

LOMLJENJE VJETRA

EDO POPOVIĆ

SADRŽAJ

Prvo poglavlje	7
Drugo poglavlje / Muškarac s flasterom preko usta - Imena i majice - Lovac u tajgi, kralj s Oriona - Nejestivi opet ubijaju - Kamenčići u jezeru - Ljudi nisu voda	8
Treće poglavlje / Logor pod maklenom - Statisti - Cvijet u kamenu - Ribe koje se utapaju u vodi - Doline i planine uvijek su tu - Zmija - Nikola Jokić - U planini nikad nisi sam	15
Četvrto poglavlje / San - Pansion „Kod tri gavrana“ - Beskonačnost je odmah tu, iza leđa - Hoda li bumbar po Josipu, ili Josip po bumbaru? - Čajana „Hanshan“ - Ugovor s Udovicom - Umorstvo žedu	21
Peto poglavlje / Milinović u šupi - Juha od kovanica, plata od kreditnih kartica na žaru - Kolika je vrijednost vrijednosti od dvadeset eura? - Tamo gdje ne djeluje simetrija	28
Šesto poglavlje / Jokićeva koliba - Hanezloti - Prazna kora zmajeva voća - Holding - Zona - Čovjek koji se ne plaši mjesečevih izlazaka	34
Sedmo poglavlje / Vrtlarov mejl - Tko je smjestio Lavljem Srcu? - Masovni ubojice su u modi - Starac - Ženske gaće i zvuk potoka u ledu	39
Osmo poglavlje / Priveži oblak - Tamne kapuljače -	

Maloumnik i vlast – Ustav i tri Vidina otkaza	47
Deveto poglavlje / Vida i Jokić razgovaraju o ratu – Grad masakriranih – Samice od ljudske kože	54
Deseto poglavlje / Presuda Fraktalnoj – Pijanac Everett – Vrtlar griješi – Crkveni indeks, strategija ubijanja moždanih vijuga – Što se dobro prodaje, zdravo je – Kratka povijest Nejestivih – Zid	59
Jedanaesto poglavlje / Deveta u stepi, dama u Herkulesovoj dvorani – Diktatori i pjesnici – Na nasipu – Siromaštvo	65
Dvanaesto poglavlje / Vidin san – Razgovor o zmiji otrovnici – Stado kostura – Istina ne poništava laž	70
Trinaesto poglavlje / Tko je slomio vjetar? – Pečenjarnica „Tužna suza“ – Lažna obljetnica – Žeđ – Zid baš i nije tako genijalna ideja	77
Četrnaesto poglavlje / Usputni tereti – Radikalni elementi – Tijelo kaska za nama – Suđenje – U potrazi za vegetacijom	82
Petnaesto poglavlje / Posuda puna tekuće svjetlosti – Što čujemo kad nema zvukova? – Bosanac – Prikovani za život – Novinarka trač-rubrike – „Kao da možete spriječiti kišu da pada“	86
Šesnaesto poglavlje / Fontana Palog anđela – Ni centa više crkvi! – Dok je kartica u redu, sve je u redu – Otok – Stol Ernesta Hemingwaya	91
Sedamnaesto poglavlje /	

Zabava na trgu Lavapies - Lastavice ubojice - Señor Wang - Mala voćna patologija - Zauzimanje stava - „Put se utire koracima“	100
Osamnaesto poglavlje / Čuvar kontejnera - Sjene jače od tijela	106
Devetnaesto poglavlje / Prostor spaja - Kako prepoznati diktatora?	109
Dvadeseto poglavlje / Prodavač pjesama - Raskid s Udovicom - Čajnik Antonija Machada - Vrtlarovo lice - Odlazak	112
O autoru	115
Impresum	116

Ovdje opisani događaji nemaju nikakva uporišta u stvarnim događajima. Ništa slično nije se dogodilo, ne događa se, niti će se dogoditi. Riječi ne mogu doprijeti do pravog značenja onoga što imenuju. Riječi su nestvarne. Ono što se njima izriče, također.

Ovaj svijet neće skončati, neće skončati;
Izgledao bi dobro u pepelu, ali neće skončati.

Jack Spicer

U tonama, razumijete li, u tonama ću vam otrgnuti ono što ste mi uskratili u gramima.

Henri Michaux

I izbavi nas od slobode...

Harlan & Marlon, iz filma Volim te do smrti

Kamo mi to idemo?

Uvijek kući.

Novalis

PRVO POGLAVLJE

Zatim su otišli. Nitko ne zna dokle su stigli.

Zovu se Fraktalna i Vrtlar. Svojim imenima iz Matične knjige rođenih okrenuli su leđa, kao što su okrenuli leđa i takozvanom normalnom životu.

I hemoroidi postanu normalni kad se čovjek na njih navikne. I pljuvanje krvi. I nesanica.

Fraktalna i Vrtlar imena su za koja ne morate kupovati biljege, ispunjavati formulare, čekati u redu u općini i na policiji. Ona ne ostavljaju tragove, po kojima zatim dolaze nepozvani.

Neko vrijeme bili su ovdje. Zatim su otišli.

DRUGO POGLAVLJE

Muškarac s flasterom preko usta -

Imena i majice - Lovac u tajgi, kralj s Oriona

- Nejestivi opet ubijaju - Kamenčići u jezeru -

Ljudi nisu voda

Ah, budućnost, budućnost, pa ona je samo statistička vjerojatnost, rekao je Vrtlar otvarajući stražnja vrata automobila parkiranog na rubu šume.

Iz auta je grubo izvukao muškarca u crnom odijelu, blještavobijeloj košulji i ulaštenim crnim cipelama. Ruke su mu bile vezane na leđima, preko usta je imao flaster. Izbuljenih očiju gledao je Vrtlara, odmahivao glavom i mumljao.

Ništa te ja ne razumijem, rekao je Vrtlar, imaš nešto na ustima. Premda, pokazao je glavom prema automobilu, ona kaže da se može govoriti i zatvorenih usta i stisnuta grla. Znaš, čita svakakve knjige i svašta priča... No, hajdmo mi na posao.

Pošli su niz šumsku cestu. Kasno je poslijepodne. Pod njihovim cipelama škripi šljunak. Na mutnom, svijetloplavom nebu iznad krošanja hrastova razmazani su blijedi, isprani oblaci. Vjetar šumori u lišću. U nekoj krošnji kos ćurliče svoju ljubavnu pjesmu, neka ptica uznemireno kriješti u gustišu. Zrak je težak, ljepljiv. Zaustavili su se na čistini obrasloj golemim listovima lopuha.

Fino mjesto za razgovor, šta misliš?, upitao je Vrtlar.

Muškarac nije ni pokušao nešto reći. Metalnoplavi kukci na lopuhu isto su šutjeli, samo su grickali listove ne obazirući se na njih dvojicu.

Stvarno, zašto se svi vi tako oblačite? odmjerio je Vrtlar muškarca. Tamna odijela, bijele košulje s antibakterijskim nitima pretpostavljam... Gledam vas u kafićima, svi, ama baš svi od tvoje sorte pijete kavu bez kofeina i negaziranu vodu, ne pušite... Svi mi izgledate isto... Uostalom, tko si ti?, strgnuo mu je flaster s usta.

Muškarac je oblizao usne i osvrnuo se uokolo.

Zovem se Ivo Pavić, rekao je naposljetku, no to znaš.

Otkud bih ja to znao?, upitao je Vrtlar.

Ne vjerujem da ste me oteli nasumce.

Vrtlar ga je ravnodušno gledao.

Ivo Pavić, rekao je. Rođen si kao Ivo Pavić?

Da, rekao je ovaj zbunjeno.

Lažeš, Vrtlar ga je grubo okrenuo i skinuo mu lisice s ruku. Skidaj se.

Pavić ga je nijemo gledao. U borama oko usta i u očima treperila je mješavina bijesa, mržnje i nemoći. Onda je napao, pognut, ispruženih ruku. Vrtlar se izmakao i pogodio ga šakom iza uha. Pavić je zateturio, ali se održao na nogama.

Dobar si, rekao je Vrtlar, sigurno mnogo vježbaš u teretani.

Pavić je stajao oklijevajući.

Onda, pitao je Vrtlar, hoćeš li se tući sa mnom, ili ćeš se skidati?

Pavić se počeo skidati.

Gola koža, samo bijela, prazna koža, rekao je Vrtlar obilazeći ga. Ne vidim da tu igdje piše Ivo Pavić, niti išta slično. Tko si ti?

Ne razumijem.

Zar govorim zatvorenih usta?

Što hoćeš od mene?

Tko si ti? Na kaputu piše Hugo. Jesi li ti Hugo?

Ne.

Zašto onda nosiš kaput na kojem to piše?

Pavić nije ništa rekao.

Zar ne znaš da su imena samo majice, da ih možeš svlačiti i oblačiti koliko god želiš.

Što hoćeš od mene?

Tko si ti, kad oduzmeš kapute, imena i te stvari?

Pavić je uzdahnuo.

Ne znam, rekao je.

Naravno da ne znaš, rekao je Vrtlar zadovoljno. Ali zato ja znam tko si. Slušaj dobro, kad oduzmeš sve te stvarčice za koje se držiš, ti si ništa. Prije rođenja bio si ništa, i kao i svi mi, i ti si rođen samo zato da se vratiš u ništa.

Nećeš me valjda ubiti?

Hoću, samo ti budi bez brige.

Ne riječi, Vrtlarovo lice je odavalo što smjera. I Pavić je pao na koljena.

Nemoj, molim te, sklopio je ruke u molitvu, ništa ti nisam naudio, nikome nisam naudio.

O jesi, rekao je Vrtlar. Pa tvoja vrsta živi od ljudske nesreće. Nego, nemoj biti takav. Neugodno mi je gledati te. Sigurno nisi padao na koljena dok si napredovao u Itexu. Ili jesi? Trebaš biti isti u svim situacijama, i kad ti ide i kad ti ne ide. Znaš, kao fraktali, oni su isti u svim mjerilima. Reci, naglo je promijenio temu, jesi li ikad posijao pšenicu?

Pavić je niječno odmahnuo glavom.

A jesi li ispekao kruh, uzgojio voćnjak, sortirao ribu u kašete na kočarici, ili tovario namještaj u kombi?

Opet je odmahnuo glavom, gledajući napeto Vrtlara.

Eto vidiš, rekao je ovaj. Kao što maloprije rekoh, statistička vjerojatnost je vrlo zanimljiva stvar, jer prema njoj već za treptaj oka možeš biti bilo što na bilo kojem mjestu u svemiru. Lovac u tajgi, kralj negdje u Orionu, menadžer u nekom farmaceutskom govnu, bezbroj mogućnosti je pred tobom, ali samo jedna među njima ima vrlo visok postotak vjerojatnosti, izvukao je ispod jakne pištolj i otkočio ga, i Pavić je počeo drhtati i jecati, a to je da ćeš otići

u pakao. Neka bude tako, uzdahnuo je i povukao obarač pištolja,

a naslovnice internetskih portala i televizijske sutradan će u oči, uši i mozgove građana usaditi sljedeće:

NEJESTIVI OPET UBIJAJU

Zagreb, 26. svibnja, 2015.

Zloglasna teroristička organizacija bizarnog naziva "Nejestivi" uzela je još jednu žrtvu. Jučer u popodnevnim satima ubijen je tridesetpetogodišnji Ivo Pavić, izvršni menadžer Itexa, vodeće korporacije na Balkanu, koja objedinjuje dvadesetak poljoprivrednih kombinata, građevinskih tvrtki, trgovačkih i distribucijskih lanaca i izdavačkih kuća iz regije. Nakon anonimne telefonske dojave, mrtvozornici su Pavićev leš pronašli jutros na šumskom putu u okolici Zagreba. Pavić je otet u nedjelju 24. svibnja, pretpostavlja se u čajani Hanshan izvan zida, gdje se u kasnim noćnim satima često mogu vidjeti zagrebački celebrityi u potrazi za neortodoksnom zabavom.

Ovo je osmo ubojstvo u Zoni, kako se kolokvijalno naziva teritorij izvan zida, otkako je lani Holding zbog štednje otpustio znatan broj policajaca i prestao nadzirati taj teritorij. Od toga se šest ubojstava odnosi na građane koji žive unutar zida, redom pripadnike visokih poslovnih krugova koje su oteli „Nejestivi“, dok se dva ubojstva ubrajaju u klasične krvne delikte. Zanimljivo je da je, prema podacima mrtvozorničke službe, broj ubojstava izvan zida opao otkako Holding ne nadzire taj teritorij.

Podsjetimo, „Nejestivi“ već više od pola godine u zatočeništvu drže predsjednika uprave City banke Damira Milinovića. Otmicu su priznali i potvrdili videosnimkom lani u listopadu. U međuvremenu je skupština City banke razriješila Milinovića dužnosti i izabrala novog predsjednika, a potraga za njim prekinuta je kad je nedvojbeno utvrđeno da se nalazi izvan zida.

Podsjetimo, Damir Milinović je važio za Pavićeva mentora. Još dok se nalazio na čelu uprave Itexa, Milinović je pokazivao neskrivene simpatije prema mladom ekonomistu, tako da je Pavić vrlo brzo napredovao do pozicije izvršnog menadžera. Nakon što je Milinović prešao u City banku, bilo je pitanje vremena kad će Pavić preseliti u ured predsjednika uprave Itexa. No, uspon mladog stručnjaka prekinula je nasilna smrt.

Ovo mi se već pomalo gadi, požalio se Vrtlar Fraktalnoj koja ga je čekala u automobilu.

Lažeš, rekla je, uživaš u tome.

Svejedno. Muči me sljedeće: kako pobijediti nešto što nema lica, niti poznaje gubitak? Maknemo jednoga, a na njegovo mjesto odmah dođe isti takav. Uporni su kao gripa. Kao da bacam kamenčiće u jezero. Voda začas prekrije mjesto gdje je kamenčić pao, a pritom se jezero uopće ne uzburka.

Nisu svi isti, rekla je i pokrenula auto.

Molim?

Nemoj biti glup, nisu svi isti, ima među njima i dobrih ljudi.

Šališ se.

Nimalo. Ti si ljubitelj statistike, a prema njoj postoji mogućnost da...

Prestani, ideš mi ne živce. Rečeno je da svaka kapljica vode...

...nosi u sebi nešto od vala, znam to. Ali ljudi nisu voda, čovječe.

Točno, ali ni ovi tipovi nisu ljudi, unio joj se u lice i pokazao je palcem iza leđa, gdje je u jarku pokraj ceste, među golemim listovima lopuha, pokraj bijele košulje i crnog odijela, ležalo golo tijelo.

Kako otožno visi srajca
ki jo je zapustilo telo

napisao je slovenski pjesnik Tomaž Šalamun sredinom dvadesetog stoljeća. Ali metalnoplave

bube koje su grickale listove lopuha nisu nikad čule za tog pjesnika, niti za bilo kojeg drugog pjesnika, uopće ih nije zanimala poezija. Samo su pravile čipku od listova, bile su potpuno usredotočene na to, i ne može se reći da su primijetile da dolje na tlu leže prazna košulja i prazno tijelo.

Ne mogu vjerovati da te nikad ne zapeče savjest, rekla je Fraktalna.

Savjest, stresao se. Ovo čime se mi bavimo ne dopušta nikakva skepticizma, a kamoli savjesti. Uostalom, zašto bih gajio ikakve osjećaje prema tim gadovima?

Zato što su ljudska bića, na primjer.

Opet ti. To što hodaju uspravno i govore, uzimaju i izbacuju krute tvari i tekućinu, to ih još uvijek ne čini ljudima. Što se mene tiče, oni su neljudi, i doista ne znam zašto bi prema njima itko imao obzira i milosti. Uostalom, nastavio je, jesi li ikad razmišljala o tome da takvi imaju toliko mnogo samo zato što drugi nemaju ništa? I da imaju toliko ne zato što su marljiviji i sposobniji od drugih, već što su pohlepniji i bezobzirni.

Otkrivaš mi toplu vodu, kaže Fraktalna, ali ne treba ih zbog toga ubijati.

Pogrešno, upravo zato ih treba ubijati. Smrt je jedino čega se plaše, zbog čega i gomilaju novac i sve te stvari.

Izvadio je iz police ispred suvozačeva sjedala knjižicu i prevrtao je u ruci.

Mumonkan... Šta je sad ovo? Sto posto neko pacifističko sranje. Napuniš si glavu time i onda mi soliš pamet s budućnošću i sličnim glupostima. Ne kužim što uopće radiš s nama?

Vidim da pojma nemaš, rekla je nagazivši na gas.

Izašli su na brzu dvotračnu cestu koja je povezivala aerodrom i Zagreb. Osim o autoputovima i ulicama unutar zida, Holding je vodio brigu i o malom broju cesta označenih kao strateške, uglavnom cesta do aerodroma, elektrana, golemih skladišta ili crpilišta vode.

Nije to ništa pacifističko, nastavila je, niti išta slično, ali neću ti sad objašnjavati kakva je to knjiga, uzelo bi dosta vremena, a sumnjam da bi išta shvatio.

Jednom je u snu govorila nekome da je slijep, i da mu ne vrijedi pričati o ljepoti.

Kad tama proguta ljepotu, ili kad je proguta vrijeme, o čemu onda pričate vi koji vidite?, upitao je podrugljivo.

O ljepoti tame i vremena, odgovorila je.

Osim toga, pogledala je Vrtlara, pravo je pitanje što ti radiš s nama? S tobom se stvar potpuno otela kontroli. Prije je sve bilo...

Prije, poslije, prekinuo ju je, kakve to veze ima? To ništa ne znači. Uostalom, šta ste to pametno radili u tom vašem prije? Pisali priručnike za vanzemaljce. Sjedili na ulici. Nenasilna direktna akcija, fuj!, iskrivio je lice prezrivo i odmahnuo rukom.

Ali nismo ubijali, rekla je.

Da su htjeli čuti što govorimo, ne bismo počeli pucati, rekao je.

Ti si kreten, rekla je i usporila vožnju.

Približavali su se visokom, sivom, armiranobetonskom zidu ukrašenom bodljikavom žicom i nadzornim kamerama. Skrenuli su s ceste i ušli u labirint uličica južnog predgrađa.

TREĆE POGLAVLJE

Logor pod maklenom - Statisti -

Cvijet u kamenu - Ribe koje se utapaju u vodi

- Doline i planine uvijek su tu - Zmija -

Nikola Jokić - U planini nikad nisi sam

Na rubu planinske livade okružene rastrganim, šiljatim, izbrazdanim liticama, ispod stabla maklena razapet je lagani bivač-šator. Ispred šatora, u hladovini koja ne donosi osvježanje, u položaju junaka sjedi Ivan Vida. Sjedi u joga položaju junaka i pije netom skuhani čaj od svježeg vriska, ali on uopće nije junak, niti je to ikad bio, taj se položaj samo tako zove, ime je dobio u nekim drugim vremenima, kad su se možda ljudi i mogli podičiti junaštvom, što je međutim malo vjerojatno. Junak je najčešće samo drugi naziv za masovnog ubojicu. U grmovima iza Vidinih leđa šušakaju gušteri, negdje grakće vrana, on pije tekućinu boje benzina i mirisa livade.

Onaj kamen tamo slični na psa
koji leži obješenih ušiju
i promatra me.
Netko me sigurno promatra,
gušter, zmija, vrana,
čovjek koji je davno došao u planinu,
i zaboravio...

Nasmijao se.

Što me to spopada, kakav čovjek, ovdje više nema ljudi. Rano je poslijepodne, zapuhao je zapadnjak, jara je počela slabjeti. Kad je popio čaj, ubacio je šalicu u šator, prebacio ruksak preko ramena i krenuo prema sjeverozapadu. Suha trava boje pustinjskog pijeska pucketa pod potplatima njegovih cipela. Hoda zastajkujući, promatrajući okolicu. Prošao je jednom tuda prije deset godina. U sjećanju su mu ostali samo mutni obrisi planine i neba, sivo, zeleno, plavo, i zlokobno zviždanje vjetera u travi. I zujanje metaka.

Zavirio je u napuštenu pastirsku kolibu na rubu grabove šume. Razaznao je u polutama stolce, stol i slomljen krevet. Nagorjeli krajevi cjepanica i pepeo u ložištu na sredini prostorije. Vonja na trulež i dim. Prazne konzerve pseće hrane i patrone lovačkih pušaka razbacane ispred kolibe. Otkako je ovdje, vidio je mnogo hranilica za ptice označene brojevima, u jednom šumarku nabasao je na hranilicu za srne, isto tako je vidio hrpu oglodanih klipova kukuruza i tragova papaka u isušenoj lokvi iznad koje je podignuta drvena čeka.

Na rubu livade nad koju se sa sjevera nadvila raskidana, šiljata litica, izgleda kao katedrala, pomisli, razbacani su istruli sanduci minobacačkih granata. Tabla uz cestu upozoravala je na opasnost od zaostale municije.

NE DIRATI - NAZVATI 112 ILI 92
DO NOT TOUCH - CALL 112 OR 92

Produživši niz cestu, naišao je na topovski grudobran okrenut prema Tulovim gredama, visokim liticama na sjeverozapadu, gdje su u ratu hrvatski i srpski vojnici radili ono za što porezni obveznici i plaćaju vojsku – ubijali su, mučili, masakrirali, protjerivali, palili, rušili. Kad je Vida bio dječak tu su snimali westerne, a statisti su trčkarali i verali se uokolo i pucali ćorcima jedni na druge. Kad je odrastao, i sam se verao po stijenama, ali je pucao pravom municijom. Uvijek se stvar svede na statiste koje naganjaju amo-tamo i prisiljavaju ih da čine kojekakve ludorije, i gadosti. U grudobranu je cvao busen bijelog vriska. Ubrao je rukovet i stavio ga u ruksak. Dvije limene table Centra za razminiravanje s naslikanom mrtvačkom glavom, zabijene uz rub ceste, upozoravale su

NE PRILAZITE
NA OVOM PODRUČJU JE VELIKA
OPASNOST OD MINA

Ne obazirući se na table, čak i table danas lažu, kakva vremena, pošao je dalje. U strahu, svi su sijali mine oko rovova i bunkera, no nitko nije bio toliko glup da ih posije po cesti u pozadini. Trebalo je cestom bježati, ili dovlačiti hranu i municiju, popunu. A od tog mjesta do srpskih bunkerā bilo je još dobrih pola sata hoda.

Za sat vremena će pasti mrak, onda odmorite, lajala je Motorola.

Robert neće izdržati...

Morate držati tempo sa sjeverom...

Krvvari, ne može više...

Ostavite ga, javite poziciju, šaljemo sanitet.

U redu je, dečki, samo vi idite...

Hodao je do prijevoja, odakle je ugledao more i otoke. Promatrao je okolinu, pokušavajući otkriti jesu li tu onda ostavili Roberta. Bili su umorni, napadali su od svitanja, pod neprestanom vatrom pušaka i minobacača, Vida se strese pri pomisli na taj dan.

U jednom trenutku, dok je bio prikovan za tlo, i dok je svud uokolo zujalo, u pukotini kamene ploče ugledao je cvijet. Pet sićušnih ljubičastih latica, tu, ispred njegova nosa. Cvijet je drhtao, ali ne od straha, ni najmanje ga se nisu ticali ljudski poslovi i situacija u kojoj se zatekao Vida. Cvijet je drhtao na vjetru, a Vida je bio taj koji je drhtao od straha.

Odjednom je osjetio slabost, onu slabost s ledenim žmarcima i drhtanjem koja ga je uhvatila kad su mu kazali da su bolničari Roberta zatekli mrtvog. Sjeo je pokraj ceste i gledao šiljate tornjeve Tulovih greda. Povici vojnika, pucnjevi, jauci i eksplozije davno su se stišali, ali vjetar i dalje zviždi među kamenim šiljcima i povija travu.

Mnogo je ljudi poginulo i osakaćeno zbog tog trokutića s brojem u specijalnoj vojnoj karti. Gubili su ga i osvajali, i opet gubili, i u boj! u boj! za narod! svoj!, sve u jednom danu. Kad bi osvojili litice, nisu znali što bi s njima, nisu im bile potrebne; a kad bi ih neprijatelj potjerao odatle, one im nisu nedostajale. Ali su svejedno opet išli u napad, padali su i umirali u podnožju stijena. Onda su živi izvlačili mrtve i ranjene, i sami bili ubijeni ili ranjeni. Nitko se nije upitao zašto to čine. I što će ikome ta kamena gromada. Bili su poput riba koje su se utapale u vodi.

Robert, Robert, Robert, govorio je naglas. Vrzvalo mu se po glavi kako je tijelo postalo riječ, kako je od njega ostao samo zvuk. I kako i zvuk u trenu utihne i nestane. Srećom postoje

stijene, doline i planinski lanci koji su još uvijek tu.

Kad je pošao natrag, vjetar je promijenio smjer, zapuhao je blagi sjeverac. Hodao je ne zastajući. Zaustavio se tek u travnatom docu kojeg je golo sedlo dijelilo od livade gdje je logorovao i neko je vrijeme promatrao golemu stijenu kako se žari na zalazećem suncu. Sličila je glavi dvorogog nosoroga. Iznad nje, dizao se blijedi mjesec.

Prećacem kroz grabovinu uspeo se do podnožja stijene izbrazdanog dubokim žljebovima. Hodao je uza strminu prema rubu iza kojeg mu se činilo da bi mogla biti kamenica, kad je tražeći uporište stao pokraj kržjava, trnovita grma. Krajem oka ugledao je nešto kako je sunulo iz grma i udarilo ga ispod koljena, uzmakao je, stao u žlijeb i počeo padati na leđa, nije mogao izvući nogu i trenutak prije nego što će pasti osjetio je strašnu bol. Potom je izgubio svijest.

Osvijestio se u sumrak. Ležao je na travi pokraj ceste, s ruksakom pod glavom. Pokraj njega, oslanjajući se o držalicu sjekirice, čučao je neki muškarac. Snažne šake, dugački prsti, nepovjerljive oči koje su ga procjenjivale. Neko vrijeme gledali su se šutke.

Tko si ti?, upitao je konačno muškarac.

Mislim da me je ugrizla zmija, rekao je Vida.

Nije se činilo da je odgovor zadovoljio muškarca, namrštio se, ali je svejedno kimnuo i rekao:

Poskok, ali nije ispustio mnogo otrova, a spasile su te i hlače.

Vrscima prstiju Vida je dotaknuo potkoljenicu.

Morao sam ti razrezati nogavicu, rekao je muškarac. Iščašio si nogu, dodao je kao da se opravdava.

Mislio sam da sam je slomio, rekao je Vida.

Muškarac nije ništa rekao. Čučao je tamo i mirno ga promatrao.

Nikola Jokić, pružio mu je najzad ruku.

Ivan Vida. Vjerovao sam da sam sâm u planini.

U planini nikad nisi sam, rekao je Jokić.

Vida se zamislio.

Imaš pravo, rekao je. Otkud ti ovdje?

Tu sam, rekao je Jokić.

Hoću reći, kako si me pronašao?

Jokić je šutke slegnuo ramenima. Zatim je i Vida utonuo u šutnju. Razmišljao je o čovjeku koji mu je pritekao u pomoć. Tko je on, pastir? Da je pastir, imao bi ovce, koze, psa, nešto takvo, ne bi mi to moglo promaći, nisam ćorav i gluh. Što god bio, prezime je iz ovog kraja, i vrlo je vjerojatno da je bio u ratu, i to s druge strane, i zato oprez.

Nije tajna da su ljudi iz tog kraja surovi. Bukovica, nekadašnja tromeđa Otomanskog carstva, Austro-Ugarske Monarhije i Mletačke republike, neplodna, bezvodna kamena visoravan, nije ljudima pružala lagodan život. Ono što nisu mogli dobiti od zemlje, otimali su od drugih, često i od najbližih susjeda.

Hajdučija je ovdje bila sasvim normalna stvar, objašnjavao je Vidi jedan suborac rodnom iz Bukovice. Uvečer imaš stado, ujutro ga nemaš. Tako je to išlo.

Taj običaj zadržao se sve do kraja dvadesetog stoljeća. Uvečer imaš kuću i obitelj, ujutro ih nemaš. Tako to ide.

Dotle se Jokić pitao što je Vidu dovelo na planinu. Promatra ga otkako je došao prije nekoliko dana. Isprva je mislio da je jedan od onih koji dovode talijanske krivolovce. Ali oni dolaze džipovima, a ovaj je došao pješke, s ruksakom na leđima. Nije ni planinar, ovdje nema planinarskih staza ni domova, a mnogo je minskih polja, pa planinari vrlo rijetko svraćaju, a i kad dođu, dođu u grupi i drže se ceste. Jokiću se nisu sviđali ni lovci ni planinari. Donose samo nemir. Dižu buku, pucaju i ostavljaju svoje smeće u planini.

Žedan sam, čuo je Vidu.

Pogledao ga je. Kakav čudan tip. Po cijele dane besposleno hoda uokolo. Jokića je najviše

iznenadilo to što je Vida znao da tu ima vode, i što je znao gdje je treba tražiti. Naših kamenica nema ni na specijalnim vojnim kartama, a ovaj ih je svejedno pronašao. A nije iz ovog kraja, ovdje nema tog prezimena, niti govori kao mi.

Odnijet ću te do stana, rekao je, pa ćemo vidjeti što ćemo s tobom.

Mogu i u šator.

Moj stan je bliže.

Dođavola, pomislio je Vida, zna gdje mi je šator, a ja nisam ni naslutio njegovo prisustvo. Uspravio se, pazeći da se ne oslanja na iščašenu nogu, i stavio ruksak na leđa.

Sam ću, rekao je s nelagodom kad se Jokić sagnuo da ga uprti.

Jedino ako ćeš puzati, rekao je ovaj.

Uprtio je Vidu, uspravio se pomažući se držalicom sjekirice i iznenađujuće lakim korakom uputio se niz cestu.

ČETVRTO POGLAVLJE

**San - Pansion „Kod tri gavrana“ -
Beskonačnost je odmah tu, iza leđa -
Hoda li bumbar po Josipu, ili Josip po
bumbaru? - Čajana „Hanshan“ -
Ugovor s Udovicom - Umorstvo žeđu**

Noćas sam sanjao da sam sijedi starac. Živio sam u kući svojeg djeda na selu. Djeda nisam poznao, niti sam ikad bio u selu u kojem je živio, no u snu sam znao da je to njegova kuća. Bilo je jutro, umivao sam se na bunaru iza kuće, u hladu starog oraha. Odjednom sam čuo kako se u dvorištu zaustavlja automobil. Zatim sam čuo glasove. Obukao sam košulju i otišao iza ugla. Moji psi, dva mješanca privezana u dvorištu, režali su, lajali i trgali lance. U dvorištu sam ugledao tri muškarca. U rukama su imali mreže. Prikolica njihova kamioneta bila je puna žičanih krletki.

Tko ste vi?, bio bi ih upitao da sam mogao govoriti, da mi usne nisu bile srasle.

Došli smo u kontrolu, rekao je jedan i počeo hihotati.

Ne sviđaju mi se ljudi koji hihoću, što ovi hoće, zašto gaze travu u mojem dvorištu?

U kontrolu, ponovio je onaj tip namigujući.

Tražimo čudne ptice, rekao je drugi.

Koji kreteni, pomislio sam, i pokazao da uđu u kuću, ali neka mreže ostave u automobilu.

Ne možemo, rekao je podigavši ruku.

Niti mreže izlazile su mu iz prstiju. Psi su ljutito režali i kesili zube, upozoravali su me, ali ih nisam poslušao. Da sam ih bar poslušao. Ovako, čim smo ušli u predvorje, dugački hodnik sa škripavim daščanim podom, bacili su mreže preko mene, i tada sam se probudio u svojoj sobi u pansionu, a oni su ostali u kući mojeg djeda, i više ih ne mogu istjerati, više im ništa ne mogu. Da sam bar odmah pustio pse, uzeo štap i otjerao ih.

Što me podsjeća na staru priču o Čuang Ceu koji je jednom sanjao da je leptir i da ne zna ništa o Čuang Ceu. Iznenada se probudio kao Čuang Ce. Ali sad više nije znao je li on Čuang Ce koji je sanjao da je leptir, ili je on leptir koji upravo sanja da je Čuang Ce.

Hoću reći, volio bih da sam ja sada san sijedog starca. I da samo sanjam da ležim u krevetu u pansionu. Kad se probudim kao starac u kući svojeg djeda, uzet ću štap i otjerati one ljude iz nje.

Ali, ja se budim u pansionu Kod tri gavrana u Kremsu na Dunavu, ne kao sijedi starac, već kao tridesetogodišnjak. Ogledalo pokazuje da mi je vrijeme izbrazdalo lice, ali da još nisam posijedio, i one tri bitange kako stvari stoje do daljnjega će ostati u djedovoj kući.

Jutro je kišovito, sluzavo. S prozora sobe u potkrovlju vidim rijeku, široku, mutnu i sporu. Vidim stabla topola, željeznički most, niske oblake, golemo zdanje samostana na brijegu na drugoj obali (izgrađen je gore ne da bi fratri bili bliže Bogu, već da bi bili iznad ljudi), brijeg se povija i stenje pod težinom samostana, ne oblaka, vidim teretni brod koji plovi nizvodno, u kutu prozora vidim komadić željezničke pruge s nasipom, vidim krovove, i vrh bora iznad krova žute trokatnice. Čujem prodoran zvižduk vlaka na prijelazu pokraj Muzeja zločina (i onda ga spazim kako munjevito prolazi kutom prozora), čujem kapi kiše po krovu, tutnjavu kamiona koji prolazi ulicom, čujem iz susjedne sobe ženski glas kako pjeva: Lijepi svijete, gdje si ti?

To se i ja često upitam.

Moj susjed je šutljivi starac kojeg znadem susresti u hodniku i blagovaonici. Uvijek je mrzovoljan, pogleda uprtog u pod, pa dosad nismo razmijenili ni riječi. Inače, mora da je nagluh; glazba koja dopire iz njegove sobe, premda svjedoči o dobrom ukusu, redovito je vrlo glasna.

Pitam se, također, gdje je ono dvoje koje tražim, kamo su se skrili? Ne mogu pobjeći dovoljno daleko. Pronaći ću ih, sve da za sobom ne ostave ni najmanji trag. Ne mogu otići u beskonačnost, u tamu. Na kraju će se vratiti na mjesto s kojeg su pošli, svemir je tako uređen, potrebno je samo dovoljno vremena. Isto tako, kaže se da što čovjek dalje ide, to manje zna. I zato, zapravo, nisam uopće trebao poći za njima, tražiti ih, već čekati poput pauka, prije ili poslije upali bi u moju strpljivost, ali to više nije važno.

Ponekad mi se učini da tako malo nedostaje da ih ugledam, samo treptaj oka. Koliko smo se puta za dlaku mimoišli, koliko sam puta ušao u kafeteriju u kojoj su oni bili to jutro, ili su oni ušli u trgovinu iz koje sam netom izašao? A sad se, evo, budim u gradiću na obali mutne rijeke, a između nas je... Koliko? Tisuće kilometara? Pedeset metara? Nije važno, jer na kraju krajeva stvar je u mjerilu u kojem gledate. U mjerilu u kojem je stvoren kozmos, dvoje koje tražim tu su negdje, na ovoj sićušnoj točki u Mliječnom putu, na dohvat ruke. No u mjerilu u koje nas je zbilo rođenje, između nas su zidovi, kišne kapi, vjetar, ulice, zgrade, kemijski kompleksi, kasarne, oblaci, ranžirni kolodvori, silosi, favele, stjenoviti grebeni, močvare, šume i rijeke, i ponekad me uhvati malodušnost od pomisli da ih trebam pronaći u tom kaosu.

U gradić na obali Dunava, gdje rijeka napušta kanjon i počinje vijugati donjoaustrijskom ravnicom, dovela me je fotografija iz novina koje sam nekidan prelistavao u kavani Bumbar u bečkom Josefstadtu.

Što sam radio u kavani Bumbar?

Čekao doručak.

U Beč sam došao tragom mejla koji sam dobio nekoliko dana ranije. U njemu je stajalo:

„Bumbar na Josipu, ajoj.

Hoda li bumbar po Josipu, ili Josip po bumbaru?

Kakav teatar, kakav teatar, u Josipovom gradu.“

U prvi mah nisam razumio poruku. Mislio sam da je to samo još jedan od onih mejlova kojima nas svakodnevno bombardiraju vjerski, konzumeristički, politički i drugi spameri i nisam obratio pažnju na nj.

Udovica me tek bila unajmila i ja sam odlučio posjetiti stare drugove i prijatelje. U mojem slučaju to je poprilično nezahvalan i neugodan posao. Ne zato što sam bivši osuđenik, nedavno pušten iz zatvora, već zbog onoga što me odvelo u zatvor. Sjedio sam tako na terasi čajane Hanshan, gdje smo nekad provodili dane zezajući se i planirajući akcije. Preda mnom na stolu pušila se šalica čaja Dian Hong. Za susjednim stolom sjedila je Madame Spirlea i smiješila mi se. Madame Spirlea je gatara. Pričalo se da je mnogima točno prerekla nevolje,

ali rijetko kome kakav dobitak.

Da ti pogledam u karte?

Odmahnuo sam glavom.

Prije ili poslije, rekao sam, svi ćemo u prah, zar ne?

Može se to nazvati i prahom, rekla je.

Udišući miris livade i karamele iz šalice ugledao sam pčelu kako slijeće na cvijet lavande u žardinjeri. Hoda li pčela po cvijetu, ili cvijet po pčeli?, pomislio sam.

Tada mi je pred očima bljesnula Fraktalna. Odmah potom preda mnom je iskrsnuo vlasnik čajane Mišo Kina.

Dakle, stvarno si to ti, rekao je gledajući me neprijateljski.

Jebiga, Kina, što da ti velim, ne mogu poreći to što kažeš. Konstatacija ti je ubojita, kome god da kažeš da je to on, taj ne može poreći.

Nisi baš u poziciji da se bahatiš i budeš duhovit, rekao je Kina prijeteći.

Nisam? A u kakvoj sam onda poziciji?

Pa, recimo da si u takvoj poziciji da popiješ čaj i odjebeš odavde. I nikad se više ne vratiš.

Nije lijepo čuti to od starog prijatelja, rekao sam i otpio gutljaj čaja.

Nisam ti ja prijatelj. Izdajica ne može biti moj prijatelj.

Ostario si, Kina, i postao patetičan. Previše gledaš te indijske i kineske sapunice.

Nevjerojatno, rekao je prečuvši moju primjedbu, ali kad me je konobar upitao za kutiju Dian Honga, odmah sam pomislio na tebe.

Na to si spao, rekao sam, da ti konobar priprema čaj. Zar nema više kineskih majstorica čaja i njihovih kerefeka, hoćeš Longjing ceremoniju, hoćeš Kung Fu, kako se sve nisu zvale te kerefekke. Čini se da ti posao ne cvjeta.

Ignorirao me je. Žmireći, otpijao sam kratke gutljaje i mirisao čaj, i bilo mi je svejedno što sad tu on stoji pokraj stola i čeka da odem. Vratio sam mu se tek kad sam popio posljednji gutljaj.

Pretpostavljam da mi nećeš reći gdje mogu pronaći Fraktalnu i Vrtlara?

Gledao je kroza me.

A ostali, šta je s njima?

Popio si čaj, idi.

Dižući se od stola, upitao sam ga:

Hoda li bumbar po Josipu, ili Josip po bumbaru?

Odlazeći čuo sam Madame Spirlea:

Nisam vidjela Smrt, pripazi se putovanja.

A tko sam ja?

Zovite me Vanča.

Imenu iz osobne iskaznice okrenuo sam leđa. Kao što sam okrenuo leđa takozvanom normalnom životu. I hemoroidi postanu normalni kad se čovjek na njih navikne. I paradontoza. I pljuvanje krvi. I kopanje po otpadu.

Plaća me, kao što već rekoh, Udovica, bogata i luda žena. Muž joj je ostavio milijarde koje je zgrnuo u prvom valu privatizacije, a poludjela je otkako je prije nekoliko godina ubijen. Policija nije rješavala slučaj jer je ubijen izvan zida, pa je ona angažirala neku privatnu agenciju, koja nije napravila bogznašto, osim što su joj redovito ispostavljali račune. Tada su joj znanci iz policije pokazali prstom na mene.

Zašto?

Zato što poznajem ubojice.

Roknut ćemo ga stoposto ekološki, još i danas mogu čuti oduševljenje u Vrtlarovu glasu, bit će to prva eko-egzekucija.

Nismo baš svi dijelili njegov entuzijazam. Nije da mi je nešto bilo stalo do tog tipa, što se mene ticalo mogao je i umrijeti od žeđi, ali ne ovako, našom voljom i zaslugom. Osim toga, Vrtlar mi je bio simpatičan kao glavobolja.

Došao je među posljednjima. Pojavio nam se na vratima na Silvestrovo 2013. i rekao da bi volio pomoći. Prihvatili smo ga, naravno, svaki je čovjek dobrodošao u otporu Holdingu, za to nije bio potreban CV i preporuka, no meni se, velim, na prvi pogled nije svidio, nanjušio sam u njemu nesreću.

U svakom slučaju, nije mu se mogla poreći odlučnost, kao recimo onda kad smo zauzeli crpilište vode, tražeći da Holding ne poskupljuje vodu i da ona bude dostupna svima. Premda tada nismo imali namjeru zauzeti postrojenje, već samo tijelima blokirati ulaz, Vrtlar je ne oklijevajući, čim smo stigli pred ulaz, preskočio ogradu, i svi smo pošli za njim i pokraj nekolicine zbunjenih čuvara zauzeli postrojenje, i to je bilo odlično. No što reći na to kad je nekoliko mjeseci poslije ispred Hanshana zgrabio nekog brokera koji se tu došao zabaviti, odveo ga na odlagalište otpada i ubio ga? Mnogo je ljudi tih dana napustilo Nejestive. Sranje, rekli su, ne želimo to, ne želimo sudjelovati u ubojstvu, tip je sigurno provokator i doušnik, i naprosto su otišli.

Ostalo nas je nekoliko, svatko zbog svojih razloga. Ja sam također bio siguran u to da je Vrtlar provokator i doušnik, no ostao sam zbog Fraktalne. Bili smo skoro dvije godine zajedno, išlo nam je prilično dobro, a onda se ona spetljala s Vrtlarom. Zaboljelo je, naravno da je zaboljelo, no nisam dizao dreku oko toga. Stvari se neprestano mijenjaju, tješio sam se, sve stvari, cijeli svemir uostalom teče, pa ako se galaktike udaljavaju jedna od druge, zašto stvarati dramu od toga što su se dva ljudska bića udaljila jedno od drugoga. Ostao sam, velim, tada s njima jer sam se nadao da ćemo Fraktalna i ja opet biti zajedno. Kad imaš dvadeset i tri godine imaš pravo biti glup, i nadati se čudu.

Ali kad je Vrtlar odlučio tog čovjeka ubiti žeđu, rekao sam jebi se, ne može. On se namrštio i rekao da je tip zapravo odgovoran za smrt mog oca, i da što sad tu glumim, a ja sam mu rekao da smrt mogeg oca nije njegova stvar, i neka se ne petlja u to, i da je bolesno ostaviti tipa da umre od žeđi, i da to neću dopustiti, a on me je upitao kako ću ga spriječiti.

Možda nisam bog zna kakav zavodnik, no imam neke druge kvalitete, pa sam ga snažnim

udarcem u koljeno srušio na pod i stao mu cipelom na vrat. Nije to uopće očekivao. Mogu ti, na primjer, zdrobiti grkljan, rekao sam, i ta mi se ideja učinila vrlo simpatičnom, no tada se umiješala Fraktalna. Rekla je da mogu otići, ako mi se ne sviđa to što rade, i ja sam začuđujuće mirno spakirao svoje stvari i pokupio se odatle. Poslijepodne sam se predao policiji u Holdingu.

Danas ne mislim da je to bila dobra ideja, ali tada nisam uopće mislio. Bio sam samo tužan.

Osuđen sam na dvadeset godina, no odležao sam samo pet, jer je Holding u međuvremenu zaključio da su i zatvori, poput javnih vrtića, škola i fakulteta, uludo potrošen novac, pa su odlučili staviti ključ u bravu i zatvorima, i ja sam se preko noći našao na cesti, i danas sam tu gdje jesam.

Listao sam, kažem, te novine u kavani Bumbar, i onda sam na jednoj fotografiji ugledao Fraktalnu. Promijenila se mnogo, bila je mršavija, kosa joj je bila mnogo kraća nego kakvu pamtim, obojena u plavo, imala je sunčane naočale, ali sam je svejedno prepoznao.

Kako?

Kad ugledam sebe u ogledalu, ne treba mi nitko da mi kaže da sam to ja.

Na fotografiji nije bilo Vrtlara, ali siguran sam da on nije bio daleko. To što je fotografija s Fraktalnom uopće objavljena, znači da su se njih dvoje promijenili. U normalnim prilikama, za nas normalnim prilikama, nema šanse da bi fotografija bila objavljena, a fotograf bi ostao bez kamere i nekoliko zuba, u najboljem slučaju. Ispod fotografije je pisalo: Otvaranje Muzeja zločina u Kremsu na Dunavu.

To popodne s kolodvora Franz Josef otputovao sam u Krems.

PETO POGLAVLJE

**Milinović u šupi - Juha od kovanica, plata
od kreditnih kartica na žaru -
Kolika je vrijednost vrijednosti od dvadeset
eura? - Tamo gdje ne djeluje simetrija**

Dobar dan, gospodine Milinoviću, kako ste danas?

Muškarac šezdesetih godina žmirkao je u svjetlosti koja se razlila kroz otvorena vrata šupe. Čas potom, saginjući se, s pladnjem u rukama ušao je Vrtlar.

Jeste li gladni?, upitao je stavljajući pladanj na pod. Jeste li još uvijek gladni novca? Danas nudimo juhu od kovanica. Tu su kovanice s likom starog Cervantesa, znate tko je on, zar ne, obrazovani ste, onda nekoliko kovanica s likom kraljice Beatrix, a tu je i šaka novčića s hrastovim lišćem i žirevima, kao što vidite prava, plemenita internacionalna juha. Glavno jelo je plata od kreditnih kartica na žaru, donirao ih je jedan vaš kolega kojemu više ne trebaju, a ne trebaju ni nama, a salatu je naš šef kuhinje danas napravio od ne baš svježih listova Financial Timesa. Znademo da vam je draža salata od listova Kapitalizma i slobode, ali knjige nažalost više nema, jedini primjerak koji smo imali već ste požderali. Za desert, kao i obično, ništa. Zadovoljni?

Milinović nije odgovorio. On više ne govori, ne osjeća, ne pokušava, samo traje. Ne može odrediti kad su ga oteli, prije dva mjeseca, šest mjeseci, godinu dana. Vrijeme mjeri otkucajima srca, koje katkad stane, i učini mu se da sljedeći otkucaj više neće doći. Tada osjeti olakšanje, gotovo nadu. Većinu vremena leži u svojim prnjama i sluša. Sluša zvukove iz susjedstva. Automobile, lavež pasa, ciku, psovke i smijeh djece u igri, vlakove, udarce po metalu, potom zvukove koje isprva nije prepoznao, a iza kojih je na kraju otkrio cviljenje pumpe za vodu, cijepanje drva i prašenje tepiha. Prepoznavši te zvukove, shvatio je da je s druge strane zida.

Tada je prvi put umro.

Još dok je mislio da je unutar zida, grijala ga je nada. Pronaći će me, vjerovao je, samo dok pregledaju snimke svih nadzornih kamera. Znao je da je svaki kutak unutar zida pokriven

kamerama, i kako su dani prolazili sve više ga je ljutilo što policija još nije pregledala snimke. Zgrabili su ga ispred restorana u poslovnom kompleksu u Branimirovoj ulici, pred nosom desetak ljenoguzih zaštitara, prisjećao se s gorčinom, a vozili su se ne više od petnaest minuta, on oboren licem na pod između sjedala, pokriven dekom. Petnaest pišljivih minuta, drhtao je od bijesa. Sav jad i bijeda njegova položaja, sve poniženje koje trpi, sve što mu se danas događa, u tih je petnaest minuta, a oni još nisu pregledali i povezali snimke. Pobrinit će se da nečija glava odleti čim se ovo riješi, o kako će se pobrinuti za to.

A onda je prepoznao cviljenje pumpe za vodu u dvorištu.

Nakon toga noćima je slušao kako se lavine odlamaju i ruše u njemu, kako mu u prsima praska i grmi, a kad bi se sve to utišalo, skvrčio se na ležaju i plakao. No više ne plače. Ne osjeća više ni strah. Razloga za strah isprva je imao napretek, i dugo je strahovao. Najviše se plašio susreta s tim mladićem, surovim, hladnim, koji mu je govorio svakakve stvari.

Valjda ti je jasno da odavde nećeš izići živ, rekao mu je čim su ga ubacili u taj ćumez. Ubit ćemo te, to jest, ja ću te ubiti, a prije toga pustit ću te da se neko vrijeme znojiš. Iskreno, pojma nemam koliko dugo. Sve dok mi ne dosadi, valjda. Ali kad god me ugledaš na vratima, znaj da ti to može biti posljednje što vidiš.

Prvi dan Vrtlar je pred Milinovića stavio tanjur pun pijeska.

Jedi!

Milinović je zurio u tanjur.

Jedi!

Ovo?!

Šta fali tome? Zar tanjur nije lijep? Od maslinova drveta je. A pogledaj samo žlicu, od bambusa, sve prva liga i eko-frendli.

Milinović je zbunjeno promućao da pijesak nije jestiv.

Jestivo, rekao je Vrtlar. Hoćeš nešto jestivo?

Milinović je kimnuo skanjujući se.

Može, rekao je Vrtlar, nema problema, ali što ćeš mi dati zauzvrat?

Jučer ste mi uzeli novčanik, rekao je Milinović.

Vrtlar je iz džepa jakne izvukao novčanik i pokazao mu ga.

Je li ovo tvoj novčanik?

Milinović je kimnuo.

Vrtlar je iz novčanika izvadio novčanice, bacio ih na pod, zadržavši u ruci novčanicu od dvadeset eura.

Koliko vrijedi ovo?, pokazao je novčanicu Milinoviću.

Dvadeset eura, odgovorio je ovaj nesigurno.

Dvadeset eura, rekao je Vrtlar. A koliko vrijedi dvadeset eura?

Ne razumijem, rekao je Milinović.

Kolika je vrijednost vrijednosti od dvadeset eura?, pojasnio je Vrtlar.

I dalje ne razumijem, rekao je Milinović. To što govorite potpuno je nerazumljivo.

Pa ti i nisi nešto naročito bistar. Samo zato što ti nešto ne razumiješ, kažeš da je to nerazumljivo. Ajmo onda ovako. Uzmimo da ste se vi glavonje koji odlučujete o svemu, svačemu i svima, da ste se dakle dogovorili da sat radnice koja šije odijela vrijedi dva eura, otprilike. Možemo li se složiti s time?

Milinović je kimnuo. Ispred šupe začuli su se koraci i jedna je glava provirila unutra:

Požuri, idemo do Hanshana.

Pričekajte malo, odgovorio je Vrtlar, imamo ovdje sat ekonomije. Dakle, deset sati rada te krojačice vrijedi dvadeset eura. U redu? Za deset sati ona sašije jedno odijelo, koje se, usput rečeno, proda za tisuću eura. Na stranu to u čijim džepovima završi ta razlika, možemo se složiti da je vrijednost dvadeset eura jedno odijelo, zar ne? E sad, kolika je tvoja satnica? Oko petsto eura, rekao bih. Možeš li ti, prijatelju, za sat vremena sašiti dvadeset i pet odijela?

Brkate kruške i jabuke, rekao je Milinović.

Pusti ti kruške i jabuke na miru, one bez ikakvih problema rastu jedne pokraj drugih u voćnjaku, ili budu u zajedničkoj zdjeli. Zbrka je u tvojoj glavi. Problem je što ste si ti i tebi slični umislili da vaše palamuđenje vrijedi više od nečijeg rada, a što prolazi tamo kod vas u Holdingu i u svijetu uopće. Muljatori i bezveznjaci poput tebe preuzeli su svijet, ne misliš li tako? Ali, što je u ovom trenutku jedino važno, to ne prolazi ovdje, u ovoj baraci. Niti ovdje novac ima ikakvu vrijednost. Možeš ga koristiti za potpalu, a ako želiš, možeš ga i jesti.

Milinović ga je gledao preneraženo.

Vidiš kako su stvari uvrnute: faca s one strane zida ne mora biti faca i s ove strane. Simetrija je izvor vaših zakona, ali ona ne djeluje ovdje. Nimalo. Ova plastika, bacio je na pod kreditne kartice, tamo otvara sva vrata, s njome možeš sve, a ovdje ne možeš dobiti ni pošten ručak. Štoviše, ništa od onoga što ti imaš, što znaš, ili što možeš dati, ovdje ne vrijedi. Ni ti ne vrijediš ništa. To jest, vrijediš koliko i ona slomljena drška lopate tamo u kutu. A kad ovo kažem, dajem ti kompliment. Jedi!

Otađ je Milinović za jelo dobivao pijesak, ili šutu, ili novinske listove, ili otpad, ili oglodane kosti, ili lišće, ili komadiće šperploče, ili nešto slično, te krišku kruha i čašu vode, koja mu je služila i za pranje. Nuždu je vršio u rupu u kutu koju je sam iskopao. Smjenjivali su se dani i noći, došla je zima s tepihom od mraza na podu njegova zatvora, dali su mu nekoliko starih vojničkih deka koje su strašno smrdjele i proveo je zimu u njima.

Preživio je.

Iskusio je što znači biti u nečijoj milosti, a onaj momak se trudio dati mu do znanja da je svaka sljedeća sekunda njegova života milost koju mu on velikodušno ukazuje. Na kraju Milinović nije znao što je strašnije, živjeti u nečijoj milosti, ili ostati bez nje.

Glup si ako misliš da će te tvoji spasiti, rekao mu je taj odurni momak. Ne trebaš im, već su te zamijenili drugim, kao što će i njega zamijeniti nekim drugim kad ga potroše, ili kad ga mi sredimo. Naprosto nemaš sreće, to ti je to.

Razmišljao je o samoubojstvu, vrlo često mu se javljala ta misao. U šupi je bilo nekih starih konopa, mogao se lako objesiti o gredu, no njegovim otmičarima, činilo se, bilo je sasvim svejedno što će biti s njim, hoće li se ubiti sam ili će ga oni ubiti, i ta njihova ravnodušnost

dodatno ga je obeshrabrivala i odvrćala od tog nauma.

I tako je Milinović trunuo.

S tanjura je uzeo jednu nagorjelu karticu. Ime vlasnika bilo je čitljivo: Ivo Pavić. Milinović je protrnuo. Ruka kojom je držao karticu počela je drhtati.

Grozno, zar ne?, rekao je Vrtlar.

Milinović ga je pogledao ne shvaćajući.

Što?

Kao da smo ti ubili sina, rekao je Vrtlar.

Sina?

Da, sina.

Ne razumijem.

Kako ne razumiješ. Da imaš sina, njega bismo ubili. Ovako ti je stradao štićenik.

Tada je Milinoviću sinulo. Shvatio je da on nije nasumična žrtva tih luđaka koji su otimali i ubijali bankare i menadžere, o čemu je čitao u novinama i slušao na televizijskim vijestima. No i dalje nije mogao dokučiti razlog zbog kojeg su kao žrtve odabrali baš njega i Pavića. Podigao je glavu i pogledao Vrtlara u oči.

Zašto?, upitao je.

Ah, zašto, zašto, rekao je ovaj. Prekasno je za takva pitanja, trebao si se to zapitati kad si se počeo baviti time čime se baviš. A pravo si govno, ako me baš pitaš. Samo zato što su iz jednog Itexovog kontejnera htjeli uzeti nekoliko konzervi kojima je istekao rok, poslao si na te ljude policiju. Sjećaš se toga sigurno, jedan od njih ubio je policajca, a onda i sebe.

Milinović se sjetio tog slučaja od prije sedam, osam godina, mnogo se pisalo i govorilo o tome, samoubojica je bio ratni veteran i to je dodatno dolilo ulje na vatru, ali kakve je veze on imao s time.

Ja nisam imao nikakve veze s time, rekao je, ja sam bio u upravi, to što se desilo stvar je nižih razina i...

Jesu li ti trebale te konzerve?, prekinuo ga je Vrtlar. Nisu. Jesi li ih mogao prodati? Nisi. Je li ti život ovisio o njima? Nije. Svejedno, zbog nekoliko pišljivih konzervi kojima je istekao rok uništio si te ljude i tko zna koliko još njih.

Milinović ga je nijemo gledao.

Uvijek me je zanimalo, nastavio je Vrtlar, što vi bankari radite s tolikim novcem. Prodajete ga za još više novaca? Evo, zgrabio je s poda pregršt prašine, prodat ću ti ovo za dvije pregršti prašine. Može?

Milinović je zurio u pod.

Stvarno, što će vam toliki novac, čemu vam služi? Ne jedete ga, u to sam siguran.

ŠESTO POGLAVLJE

Jokićeva koliba - Hanezloti -

Prazna kora zmajeva voća - Holding - Zona -

Čovjek koji se ne plaši mjesečevih izlazaka

Jokićeva koliba, zidanica tri sa pet metara pokrivena limom, podignuta je u grabovom šumarku omeđenom sa sjevera strmom liticom. Vida se raskomotio u dvosjedu napravljenom od stražnjeg sjedala nekog kombija i razgledavao unutrašnjost osvijetljenu dvjema svijećama. Bili su posljednji dani kolovoza 2005. Noć je bila svježa. Kroz otvorena vrata čuo se vjetar u lišću. Odněkud iz tame javljao se ćuk. Jokić je naložio vatru u štednjaku od lijevanog željeza i pristavio vodu.

Sušio sam neke trave, pa ako si za ćaj...

Sinoć sam namirisao ćim, kaže Vida, ali mislio sam da mi se prićinja.

Da, kaže Jokić, neki ljudi naprosto ne vide dalje od svog šatora.

Vida je osjetio kako su mu se uši zaćarile.

Nisam ovdje doćao njućkati, rekao je.

Ah, tako, rekao je Jokić. Pa kako to da si onda zavirio u gotovo svaku kamenicu?

Vida se pažljivo zagledao u njega. Ovaj je mirno uzvraćao pogled.

Ti oćito nemaš pametnija posla nego ćpijunirati, rekao je Vida.

Ne ćpijuniram, rekao je Jokić, samo me zanima tko mi je to doćao u kuću.

Neće biti da si ti vlasnik planine?

Nisam rekao da sam vlasnik planine, ali u njoj sam kod kuće, ona je sve što imam. A što se tiće pametnijeg posla, imao sam ga sve dok mi lani nisu pobili ovce.

Pobili ti ovce?, začudio se Vida.

Cijelo stado.

Kome bi takvo što palo na pamet?

Hanezlotima.

HANEZLO je akronim od „Heroji, a ne zločinci“, organizacije koja od 1991. godine vlada Hrvatskom, kasnije Holdingom. Organizacije srodne HANEZLO-u u svijetu su poznate pod različitim imenima: Čikaška škola ekonomije, MMF, WTO, British Petroleum, CIA, IBM, Svjetska banka, Savezna agencija za nadzor krize, Halliburton Co, Nokia, Kolumbijski narkokartel, Microsoft, Američki Predsjednik, Britanski Premijer, Ruski Predsjednik, Francuski Predsjednik i mnogim drugim imenima. One su razorile Latinsku Ameriku, Aziju, SSSR, Afganistan i Irak, i još mnogo toga, polažu pravo na sve rude i minerale ispod i iznad kopna i mora, te na sve poznate i nepoznate zvijezde i galaktike.

Razmjerno veličini i važnosti teritorija kojim vlada, HANEZLO je igračkica u usporedbi s MMF-om ili Američkim Predsjednikom koji su, kako rekosmo, čega god bi se dotakli pretvorili u prah i pepeo. No ni HANEZLO nije mačji kašalj, on je napravio sasvim pristojan nered u Hrvatskoj otkako se oformio u ratu 1991. Stanovnicima Hrvatske od male je utjehe tada bilo to što je njihov pakao bio dječji vrtić u usporedbi s paklom Iraka, ili Afganistana, ili Gaze, ili Pakistana, ili Libije, ili Somalije. Isto tako, malo je njih marilo za to što dobro i zlo nadopunjuju jedno drugo, što sreća i nesreća teže jedno drugom, i što bogatstvo pretpostavlja siromaštvo. Mudrost je gorka utjeha čovjeku kojemu još samo glava viri iz živog pijeska, a nigdje na vidiku štapa za koji bi se uhvatio zubima. I kad mu se usta počnu puniti pijeskom malo je vjerojatno da će razmišljati o tome u koliko postotaka djeluje ta stvar s harmonijom dugačkog i kratkog, visokog i niskog, dobra i zla, štapa i ne-štapa. Ne, početak će jaukati i zapomagati, a njegove jauke i povike ugušit će pijesak.

Hrvatska je tih godina bila puna jauka u pijesku.

Sve je, zapravo, išlo vrlo glatko. Velikoj pljački nacionalnih dobara na kopnu, moru i ispod njih koju je HANEZLO izveo prethodilo je ubojstvo srpske obitelji, dvanaestogodišnje djevojčice i njezinih roditelja. Bilo je to nešto kao probni balon. U zimu 1991. policajci su došli noću u njihov dom i ubili ih. Djevojčicu su odveli na smetlište izvan grada i ubili je

hicem u glavu. Susjedi su okrenuli glavu. Državni tužitelj okrenuo je glavu. Hrvati su okrenuli glavu. Crkva je rekla da se moraju uzeti u obzir okolnosti tog nemilog događaja, a sudac Vrhovnog suda je rekao da Hrvat ne može počiniti zločin u obrambenom ratu. Hanezlot 001 bio je više nego zadovoljan. „Bog bogova“, trljao je ruke, „ako je ovo prošlo, proći će sve.“

I prošlo je.

Hrvatski zakoni slični su 2. zakonu termodinamike. I oni su također statistički zakoni, to jest ne važe uvijek, već samo u većini slučajeva. Za taj zločin nitko nije kažnjen.

Rat političare, lažljive, pohlepne i potkupljive imbecile, pretvori i u mahnite imbecile. Tako su Hanezlotti opljačkali (to se zvalo „privatizacijom“ ili „smanjivanjem javnog sektora“) i rasprodali zemlju i sve što se na njoj nalazilo, te vodu i zrak. Kad bi stoka, ili psi, kako su Hanezlotti običavali nazivati hrvatske građane, podigli glas, ili glavu, zbog ovoga ili onog, ili kad bi netko upro prstom i rekao: „Oprostite, ali to je krađa“, ili: „Čekajte malo, pa taj tip je kriminalac“, skočio bi čopor simpatizera urlajući: „Heroj, a ne zločinac!“, ili: „Svi smo mi HANEZLO!“

Danas, 2020., Hrvatska ne postoji kao država. Ona je tek mrlja na geografskim kartama. Isparcelirani i opustošeni komadić rotirajuće spljoštene kugle. Osušena, prazna kora zmajeva voća. Jadranska obala, otoci i Istra u vlasništvu su offshore kompanija i banaka, a sedam gradova opasanih zidom, Zagreb, Osijek, Dubrovnik, Split, Zadar, Rijeka i Pula, ujedinjeni su u Holding koji živi od poreza, trgovine i mešetarenja. Preostala dobra, uključujući ograđene i dobro čuvane izvore pitke vode, elektrane, aerodrome, autoceste, plodnu zemlju u Slavoniji i šume u Gorskom kotaru, u privatnom su vlasništvu korporacija. Područje izvan zidova i žičanih ograda naziva se Zonom. To je ničija zemlja. Sve što Holding proguta i probavi završi tamo, kao i sve ono što što ne donosi profit. Odlagališta nuklearnog, kemijskog, medicinskog i komunalnog otpada, javne bolnice, vrtići, škole i fakulteti, kazališta, ubožnice i sirotišta, skloništa za beskućnike, višak radne snage, starci, bolesnici, neplodna zemlja.

No u vrijeme dok su Jokić i Vida razgovarali u pastirskoj kolibi na Velebitu imalo se još što opljačkati i prodati. A Jokić je, točeći napitak od mješavine vriska, majčine dušice i bresine u limene šalice, pričao o tome kako su mu pobili ovce.

Ne razumijem, rekao je Vida prihvaćajući šalicu, zašto bi to učinili?

Smetam im ovdje, eto zašto. Vidim što rade.

A što rade?, upitao je Vida.

Jokić se zagledao u njega.

Ne znam tko si, niti što radiš ovdje, rekao je, i možda si jedan od njih, ali to sad više nije važno, reći ću ti kad već pitaš. Što rade? Za masnu lovnu dovu dovode ovamo talijanske krivolovce. Na ovom dijelu Velebita nema lovostaja, nema zaštićenih životinja, love od nula do dvadeset četiri, tristošezdesetpet dana u godini, svim dozvoljenim i nedozvoljenim sredstvima, uključujući i potezne mine.

Potezne mine?

Da, potezne mine. Stavljaju ih na životinjske staze. Tako su nekidan ubili Jovanu.

Jovanu?

Tako se zvala jedna vučica.

Vida je otpio gutljaj prozirnozeleno tekućine. Mirisala je ugodno.

Nisam te ponudio rakijom, rekao je Jokić, hoćeš čašicu, dobra je, domaća?

Vida je odmahnuo niječno. Gledao je tog čovjeka koji daje imena vukovima i skuplja trave. I sam ponekad ubere neku travu i skuha čaj, navika koju je zadržao iz rata.

To sa Hanezlotima, upitao je, nisi ih valjda prijavio policiji?

Jesam. I policiji i lovočuvarima.

Glup potez, rekao je Vida. Znaš i sam da policiju vode Hanezloti, da je ministar Hanezlot, oni su čuvari poretka i jebe im se za pravdu i zakone.

Pa što?, rekao je Jokić.

Samo kažem, rekao je Vida. Nije te strah?

Ne baš. Što mi mogu?

Mogu te poslati za tvojim ovcima, na primjer.

Ali me ne mogu uplašiti, rekao je Jokić mirno.

Ne plašiš se smrti?

Zašto bih se je plašio? Ona i ja smo dobri prijatelji, iskesio se, toliko me je puta zagrlila posljednjih godina.

Ne znam, rekao je Vida kojemu je počeo ići na živce nehajni stav njegova domaćina, ali čini mi se posve normalnim da se ljudi boje smrti.

Je li normalno da se plašimo toga što mjesec izlazi i zalazi?, pokazao je Jokić kroz vrata na dvorište gdje je trava poput mraza svjetlucala na mjesecini.

Kakve to veze ima?

Rađamo se i umiremo kad nam je vrijeme. Smrti se ne treba bojati. Ali se treba bojati ubojica. Ljudi koji hodaju uokolo s pištoljem u džepu.

Vida se lecnuo. Nije mi valjda njuškao po šatoru i pronašao pištolj, pomislio je.

Pogledao je Jokića. Njegovo lice bilo je mirno. Hladno poput trave na mjesecini.

SEDMO POGLAVLJE

Vrtlarov mejl - Tko je smjestio Lavljem

Srcu? - Masovni ubojice su u modi - Starac -

Ženske gaće i zvuk potoka u ledu

Kog vraga ono dvoje traže u Kremsu?, mota mi se po glavi otkad sam vidio fotografiju Fraktalne u novinama. Odgovor nisam dobio ni u mejlu koji mi je jutros stigao.

SRANJE, ZAR NE, STARI PRIJATELJU. PROGUTALI SU I TEBE I OKRENULI TE PROTIV NAS. AMA BAŠ IZ SVEGA IZVLAČE KORIST. PA I IZ NAS KOJI SMO JOŠ UVIJEK IZVAN NJIHOVOG SISTEMA I ZAKONA. ODI U MUZEJ ZLOČINA I VIDJET ĆEŠ NA ŠTO MISLIMO. ČUEMO DA U HOLDINGU PRODAJU TVOJU FOTKU. DOBIVAŠ LI MOŽDA TANTIJE? HA, HA, HA. ODABRALI SMO NOVI PUT. TRAŽIMO NEŠTO ŠTO SE NE MOŽE PRETVORITI U POSAO, SPEKTAKL, UDARNU VIJEST. POSTOJI LI TAKVO ŠTO, UPITAT ĆEŠ. MI VJERUJEMO DA POSTOJI.

PRIJATELJSKI: NE TRUDI SE, NEĆEŠ NAS PRONAĆI. BIO SI BLIZU, JUČER SMO UMALO NATRČALI NA TEBE, NISMO TE OČEKIVALI OVDJE TAKO BRZO. KAD SMO TE UGLEDALI, ZAIGRALO NAM JE SRCE. NO TO JE BILO JUČER. A JUČER SE VIŠE NEĆE PONOVI, HA, ŠTA VELIŠ?

Velim da isključiš Caps Lock, idiote.

Zurio sam u mejl. Mi, mi, mi... Kad su se to njih dvoje stopili u jedno? Kakav glup mejl. Vrtlar nikad nije imao stila. Odabrali su, veli, novi put i traže nešto iz čega se ne može iscijediti profit. Jako dobro, upakirati običnu trtu u filozofiju. Prije će biti da bježe od Kardinala. Vrtlar se, koliko sam čuo dok sam ležao u zatvoru, malo zaigrao i upucao nekog svećenika. Mladac je došao u Hanshan zabaviti se s Kineskinjama ili nešto slično, i tu ga je ovaj zgrabio. Gdna greška, kako se pokazalo. S Crkvom nema šale, ona ne prašta, polaže pravo na cijelu zemaljsku kuglu i što je najjeznutije – ima svog agenta i u najvećoj zabiti. I

zato su njih dvoje kidnuli iz Zone, a ne zbog nekakvog novog puta. Uostalom, ono što tobože traže nalazi se upravo tamo odakle su pobjegli, gomile izraubanih i odbačenih ljudi i stvari, nikome potrebnih, koji se nikakvom magijom ne mogu pretvoriti u profit i spektakl.

Zašto su mi uopće pisali?

Da mi kažu kako znaju da moju fotku prodaju kao suvenir. Istina je. Holdinške suvenirnice prodaju moj portret, stiliziranu policijsku tjeralicu. Čisti falsifikat, usput rečeno, jer policijska tjeratica nikad nije raspisana za mnom, pošto pojma nisu imali o mojem identitetu sve dok se nisam predao. A zatvor u kojem sam ležao pretvaraju u zlatnu koku, preuređuju ga u hotel sa sobama-ćelijama u kojima su ležali poznati ratni zločinci, masovni ubojice, pedofili, teroristi i slična ekipa.

Ili da mi kažu kako me drže na oku! Veliki Vrtlar me gleda.

Bez veze, i neoriginalno.

Ili da mi preporuče muzej zločina.

Muzej zločina i nije neka novost u ovom kraju. U svakoj brošuri možete pročitati da se desetak kilometara uzvodno od Kremsa nalaze ruševine dvorca Dürnstein u čijem je podrumu 1192. zaglavio Richard Lavljeg Srca, a horde turista i dan-danas obilaze mjesto gdje je on robijao. No, Lavlje Srce nije tamo zaglavio zbog pokolja Židova u Londonu 1189., niti zato što je 1191. u Svetoj zemlji dao likvidirati tri tisuće zarobljenih Saladinovih vojnika, među kojima je bilo i mnogo djece i žena. Zaglavio je jer se, poput Vrtlara, preračunao. Jer je za glavu skratio čovjeka kojeg nikako nije smio skratiti za glavu. Pa ga je pri povratku iz Križarske vojne uoči Božića 1192. zgrabio i strpao u zatvor Leopold V., čijeg je nećaka Conrada od Montferrata ovaj skratio za glavu. Crkva je tada, kao i danas, imala mnogo simpatija za zločine i zločince, pa je, umjesto ubojicu, ekskomunicirala Leopolda V. No, nije pomoglo, Leopoldu se živo fućkalo za članstvo u božjem stadu, pa je Lavlje Srce odgulio dvije godine. Na koncu je pušten, ali ne zato što je dokazao da je nevin, već nakon što je Leopoldu za to isplaćeno 65.000 funti u srebru, a u ćorci je napisao i pjesmu koja ne vrijedi ni pišljiva boba.

Englezi su tom lošem pjesniku i masovnom ubojici podigli spomenik u dvorištu Westminsterke palače. I opet bez veze, i neoriginalno. Svud po svijetu hrpa nasilnika i

ubojica, paraziti poznati i kao plemstvo, kraljevska obitelj, generali, ili političari, dobili su svoje spomenike, ulice, trgove, palače i tako dalje, a da pritom, ponavljam, ništa korisno nisu napravili. Princ William, na primjer. Što je taj napravio u životu? Je li zavarao čelične oplata nekog broda, posadio drvo, ugradio prozor u neboder na West India Quayu, gdje je jednog ljeta u vagon podzemne u kojem smo se vozili Fraktalna i ja ušao mladi radnik u čelikom okovanim cipelama, hlača umrljanih betonom, sjeo na pod, iz kožne torbe izvukao Irish Independent i zadubio se u novine. Ništa od toga princ William nije napravio, niti je u životu bio od ikakve koristi, samo se zajebavao okolo i kao krpelj sisao novac poreznih obveznika.

Kad smo već kod parazita i masovnih ubojica, koliko li je tek spomenika, trgova i ulica dobio Hernán Cortes.

„Svakim novim brodom dolazili su novi vandali, novopečene ubojice. Vandali i ubojice kojima nije bilo dosta da pljačkaju, otimaju, siluju i istrebljuju sve živo, nego su se kao sami vrazi okomljavali i na zemlju, oskvrnjivali je, uništavali bogove koji su je štitili, zatirali svaki trag kulture i produhovljenosti, ne odustajući od pustošenja dok se god ne bi suočili sa svojim vlastitim jezivim utvarama“.

Sažetak scenarija filma strave i užasa B produkcije?

Ne.

Sažetak američke povijesti iz *The books in my life* Henryja Millera.

U Americi ni danas nije ništa drukčije. Zlo svjetluca na američkom noćnom nebu, medvjedić Pooh je ljudožder, djeca u Iowi plaču jer im se očevi iz Azije i Afrike vraćaju u crnim, plastičnim vrećama, a otac i sin Bush u paklu se suočavaju s vlastitim jezivim utvarama. Njih dvojicu danas u Americi prodaju pod logom momaka koji su „spržili Irak i pobili pola milijuna civila“, a dobro idu i ubojice iz susjedstva – milijun posjetitelja godišnje ode vidjeti glave Sirhana Sirhana, L. H. Oswalda, Marka Chapmana i Charlesa Mansona uklesane u južnoj stijeni El Capitana u dolini Yosemite u Kaliforniji.

Bistre glave širom svijeta od pamtivijeka su iz svega izvlačile novac. Formula je uvijek jednostavna.

Drveni križ + patnja + spektakl = novac

Patriotizam + klanje + spektakl = novac

Ljubav + patnja + spektakl = novac

Prljave gaće + spektakl = novac

Današnja formula glasi:

Zločin + nastranost + spektakl = novac

Rulja je pomahnitala, ni najoptimističniji se nisu nadali takvom uspjehu.

Austrijanci su na stol bacili svoj najjači adut – na nekadašnjem Beethovenplatzu u Beču podigli su spomenik kaplaru Adolfu Hitleru i nazvali trg po njemu, a njegova rodna kuća u Braunauu na Innu drugu sezonu zaredom je apsolutni hit. Dotle Francuze uzbuđuju visoki činovi. Tamo vrte lovu na generalu Pétainu. A generala de Gaullea i generala Jacquesa Massa nanovo su brendirali kao tipove koji su „sredili milijun i pol Alžiraca“. U Hrvatskoj su nakaze iz naftalina, poput poglavnika Ante Pavelića ili ustaškog psihopata Rafaela Bobana, izvukli još u devedesetima prošlog stoljeća, i još uvijek su vrlo tražena roba. U Njemačkoj psihopatskih masovnih ubojica ima napretek, kakva bogata povijest. Sad ih štedljivo vade iz naftalina jednog po jednog, i što se toga tiče mirni su sljedećih stotinu godina. Aranžmani za Sibir, u koje je uračunat sedmodnevni aktivni odmor u gulazima, rasprodani su nekoliko sezona unaprijed. Dalekoistočne ture nezamislive su bez obilaska Pol Potove rezidencije, gdje je najtraženiji suvenir bjelokosna minijatura police s lubanjama njegovih žrtava, i tako dalje, i tako dalje.

U muzeju u Kremsu na Dunavu pak neprikosnoven je Josef Fritzl. U redu ispred njegove ćelije čeka se kao nekad ispred Leonardove Mona Lise u Louvreu, a na postolju njegove biste u gradskom parku, odmah pokraj spomenika „herojima dužnosti 1914.-1918.“, buketi su uvijek svježi.

A što je tip napravio?

Potkraj prošlog stoljeća dvadeset i četiri godine držao je u podrumu zatočenu vlastitu kćer, zlostavljao je i silovao i tako je natjerao da rodi sedmero njegove djece.

Dobio je doživotnu.

De Gaule i Bushevi, na primjer, prošli su nekažnjeno.

Jutros sam u blagovaonici zatekao samo starog. Sjedio je kao i obično za stolom pokraj prozora. Kimnuo sam mu i sjeo za stol pokraj njegova. Ničim nije pokazao da me je primijetio. Žvakao je nešto i srkao kavu.

Dok sam čekao da mi donesu kavu, razgledao sam fotografije na zidovima. Stare fotografije snimljene za velikih poplava u ovom kraju. Na zidu blagovaonice, desetak centimetara iznad vrata, bila je označena razina vode iz poplave šezdesetih godina prošlog stoljeća. Možda su atomi koji me danas tvore tada bili dio vodenog vala, zašto ne? Fraktalna je znala pričati o sličnim ludostima. Sjećam se kako je pričala o snu u kojem smo se razdvojili, i tražeći jedno drugo putujemo vlakovima, a možemo se vidjeti tek na trenutak, kroz prozor, dok jedan vlak ulazi u stanicu, a drugi upravo odlazi, i taj san progonio ju je mjesecima. Jednom si bio tako blizu, sjedio si pokraj prozora i čitao neku knjigu, a ja sam sjedila pokraj prozora vlaka koji je odlazio iz stanice, bio si mi na dohvat ruke.

Uskoro se pojavio Vrtlar, i stvari su krenule loše. Naši vlakovi nikad se više nisu sastali.

Onda sam čuo starog kako govori.

U ovoj selendri, rekao je, nema poštene trgovine cedeima.

Oprostite, rekao sam.

Imaju gomilu frizeraja i trgovina ženskim gaćama, nastavio je stari kao da mene nema, imaju i taj muzej za morone, ali ne i mjesto gdje možete kupiti dobar cede s klasičnom glazbom. Što je ovim ljudima?

Stari je govorio istinu što se ženskih gaća tiče. Ne možete ne primijetiti to mnoštvo trgovina ženskim donjim rubljem, te hrpe gaća u izlozima, grimiznih, crnih, prozirnih, u šarama leoparda, s čipkom, bez čipke, naprosto vam skaču u oči, i upitate se, tko, dođavola, kupuje tolike gaće, i tko ih nosi?

Vjerujem da današnji muškarci nose ženske gaće, rekao je stari pogađajući mi misli, i dodao: U svakom podrumu ovdje čuči po jedan Fritzl.

Koji cede tražite?, upitao sam ga.

Podigao je glavu i pogledao me u oči.

Nijedan, rekao je. Samo primjećujem kako je svijet otišao dođavola.

Gledao me je mirna izraza lica. Njegov pogled podnosio sam bez nelagode, štoviše, osjećao sam se vrlo ugodno gledajući ga u oči.

Pjevačica koju često slušate, upitao sam, tko je ona?

Poznajete klasičnu glazbu?

Ne. No, dopada mi se njezin glas. Ne znam o čemu pjeva, ali vjerujem u sve što kaže.

Ah, Janet Baker, kaže stari zaljubljeni i spusti pogled.

Ostatak doručka proveli smo u tišini. U mislima su mi bili Fraktalna i Vrtlar. Osjećao sam da su još uvijek ovdje, u blizini, ali uskoro će krenuti dalje, možda već danas, i pokušao sam predvidjeti kamo će. To što mi je kao prvi mamac Fraktalna bacila kavanu Bumbar nije bila slučajnost. Blizu kavane, kod znanaca iz Zelene akcije, nas dvoje smo stanovali prije nekih deset godina, kad smo u Beču prolazili obuku iz nenasilnog otpora. Svidjela nam se ta stara kavana s teškim, crvenim, plišanim zavjesama na vratima, sa sjedalima od umjetne kože, i mirisom duhana, i mnogo smo puta poslije govorili da ćemo kad-tad ponovno otići tamo na kavu. No nismo to učinili. I sad, lako je moguće da će i za sljedeće odredište izabrati neko mjesto u kojem smo bili zajedno, no koje?

Da ja moram bježati, ne bih se micao s mjesta. Nije to moj trik, to kaže lovac na zmiје u jednome starom filmu: Najbolji način bijega jest ukopati se, ne micati se s mjesta.

Iznenadilo me što se razmišljajući o Fraktalnoj nisam uzburkao. Nisam osjetio čak ni tugu. S vremenom je sve to otpalo s mene. Boljela me je, zapravo, briga i za nju i za Vrtlara i za Udovicu, za to hoću li ih pronaći ili neću, i za sve ono što je moglo biti, a nije. Ovo radim samo zbog mjesečnog honorara koji će stizati ne mogu predvidjeti koliko dugo. Izvjesno je da Udovica gubi strpljenje, ali njezina mržnja još uvijek plamti. Onda sam opet čuo starog. Stajao je na vratima blagovaonice.

Dodite, pozvao me je.

Njegova soba nešto je veća od moje, a ima i balkon.

Tu je sve što mi je potrebno, rekao je pokazujući rukom uokolo.

Dva velika zvučnika ručne izrade, staro pojačalo s analognim VU metrima, gramofon i CD player. Polica s cedeima. Na stolu laptop. U jednoj niši je komoda, na njoj električno kuhalo i čajnik, na polici iznad nje su šalice i tanjurići, limenke s kavom i čajem.

Prepustio sam, nastavio je, sinu i snahi da vode svratište, s tim da su se kod bilježnika obvezali da će me doživotno uzdržavati.

Nasmijao sam se. Nisam znao da je on vlasnik svratišta, niti sam to mogao zaključiti iz njegova suzdržana ponašanja prema osoblju i sredovječnom paru za koje sam pretpostavio da su vlasnici. Mislio sam da je ovdje gost.

Zašto se smijete? Danas ne možete znati kakav je tko, sve dok ne upadnete u neku nevolju. A ja nisam htio završiti na ulici, ne volim takva iznenađenja. Nego, poslušajte ovo.

Na monitoru laptopa u prozorčiću media playera, u prvom planu vidjela se žena u ljubičastoj haljini bez rukava, kratke valovite kose. Iza nje su sjedili violinisti. Stari je kliknuo na ljubičasti play trokutić i sjeo na krevet.

Orkestar je zaljuljao sobu, i nastavio je ljuljati nekoliko taktova. Zatim je flauta otvorila pukotinu u melodiji, a onda je potekao glas, poput potoka u ledu:

Digni sada vjeđu svoju
što snom djevičanskim spava
jer ja duh sam ruže koju
nosila si tijekom bala.

Bio sam potpuno nespreman na taj glas, premda sam ga već nekoliko puta čuo, doduše kroza zid. No, sad su mi odjednom trnci potekli kičmom, osjećao sam kako mi se kostriješi svaka dlačica na tijelu, jedna po jedna. Nisam shvaćao što se događa sa mnom. Pogledao sam starog. Sklopljenih očiju uspravno je sjedio na rubu kreveta. Ruke su mu počivale u krilu, disao je mirno, a iz pukotina između očnih kapaka tekle su suze. Neko sam vrijeme kao

opčinjen zurio u njega, a tada sam osjetio nelagodu. Kao da kriomice promatram ljubavnike.
Tiho sam izišao iz sobe i zatvorio vrata za sobom.

OSMO POGLAVLJE

**Priveži oblak - Tamne kapuljače -
Maloumnik i vlast - Ustav i tri Vidina otkaza**

IZ PRAVILNIKA IGRE PRIVEŽI OBLAK OBJAVLJENOG U BROŠURI „PREDATORSKI
KAPITALIZAM ZA VANZEMALJCE“ U IZDANJU GRUPE DIREKTNE AKCIJE „NEJESTIVI“:

„Kako je svaki čovjek jedinstven i neponovljiv,
kako svatko živi svoj život, nikomu i ničemu sličan,
kako natjecanje ima smisla samo kad se natječu identične jedinke,
kako takve jedinke ne postoje u prirodi,
kako pobjeda-poraz, bolje-lošije, sporije-brže, slabije-jače,
gubitak-dobitak i tome slično također ne postoje u prirodi,
već su kategorije koje je izmislio čovjek i postoje samo u ljudskome umu,
SVAKO NATJECANJE JE BESMISLENO

Igra Priveži oblak nije natjecateljska.

Cilj igre je igrati se.

Igrom se ne stječe nikakav materijalni dobitak, slava, prednost, niti ikakva druga korist.

U igri mogu sudjelovati sva bića, bez obzira na vrstu, spol, starost, nacionalnost, rasu, vjersku pripadnost, rod, porodicu, red, razred i sl.

Igra Priveži oblak nije ograničena ni brojem sudionika, ni vremenom, ni prostorom.

Za igrača igra počinje kad se pridruži igri, a završava kad ode iz igre.

Svatko se može uključiti u igru i isključiti iz nje kad god poželi“.

Počeci igre sežu u devedesete godine dvadesetog stoljeća, a zameci se pripisuju Tamnim kapuljačama, šarenom društvu otpuštenih radnika, umirovljenika i mladih nezaposlenih očajnika. Prehranjivali su se uglavnom kopajući po otpadu, pri čemu su, zbog srama, ne želeći da im drugi vide lice, navlačili kapuljače. Za razliku od freegana, njihove svjetske polubračće, Tamne kapuljače su pecale u kontejnerima ne zbog antikonzumerizma, nego iz

gole potrebe.

U Zagrebu je mnogo ljudi navlačilo kapuljače da ne umru od gladi, i stida. Svatko je imao svoj teritorij, nepisanim ugovorima grad je bio podijeljen na mnoštvo zona, i znalo je doći do žestokih sukoba kad bi netko gurnuo prste u tuđu kantu za smeće ili kontejner. Trajalo je to godinama i nije se činilo da će Tamnim kapuljačama stvari krenuti nabolje. Bili su manje-više izgladnjeli, prljavi, promrzli, hodali su u dronjcima, spavali kojekuda.

Jedan je u liftu zaglavljenom između dva kata, drugi je u tramvaju koji je ostao bez struje. Koji je u prednosti?

A onda su se, navodno, jednom prilikom dvojica susrela u parku. Sjeli su na travnjak, svaki je preda se stavio vrećicu s plijenom i šutke su počeli jesti. Jedan je u kontejneru bio upecao konzerviranu šunku kojoj je istekao rok i tri smežurane zelene paprike. Drugi je bio upecao pola tegle crnih maslina i načetu kutiju piškota.

Nakon nekoliko zalogaja, jedan je pogledao kolegu i predložio mu da podijele ulov, to jest da ručaju zajedno. Kratko razmislivši, ovaj je pristao. Umjesto da jedan jede šunku i smežurane paprike, a drugi crne masline i piškote, obojica su ručala šunku s crnim maslinama i paprikom, a za desert su imali piškote.

Taj dan njih su se dvojica udružili.

Ujutro, uz doručak i kavu, dogovarali su kojim će redom obići teren, potom su dva-tri sata radili, a ostatak dana imali su za sebe. Izležavali su se u parku. Čitali knjige i časopise koje bi izvadili iz reciklažnih kontejnera. Češkali jajca.

Uskoro su im se pridružili i drugi. Nekoliko mjeseci kasnije, udružene Tamne kapuljače priređivale su prave gozbe u gradu. Podijelili su posao: jedni su išli u lov, drugi su čuvali djecu, treći sortirali plijen, četvrti pripremali hranu.

Svi zajedno uživali su u životu.

Suradnja i dijeljenje dobara toliko su im se dopali, toliko ispunili, da su se igrajući nogomet ili košarku na tim ludim piknicima prestali ozbiljno nadmetati i brojiti golove i koševе. Na kraju više nije igrala jedna momčad protiv druge, nego se desetine njih igralo u isto vrijeme, dodavalo i nabijalo loptu, ulazilo se i izlazilo iz igre kako se htjelo, a igra je trajala onoliko koliko je bilo zainteresiranih. To ih je opuštalo, činilo sretnima. Uopće, bilo je to vrijeme obilja i spokoja za Tamne kapuljače.

Osim što su prestali patiti od strahova od kojih pate nesretnici koji imaju stalan posao, kredite i te stvari (strah od otkaza, ovrhe itd.), Tamne kapuljače više nisu morale. Nisu morale pobjeđivati, dokazivati se, biti pristojne prema raznim gnjavatorima (poslovođama, poslodavcima, policajcima...).

Kad bi policajac zatražio od Tamne kapuljače osobnu iskaznicu zato što je, recimo, prešla ulicu na crveno, ili ju je, na poziv poslovođe, zatekao u kontejneru supermarketa, što se smatralo povredom privatnog posjeda i vlasništva, odgovorila bi mu da nema osobnu iskaznicu.

Kako to mislite da nemate osobnu iskaznicu?

Fino, nemam je.

Gdje stanujete?

Naokolo, mahnula je rukom oko sebe, svuda pomalo.

Prema zakonu morate imati osobnu iskaznicu.

Vaše su sjene vaši zakoni, rekla je lakonski Tamna kapuljača.

Što?

I što li je priznati zakone, nego sagnuti se i obilježiti sjene na zemlji.

Rugate mi se.

Ni slučajno, recitiram jednog starog pjesnika.

Svejedno ću vas morati nekako kazniti.

Strpajte me u zatvor, nasmijala se Tamna kapuljača. Ili mi dajte stan... Ista stvar.

Kako bilo da bilo, primjer Tamnih kapuljača s vremenom su počeli slijediti i drugi, pa i oni kojima neimaština nije bila prijatelj. Među sportašima, recimo, nalazilo se sve više onih kojima je bio pun kufer natjecanja. Profesionalnih nogometaša izludjelih bjesomučnim

treninzima i utakmicama i zahtjevima za pobjedama i trofejima. Znalo se dogoditi da sudac označi početak utakmice, a da trojica, četvorica igrača, iz jedne i druge momčadi, sjednu na travnjak i počnu prijateljski ćaskati. Da sprinteri na stotinu metara pretrče dvadeset, trideset metara i onda jednostavno siđu sa staze i gledaju skakače uvis. A ovi im se pridruže pa zajedno gledaju bacače koplja.

Da natjecatelj u kvizu odbije odgovoriti na pitanje.

Znam, veli, točan odgovor, ali ne želim ga reći.

I odseće iz studija.

Da poslovođa odbije tjerati radnike da ispunjavaju nebulozno visoko postavljenu normu.

Lakše, kolega, nije život u pitanju.

Da prodavač kaže kupcu: Ne budite ludi, što će vam nove cipele, imate sasvim pristojan par cipela na nogama, potrošite novac na nešto drugo, ili naprosto poderite novčanice i bacite ih u smeće.

Ili: Što će vam novi mobitel? Ni taj koji imate nije vam potreban, samo vam ždere novac, bacite ga.

Nužda i antikonzumerizam stvorile su sretno bratstvo. Ljude, desetke tisuća njih, a svakim danom bilo ih je sve više i više, koji u širokom luku zaobilaze trgovačke centre, ne dižu kredite, ne bulje u televizor, ne crnče deset, dvanaest sati dnevno. Koji imaju mnogo vremena za sebe, svoju djecu i prijatelje.

Takvu provokaciju vlast nije mogla otrpjeti.

Kojoj su vlasti potrebni sretni i pametni ljudi?

Nijednoj.

Sretnim i pametnim ljudima nemoguće je vladati, govoriti im što da rade.

Smatram da je ljudsko tijelo stroj, rezonirao je jedan maloumnik u 17. stoljeću. Moja misao

uspoređuje bolesnog čovjeka i slabo napravljen sat.

Smatramo da je potrošačko društvo krvotok, rezonirala je hrvatska vlast početkom 21. stoljeća. Sve što je dio krvotoka dobro je i zdravo. Ono što nije priključeno na krvotok bolesno je, i treba ga odstraniti.

Prema tom mjerilu, Tamne kapuljače ni u ludilu nisu mogle biti smatrane dijelom krvotoka. Nisu zarađivali, nisu plaćali porez, nisu trošili, bili su potpuno nejestivi što se vlasti tiče. Slabo napravljeni satovi.

Bilo je pitanje vremena kad će vlast smisliti način da ih odstrani.

Ivan Vida, ratni veteran, pridružio se Tamnim kapuljačama nekoliko tjedana po povratku s logorovanja na Velebitu, gdje ga je ugrizla zmija, i gdje je umalo razbio njušku čovjeku koji mu je najvjerojatnije spasio život. Na Velebit je bio otišao nakon što je u svega dva mjeseca tri puta dobio otkaz.

Istim jezikom kojim je napisan članak 55. Ustava u kojem stoji da svatko ima pravo na rad i slobodu rada, te da

„Svatko slobodno bira poziv i zaposlenje i da je svakomu pod jednakim uvjetima dostupno svako radno mjesto i dužnost.“

Istim jezikom kojim je napisan članak 56. Ustava u kojem stoji sljedeće:

„Svaki zaposleni ima pravo na zaradu kojom može osigurati sebi i obitelji slobodan i dostojan život.

Najduže radno vrijeme određuje se zakonom.

Svaki zaposleni ima pravo na tjedni odmor i plaćeni godišnji odmor i ovih se prava ne može odreći.

Zaposleni mogu imati, u skladu sa zakonom, udjela pri odlučivanju u poduzeću“.

Istim jezikom kojim je napisan članak 58. Ustava u kojem se kaže kako će slabima,

nemoćnima, nezaposlenima, nesposobnima za rad i nezbrinutim osobama država osigurati sredstva za podmirenje osnovnih životnih potreba, dok će posebnu pažnju posvetiti skrbi za invalide, ratne veterane, udovice i djecu poginulih branitelja, i slične laži, tim istim jezikom napisana su Ivanu Vidi tri otkaza. Najprije je dobio otkaz u interventnoj policiji jer je razbio njušku zapovjedniku voda koji mu je naredio da udari jednog studenta. Poslali su ga na psihijatrijsko vještačenje, gdje je razbio njušku psihijatru koji mu je postavljao glupa pitanja, tipa: „Smatrate li sebe agresivnom osobom?“, pa su ga otpustili s napomenom „psihički labilan, pretjerano osjetljiv i agresivan“.

Zatim je razbio njušku vlasniku zaštitarske firme u kojoj se zaposlio, jer je ovaj, nakon što je Vida odbio raditi na osiguranju vile bivšeg ministra zdravstva, inače ratnog zločinca i profitera, vikao na njega i prijetio mu otkazom.

I odmah potom dobio je otkaz u supermarketu jer je odbio robu iz uvoza kojoj je istekao rok pakirati u ambalažu s etiketom Croatian Quality.

U planinu je otišao potražiti odgovor na pitanje zašto mu se događa to što mu se događa, no planina je ostala nijema. Nije se uopće obazirala na njega. Nisu je zanimali ljudski problemi. Samo je šutjela, i nosila sjene oblaka.

Kad se vratio u Zagreb, njegova supruga Ljerka Vida, krojačica u tvornici odjeće, rekla mu je neka ne brine, neka bude doma s njihovim sinom, vremena su takva da već i njegovi vršnjaci uvelike piju i drogiraju se, neka pazi na njega i bude mu otac, a snaći će se već nekako, neće umrijeti od gladi, nije još čula za takav slučaj.

I Vida je postao domaćin, dobro se snašao u toj ulozi. Smirivali su ga odlasci na tržnicu, kuhanje jednostavnih jela, pranje suđa, pospremanje stana, razgovori sa sinom koji mu je pomagao u kućanskim poslovima. Tada se dogodilo nešto što je Vidin život okrenulo naopačke, pa je otada i on dubio na glavi, poput toliko stvari oko njega. Jedno jutro na stubištu je susreo susjeda, također ratnog veterana bez posla, kako nosi vrećicu punu namirnica, i pozdravivši ga rekao:

Oho, susjed, dobili ste na lutriji?

A ovaj mu je govorio:

Da, na ovoj lutriji dobivaju svi koji zaigraju.

I ispričao mu o Tamnim kapuljačama i obilju hrane u kontejnerima trgovačkih centra i supermarketa koja samo čeka da ju se uzme, i dobrim ljudima u tom društvu siromašnih i veselih, i zajedničkim izletima, i sportskim igrama...

Vidi je bilo teško zamisliti sebe kako kopa po kontejneru, bilo mu je neugodno od same pomisli na to, crvenjeo se, puhao i odmahivao rukom, to je nedostojno čovjeka, to jest samo Cigani to rade, Cigani i očajnici, a onda mu je sinulo da ni on nije ništa drugo doli očajnik, čisti očajnik, i pošao je jednom sa susjedom u akciju, kako je ovaj zvao skupljanje hrane. U grupi su bili redom njegovi vršnjaci, pristojni, obiteljski ljudi, i Vida je, vraćajući se kući s vrećicom namirnica pomislio kako to nije neugodno, uopće ne, samo uzimaju stvari koje bi završile na otpadu, kao hrana štakorima, riječnim galebovima i crvima, a i društvo je dobro, dodavola, baš se dobro zabavljao, još kad se dokačio sa zaštitarima koji su ih došli potjerati iz dvorišta trgovačkog centra. Vida je baš bio raspoložen razbiti nekoliko nosova, no ovi su momci bili mudri, pa su se brzo povukli i pozvali policiju, a policajci su bili još mudriji, samo su prošli pokraj njih i otišli dalje svojim poslom.

Ispričao je sve supruzi, pokazujući joj hranu koju je donio, i ona je smiješeći se kimala s odobravanjem, čula je za Tamne kapuljače, naravno, obitelji nekih žena s kojima radi odavno se pomažu na taj način, pa i sama je nekoliko puta išla s njima u taj shopping bez novca, ali nije mu se usudila reći to i predložiti mu da im se pridruži, mislila je da će ga to razbjesniti, zna kako je težak i svojeglav čovjek, i super je što je to sam otkrio, i naravno da će i ona s njim svaki put kad joj to posao dopusti.

I Vidi se učinilo da je u kontejnerima supermarketa pronašao odgovore na pitanja koja su ga mučila, a Tamne kapuljače da su sudruzi kakve je posljednji put imao u ratu.

DEVETO POGLAVLJE

Vida i Jokić razgovaraju o ratu -

Grad masakriranih - Samice od ljudske kože

Prošlo je nekoliko dana od Vidine nezgode. Gležanj ga još boli, hoda uz pomoć štapa. Sad dlanovima grabi vodu iz velike kamenice, umiva se i polijeva po glavi i vratu, a Jokić stoji pokraj njega, pokazuje prema stjenovitim vrhovima i grebenima, travnatim padinama i zaravnima posutim krhotinama stijena i gajevima kržljavih stabala, i kaže:

Mogao bih se ovdje skrivati mjesecima, čak i godinama, a da me nitko ne pronađe.

Pa što onda?, kaže Vida i točeći vodu u čuturu promatra vodenjaka koji viri iz vodenog bilja na drugom kraju kamenice.

Ništa, samo kažem.

Malo poslije sjeli su u škrtu sjenu stabla na padini s pogledom na južni greben Velebita, na kamenitu Bukovicu s travnatim oazama i crvenim mrljama krovova, na more i otoke. Bez namjere da ikome pričini štetu Sunce je nesmiljeno peklo.

Kad će već jednom pasti kiša?, rekao je više za sebe Vida kružeći pogledom po sprženoj visoravni.

Nikad, čuo je Jokića.

Vjerojatno se cijelo vrijeme pitaš što ću ja ovdje, promijenio je Vida temu bez upozorenja.

Ovo je slobodna zemlja, rekao je Jokić, čovjek može hodati kud ga je volja.

Ne bih baš rekao, pogledao ga je Vida. Sve je više tabli s natpisima privatni posjed ne prilazi, i tek je pitanje vremena kad ćemo smjeti hodati samo uskim koridorima između privatnih parcela.

Kao koridori za avione, predložio je Jokić.

Kao ti koridori, složio se Vida.

Drago mi je što ja to neću doživjeti, rekao je Jokić.

Nego, vratio se Vida započetoj temi, ti se sigurno pitaš što ja radim ovdje.

Nije da mi to nije palo na pamet, rekao je Jokić oprezno.

Bio sam jednom u ovom kraju prije deset godina, rekao je Vida i osjetio kako se Jokić napeo.

U uniformi, pretpostavljam, rekao je Jokić.

U uniformi, rekao je Vida.

Znao sam to, Jokić je iz džepa košulje izvadio čeličnu iglu i pružio je Vidi.

Vida je uzeo udarnu iglu svog pištolja i kimao glavom.

Naslutio sam da si mi kopao po šatoru, rekao je.

Bez uvrede, rekao je Jokić, ali morao sam to učiniti. S nepoznatima nemam baš dobra iskustva posljednjih godina.

Sve je u redu, rekao je Vida, i ja bih to napravio na tvom mjestu.

Kod onih stijena tamo, pokazao je Jokić glavom prema sjeveru, bili su naši minobacači.

A dolje su vam bile haubice, rekao je Vida i pokazao ravnu, kvadratnu plohu duboko ispod njih.

Jesu, bile su tamo, kako znaš?

Znam.

Bio si izviđač?

Da.

Ja sam bio na minobacačima.

Vida je kimnuo.

Čovječe, otpuhnuo je Jokić vrteći glavom i izvadio cigarete iz džepa.

Što, čovječe?, upitao je Vida.

A sad sjedimo tu i razgovaramo, eto što, pružio je kutiju Vidi.

Vida je uzeo cigaretu i glave nagnute prema Jokiću pričekao da mu ovaj pripali.

A šta bismo trebali? Tući se?

Ne, kaže Jokić, samo to nisam zamišljao ovako.

Nego kako si to zamišljao?

Nikako. Nisam vjerovao da ću ikad sjediti s nekim Hrvatom i pričati o... no, o ovim stvarima.

Neko vrijeme su pušili u tišini, svatko sa svojim mislima.

A o čemu inače pričaš kad se nađeš s nekim Hrvatom?, upitao je Vida.

Nema tu neke velike priče, rekao je kiselo Jokić. Prolazimo jedni pokraj drugih kao da nas nema.

Razumijem, rekao je Vida. Ostao si ovdje poslije rata?

Ma kakvi, rekao je Jokić. Pobjegao sam s familijom u Bosnu. Vratili smo se prije dvije godine.

Oženjen si?

Jokić je kimnuo.

Imate li djece?

Sina.

Mi isto.

Imao sam mnogo vremena za razmišljanje, tamo u Bosni, rekao je Jokić. Znaš, ja nisam odabrao da budem rođen kao Srbin u kršu kod Obrovca, ali sam to prihvatio. Znao sam da to nije neka sreća, ali, velim, prihvatio sam to i živio svoj život. Isto tako, ništa me se nije pitalo kad je devedesetih započela gužva, niti bih izabrao rat kao rješenje, ali sam i to prihvatio i obukao uniformu.

Zar nisi mogao otići, ako ti nije bilo po volji?, upitao je Vida.

Kuda?

Bilo kuda. Da sam bio na tvom mjestu, ne bih obukao uniformu.

Jokić ga je pogledao.

Ti jesi bio na mom mjestu, i učinio si isto što i ja, obukao si uniformu.

Vida se trznuo i zaškiljio prema Jokiću.

Ne može se reći da je to isto, ne možeš to usporediti, bili smo na različitim stranama.

Ali nas je pokretala ista stvar.

Ne pričaj, ja sam branio svoju obitelj.

I ja svoju, rekao je Jokić.

Ma jasno, branio si je tako što si u tuđoj zemlji pravio veliku Srbiju.

Nikakva Srbija, mala, srednja ili velika, nije mi bila ni u peti. Kažem ti da je jedino što sam htio bilo zaštititi svoju porodicu, pogledao je prodorno Vidu, u svojoj zemlji, u svom dvorištu.

Svejedno, bio si na pogrešnoj strani.

Šta ti to znači? Nema prave i pogrešne strane. Svatko misli da je prava strana ona na kojoj je on.

Ne bih rekao da se možemo uspoređivati, rekao je tiho Vida. Imao sam dobrog prijatelja, zvao se Robert. Ostavili smo ga ranjenog ni sat vremena hoda odavde, za vrijeme Oluje. Kad su bolničari došli po njega, pronašli su ga zaklana, bez nosa i ušiju. To su učinili tvoji.

Jokić se nakašljao.

Moj mlađi brat Simo, počeo je, na početku rata otišao je s trojicom drugova u izviđanje prema Svetom brdu. Taj dan ništa se nije događalo, nije se pripremala nikakva akcija, otišli su u izviđanje samo zato jer je neki mamlaz u nekom priručniku pročitao da se u ratu mora ići u izviđanje. I onda su upali u zasjedu. Ona trojica su se spasili, ali ne i moj brat. Njegovo tijelo dobio sam nekoliko mjeseci kasnije u razmjeni. Bile su mu iskopane oči i odrezana tri prsta sa svake ruke. Znaš, pogledao je Vidu, svatko od nas je izgubio nekoga ili nešto u ovom ratu. A od dijelova tijela koje su tvoji unakazili i odrezali mojima, i moji tvojima, moglo bi se sastaviti toliko ljudi da nasele čitav jedan manji grad, i zato mi nemoj pričati o tome,

druškane.

Nemoj ti meni druškane, Vida je ustao i prijeteci se nadvio nad Jokića.

Ovaj se bez žurbe uspravio i upitao:

Što ćeš sad? Da pričekam da staviš udarnu iglu u pucu, pa da me središ.

Razbit ću te i bez pištolja.

Teško, druškane, jedva stojiš na toj nozi. A ne bih se tukao s tobom ni da ti je zdrava.

Okrenuo se i pošao prema kolibi.

Znaš, zastao je, tamo u Bosni shvatio sam da prava strana, kriva strana, moji, tvoji, naši, vaši, mi, oni, pravoslavci, katolici, Hrvati, Srbi, da ništa od toga ne postoji, sve su to riječi, samo puste riječi kojima nas plaše i izluđuju. I mi to gutamo. Ali ja više neću. Zdrav razum kaže da nas dvojica imamo milijun razloga da živimo u miru jedan pokraj drugoga, i nijedan razlog da se pokoljemo, a sve drugo je sranje. I kad smo već kod sranja, reci koja je razlika biti zatvoren u kožu Srbina, Hrvata, Talijana, koga hoćeš, i biti zatvoren u samicu? Nikakva. Zato, ako si za kavu i još malo razgovora, dođi kad se smiriš.

DESETO POGLAVLJE

**Presuda Fraktalnoj - Pijanac Everett -
Vrtlar griješi - Crkveni indeks, strategija
ubijanja moždanih vijuga - Što se dobro
prodaje, zdravo je - Kratka povijest Nejestivih
- Zid**

Fraktalna je svemoguća. U istom trenutku ona može biti na dva različita mjesta i raditi dvije različite stvari, o čemu posjeduje i pismeni dokaz Prekršajnog suda u Zagrebu, koji je osamnaestogodišnjoj studentici anglistike i indologije koja je protestirala protiv izgradnje zida oko Zagreba presudio:

KRIVA JE

što je dana 15. srpnja 2010. u 12:42 sati u Zagrebu na raskrižju ulica Donje Svetice i Kneza Branimira remetila javni red i mir na način da je na mjestu i u vrijeme provođenja službene policijske radnje pružanja pomoći (asistencije) nadležnom tijelu, Gradskom uredu za prostorno uređenje, izgradnju grada, graditeljstvo, komunalne poslove i promet, fizički onemogućavala prometovanje i prolaz teretnim vozilima i građevinskim strojevima, pješacima, kao i službenim vozilima policije prema gradilištu, tako da je SJEDILA I LEŽALA NA KOLNIKU I NOGOSTUPU,

čime je počinila djelo prekršaja iz čl. 13 Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira,

i tako dalje i tako dalje.

Fizičar Hugh Everett, pijanac i žestoki pušač, kimnuo bi na tvrdnju da Fraktalna u istom trenutku može sjeditiležati na kolnikunogostupu. Njegova ideja mnogostrukih svjetova

govori o nebrojenim varijantama svemira, pri čemu se sve ono što kvantna mehanika predviđa da se može dogoditi doista i događa barem u jednoj varijanti svemira. Ako kojim slučajem u svojoj hotelskoj sobi umjesto Budinih govora, Kur'ana ili Biblije zateknete knjigu Briana Greenea *Tkivo svemira*, u njoj o Everettovim paralelnim svemirima možete pročitati sljedeće:

„Ako valna funkcija kaže da elektron može biti ovdje, tu i tamo daleko, onda će ga u jednom svemiru neka vaša verzija pronaći ovdje; u drugom svemiru, druga kopija vas pronaći će ga tu, a u trećem svemiru će ga još jedna vaša kopija pronaći tamo daleko. Niz opažanja koja obavljamo iz sekunde u sekundu odraz su stvarnosti koja se događa samo u jednom dijelu te divovske beskrajne mreže svemira, a sve su naseljene kopijama vas i mene, i svih drugih koji su još živi u svemiru u kojem su određena opažanja dala određene rezultate“.

U jednom svemiru vi sada čitate ove retke, u drugom se penjete ledenom stijenom Cerro Torea i molite Boga da utiša orkanski vjetar, a u trećem ste zen monah. *Hodate praznoruki s ašovom u rukama. Pješačite jašući na leđima bika. Prelazite most, a ono ne teče voda, već most teče.*

I tako dalje.

U jednom od svojih svemira, mnogo kiša, vjetrova, mrazeva i poslijepodneva nakon spomenute presude, Fraktalna je s Vrtlarom sjedila na terasi čajane Hanshan. Nejestivi su se u međuvremenu raspali, Vanča je završio u zatvoru, a njih dvoje već neko su vrijeme živjeli u napuštenoj kući pod južnim zidom.

Potpuno si lud, rekla je prijekorno, zašto si ga ubio?

Ona je sad žena na pragu tridesetih, umornih očiju koje su svašta vidjele, lijepa. Prijekor se odnosi na likvidaciju mladića koji je, branio se Vrtlar, vozio Porscheov džip i uopće ponašao se kao jebeni superuspješni menadžer. No ispalo je da je tip zapravo svećenik, štoviše Kardinalov osobni tajnik i miljenik, i sad se stvar neočekivano zakomplicirala.

Došao je tu sav izdizajniran, žestio se Vrtlar, kao svi ti lovaši. I boja okvira naočala pasala mu je uz košulju i mokasinke, to mi je stvarno diglo tlak. Što je uostalom tražio ovdje, koliko ja znam svećenici ne odlaze kurvama.

Fraktalna ga je pogledala sažaljivo.

Čijim mozgom ti razmišljaš, čijim očima gledaš? Odrasti već jednom, dovoljno si velik da odrasteš. Naravno da svećenici odlaze kurvama, da se tajno žene i imaju djecu. I da ševe ministrante. Ali to ne mijenja na stvari da si ubio čovjeka samo zato što ti se nije svidjelo kako je obučen.

Dobro, u redu, rekao je shvativši da je izvalio glupost, ali nisam ga zato ubio.

Nego zašto?

Kakve to veze sad ima? Svećenik, bankar, broker, koja razlika? Ta vrsta je unesrećila milijune ljudi, i u najmanju je ruku neobično to što sad dižeš frku oko jednog ušljivog popića. Roknuo sam ga i neću sad još plakati za njim.

Znam da nećeš, ali sad će nam Kardinal sjesti za vrat. On preko ovoga neće prijeći tek tako.

Jebe mi se, nek pripazi ubuduće kud mu se skitaju dragani.

U čajani Hanshan ministranti nisu u ponudi, ali djevojke su tamo najbolje koje možete dobiti u Zoni. Mišo Kina držao je razinu, i to su znali svi u Holdingu. I svećenik je to znao. Bogata holdinška mladost rado se u Hanshanu prepuštala zagrljaju Azije. Čajne ceremonije nastavljale su se shiatsu masažama, a kad bi se životna energija razbuktala na podij su izlazile kineske plesačice.

Prostitucija je zabranjena u Holdingu. Prostitucija i razne druge zanimljive stvari, poput drevnih istočnjačkih tehnika masaže i liječenja, grčkih predantičkih filozofa, proricanja i gatanja, kršćanskih mistika, *Knjige promjena*, Budinih govora, zenbudističkih tekstova, a iz Biblije su izbačene mudrosne knjige, proročke knjige i evanđelja.

Tko je sastavio taj indeks?

Crkva.

Multinacionalna korporacija tisućljetne tradicije s golemim posjedima na rotirajućoj kugli, čija snaga odavno ne počiva na snazi vjere i Božjim zakonima, nego na dionicama i zakonima tržišta. Njezini namještenici ne nude utjehu tužnima, hranu gladnima, vodu žednima, dom beskućnicima, sklonište progonjenima. Njeno stablo ne rađa dobrim plodom.

Bog nije u čovjeku, već u Crkvi, grme mešetari i spin-doktori na nedjeljnim propovijedima, a Kardinal je uveo prodaju oprosta. Zainteresiranih na tisuće, kao i uvijek kad je neka prodaja u pitanju. Kupite oprost i dobijete uz to bon za dvadeset posto popusta u White Angel Mallu, tik do katedrale. Kardinal je oko svoje rezidencije na Kaptolu podigao bedem s nadzornim kamerama, da mu ne pobjegne žudnja. Žudi za moći, novcem i dječacima, i opet za moći.

Kao što i sami možete zaključiti, u Holdingu je zabranjeno sve što razvija moždane vijuge, a naročito je stradala književnost. U knjižarama niste mogli dobiti Cervantesa, Bocaccia, Flauberta, Whitmana, Melvillea, Tolstoja, Babelja, Villona, Dostojevskog, Krležu, Bulgakova, Geneta, Döblina, Wolfea, Severa, Džubrana, Zupana, Valenta, a skidanje zabranjenih tekstova s Interneta kažnjavalo se izgonom iz Holdinga. Na indeksu se našla gotovo cjelokupna svjetska književnost do dvadesetprvog stoljeća. U dvadesetprvom stoljeću ionako se malo tko bavi literaturom. Ima mnogo pisaca, ali malo literature. Pisci su postali obrtnici, a čitatelji kupci. Što se dobro prodaje, zdravo je. Što se ne prodaje, bolesno je, prijeteće, i otpada.

Shodno strategiji ubijanja moždanih vijuga, alkohol i droge su dopušteni u Holdingu, osim hašiša, marihuane i prirodnih halucinogena. Dobra vijest za zainteresirane jest da se sve što je zabranjeno u Holdingu može dobiti u Zoni.

Sjedeći taj dan na terasi Hanshana, Fraktalna je razmišljala o danima prije nego što je Vrtlar počeo ubijati. Sve je bilo igra. Sabotirali su mašineriju države, i kasnije Holdinga, pod motom koji je bio ispisan na zidu dnevne sobe skvota:

NEMA RAZLOGA DA DOBRO NE POBIJEDI ZLO, SAMO SE ANĐELI MORAJU ORGANIZIRATI JEDNAKO DOBRO POPUT MAFIJE.

Autor je američki pisac Kurt Vonnegut, također zabranjen u Holdingu.

Potekli od Tamnih kapuljača, i Nejestivi su hranu i odjeću i druge neophodne stvari pribavljali u kontejnerima trgovačkih centara i stambenih blokova. Ime im je dao Vanča. Novac je hrana koja kruži i gomila se, govorio je na tribini protiv izgradnje zabavno-trgovačkog centra u parku Zrinjevac u središtu Zagreba. Da bi ovaj poredak opstao, treba sve više proizvoditi i sve više trošiti, a pritom odstraniti sve što ne proizvodi i ne troši. E pa,

mi nipošto ne želimo sudjelovati u tome. Ne želimo ni trošiti niti biti potrošeni. Ne želimo ni žderati niti biti požderani. Mi smo nejestivi.

Nejestivi su živjeli u zgradi bez struje, vode i grijanja u zapadnom predgrađu, nekadašnjoj željezničkoj koloniji. Od Tamnih kapuljača naslijedili su i igru Priveži oblak. Igrali bi nogomet, ili badminton, ili odbojku na Trgu burze, ispred trgovačkih centara, poslovnih zgrada, banaka i sudova, a igrača i gledatelja je uvijek bilo toliko da je satima ulaz u te zgrade bio blokiran, sve dok se ne bi pojavila policija i počistila ih vodenim topovima. Ili bi igrači ustuknuli pred policijskom konjicom. Organizirali bi piknik na Trgu Sv. Marka ispred Vlade Holdinga i nekadašnje zgrade Sabora, koja je u međuvremenu postala privatna rezidencija vlasnika Itexa, milijardera Ilije Tešića, a tu je na njih policija već išla psima i gumenim palicama.

Tada je dovršen zid. Unutar zida, na ulicama i trgovima, te na nekoliko preostalih javnih parkova, bilo je najstrože zabranjeno protestirati, prositi, rekreirati se, ležati, spavati, neovlašteno snimati, neovlašteno trgovati, kopati po kantama i kontejnerima za otpad, neovlašteno svirati, pjevati i uopće zabavljati prolaznike. Kazna za te prijestupe bila je izgon.

Tamne kapuljače više se nisu mogle hraniti niti igrati u Holdingu. Nisu mogle živjeti. Otišle su potražiti sreću izvan zida. A Nejestivi su protjerani iz Holdinga. Otpor su nastavili blokadama ulaza u Holding, skladišta, vodocrpilišta, aerodroma, termocentrala... Policija i privatni zaštitari koji su osiguravali ta mjesta nisu oklijevali uporabiti suzavac, gumene metke, vatreno oružje.

A onda je Vrtlar zgrabio onog brokera ispred Hanshana i upucao ga.

Kasnije su Fraktalnoj predbacivali da se zaljubila u ubojicu, i da je ona najveći krivac za raspad Nejestivih.

Ali ja, mislila je gledajući tog popodneva na terasi Hanshana Vrtlara kako zuri u prazno, ja se nisam zaljubila u ubojicu. On nije bio ubojica kad je došao. Bio je nemiran i brzoplet, pomalo lud, potpuna suprotnost vječno staloženom i opreznom Vanči koji joj je zbog toga često išao na živce. Ali taj čovjek sigurno nije ubio ubojica. Ubio ga je lakomisleni mladić, koji je time postao ubojica.

Što je?, upitao je Vrtlar postavši svjestan da ga ona promatra.

Slegnula je ramenima.

Da mi više nisi rekla da sam lud, rekao je.

Hoću, rekla je. Oboje smo ludi.

Zašto to misliš? Zato što su nas svi napustili?

Ne, ne zbog toga. Razmišljam o sljedećem: kako ja mogu biti sigurna da sad, ustvari, nisam s tobom ovdje, već da se vozim nekim vlakom i pričam sama sa sobom, a ljudi me gledaju i misle: gle jadnice.

Glupost, odmahnuo je rukom. No, nemoj mi govoriti da sam lud. Ne volim kad ljudi govore da je netko lud i slično, i pritom misle da znaju nešto o tome.

JEDANAESTO POGLAVLJE

Deveta u stepi, dama u Herkulesovoj dvorani - Diktatori i pjesnici - Na nasipu - Siromaštvo

Trebao sam otputovati još prošli tjedan, no Starac me zadržava ovdje. Osim doručka počeli smo njegovati i druge zajedničke rituale, poput predvečernje šetnje obalom Dunava ili kroz vinograde na obroncima ili slušanja glazbe u njegovoj sobi.

Mozart, Beethoven i društvo, priča tako Starac, živjeli su u tišini. Čitav je svijet tada bio obavijen tišinom. I zato je njihova glazba tako, tražio je pravu riječ, tako brbljiva i glasna. Kao protuteža sveopćoj tišini. Mahler je posljednji veliki brbljivac, pozornice su bile premalene za njegove orkestre. No, naše doba obilježava luđačka buka, svakim danom sve glasnija. I u najzabačenijim krajevima čuje se zvuk motorne pile, bagera, kamiona, agregata. Beethoven danas ima smisla samo u pustoj mongolskoj stepi i na sličnim mjestima. Mhmmm, Deveta u stepi, već mi se diže. No, velim, sad je to sasvim druga priča. Zato je, što se mene tiče, najveći suvremeni kompozitor Giya Kancheli. Znate, pogledao me je kao da će mi upravo prenijeti neko tajno znanje, on komponira tišinu.

Ustvari, Starac je zaljubljen u glas Janet Baker. Prvi put čuo ga je 1970. u Münchenu. Dogodilo se da je s grupom turista stajao u Hoffgartenu, kad je kroz otvorene prozore kraljevskog dvorca dopro taj glas.

Činilo mi se da se raspadam, da se pretvaram u pješčani stup i da me raznosi vjetar, rekao je. Stajao sam nepomično sve dok glas nije zamro. Tada sam, suočen sa začuđenim pogledima ljudi iz grupe, shvatio da sam plakao.

Te je večeri Janet Baker nastupala u Herkulesovoj dvorani kraljevskog dvorca, a kartu je za četvrt svoje mjesečne plaće kupio od nekog mladića na ulazu. Nikad je više nije vidio na pozornici, ali otad ne prođe dan a da ne čuje njezin glas.

Pola stoljeća, a prošlo je ovako, prerezao je rukom zrak.

A ja sam razmišljao o meju koji mi je stigao prije nekoliko dana:

Staljin je ubijao pjesnike,
ubijao ih je Francisco Franco,
Pinochet Ugarte također.
Danas nema Staljina, nema Franca, Pinocheta nema.
Ima li poezije?

Pitalica se odnosila na jedan davni razgovor o tome kako je naše doba prezrelo poeziju. Ne sjećam se više tko je od društva načio tu temu, no Fraktalna ju je vrlo gorljivo prihvatila tvrdeći da je dobra poezija moguća jedino u diktaturama, i da je mogu pisati samo progonjeni i ludi. Teza je bila poprilično nategnuta, rekli smo joj to, no ona je kao argument navela morbidan stav Osipa Mandeljštama kojim je tada bila opsjednuta, da samo u Rusiji poštuju poeziju, jer zbog nje ubijaju ljude. Gdje je to još, pitao se Rus, poezija tako uobičajen motiv za ubojstvo?

Mandeljštam, nastavila je Fraktalna, Garcia Lorca, Boris Maruna, Pound, svi su oni imali svojeg diktatora, ili svoje ludilo. Danas poezija nije moguća, a na pjesnike se više nitko ne obazire, oni umiru od starosti, ili bolesti, nikome potrebni, zaboravljeni. A oni koji i pišu, ne pišu tako kao da će sutra doći smrt, već kao da ih čeka članstvo u Akademiji znanosti i umjetnosti, Nobelova nagrada i svečani prijem kod predsjednika Republike.

Bilo je to prije nego što je Vrtlar došao među nas, kad smo još razgovarali o takvim stvarima. A onda smo počeli ubijati. Ubijali smo menadžere, bankare, brokere, sve koji su praznoruki sudjelovali u poslovima, prisvajajući golemi dio zarade, ostavljajući radnicima za žvake.

I evo, sad mi u sjećanje dolazi taj davni razgovor o diktatorima i pjesnicima, a pred očima mi iskrsava vjetrovita noć na Plaza de Santa Ana u Madridu, gdje smo jedne godine pili čokoladu i gledali mutni odsjaj kipa Garcie Lorce na trgu, a poslije je Fraktalna u Calle del Principe od mršavog, nasmijanog djedice kupila Lorcine *Canciones* tiskane 1957. u Buenos Airesu. Što će ti to, pa ne znaš baš tako dobro španjolski, rekao sam. A ona me je pogledala i rekla: Zar ti toliko vjeruješ u riječi?

Koju to knjigu čitate?, upada Starac. Pokazujem mu *The books in my life* Henryja Millera, koju sam uzeo s police u hodniku.

Imate šaren izbor knjiga tamo, kažem.

Ah, te knjige ostave gosti, ili ih zaborave. Znaite, ja sam jednostavan, običan čovjek, gostioničar, ali sam vidio nešto svijeta, a i mnogo sam čitao u svoje vrijeme. Sve do svoje pedesete, rekao bih. A onda su mi se odjednom knjige prestale obraćati. Čitao bih neku knjigu, ali nisam mogao dokučiti zašto je napisana. Nije mi ništa govorila o svijetu u kojem živim. Toliko riječi potrošeno uzalud. Uzmite na primjer riječ topola. Što nam ona kaže o onom stablu tamo? Ništa. Želite li doista saznati nešto o onom stablu, trebate ga promatrati, gledati kako se povija na vjetru, kako pupa, lista i odbacuje lišće, pa ga onda dodirivati, njušiti, lizati, kuckati po njemu i osluškivati kako zvuči, razumijete što hoću reći. A tek njegovo korijenje pod zemljom, koje uopće ne vidimo. I zato sam, velim, prestao čitati. Tada sam se okrenuo glazbi. No, previše pričam, samo vas gnjavim svojim glupim, staračkim pričama. Vi sigurno imate pametnijeg posla nego slušati moja naklapanja.

Ne, ma kakvi, dapače, uživam u vašem društvu.

Onda ste stvarno očajni. Nego, koliko stvari doista zaslužuje da ih se glasno izgovori? Da zbog njih uskomešamo zrak i uznemirimo druga bića. U najvećem broju slučajeva govorimo, a ne kažemo ništa. Samo ispuhujemo zrak.

Pa smo šuteći sjedili na nasipu kod jedriličarskog kluba i gledali patke kako se svađaju i tuku oko komadića kruha koje su im s drvenog gata bacali neka žena i dijete, i šleper kako prolazi ispod željezničkog mosta, traktor na drugoj obali, drvorede topola čije su sjemenke jedrile kroz zrak... Zamišljao sam Starca kako dodiruje i liže patku, kako njuši onu ženu i kucka po njoj, ili, još bolje, kako to čini djetetu. Što bi rekao onaj seljak da mu Starac počne lizati gume i kuckati po haubi njegova traktora?

Što je smiješno?, pita Starac, i shvatim da su mi usta razvučena u osmijeh.

Što je smiješno?, pitao je sudac Holdinškog suda u Zagrebu.

Upravo mi je bio odrezao dvadeset godina, a kao otežavajuću okolnost uzeo je to što

optuženik, citiram, „potječe iz obitelji društveno neprihvatljivog položaja, koja prema njemu nije iskazala osobitu brigu, kao na primjer da mu omogućiti uspješno studiranje u inozemstvu i tomu slično.”

Tada sam prasnuo u smijeh.

Molim optuženika da poštuje sud!

Ali ja se više nisam mogao kontrolirati. Što mi je bilo smiješno? Sve mi je bilo smiješno. Sudac zajapuren od bijesa, ono što je govorio, policajci koji su mi sjedili slijeva i zdesna, novinari u dvorani, sav taj cirkus. Sve mi je to bilo smiješno, i odvratno – poput zakona i pravde.

Moja obitelj bila je vrlo siromašna, imali smo samo ono što nam je bilo potrebno. Zidovi našeg stana bili su prazni. Prašina se nije imala na čemu taložiti. U našim ormarima s odjećom nije se moglo gnijezditi mnogo moljaca. Da bi se opralo sve naše suđe nije bilo potrebno mnogo vode i deterdženta.

Moja majka je bila krojačica u tvornici odjeće. Otac je bio u specijalnoj policiji. Nisam ga često viđao u ranom djetinjstvu, stalno je bio u šumi, kako je govorio. Na polici iznad televizora bila je njegova fotografija u ratnoj uniformi. Majka je često pričala o njemu. Tih godina otac je bio riječi i fotografija.

Zatim je dobio otkaz u policiji, pa je tada stalno bio kod kuće. Trebalo mi je vremena da se naviknem na njega. Nije mnogo pričao niti je bio od velikih gesta, ali svejedno je bilo ugodno biti s njim. Ići s njim u nabavu hrane, ili na zajedničke izlete s Tamnim kapuljačama na Medvednicu, na jezera u parku Maksimir.

Tamne kapuljače!

Mislio sam tada da se iza tog naziva krije tajno bratstvo dobrih super-junaka.

I danas to mislim.

A onda su jednog dana policajci došli na naša vrata i rekli da je otac počinio samoubojstvo. Nisam zaplakao. Kad su otišli, izvadio sam iz ormara kutiju u kojoj je držao višebojne

platnene vrpce, fotografije, metalne grbove s mačevima i munjama i još neke sitnice iz rata. Uzeo sam u ruke fotografiju koja je godinama stajala na polici iznad televizora. Maknuo ju je odande kad je okončan rat. Šta će ovo tu, živ sam, rekao je, i stavio fotografiju u kutiju s uspomenama. Izgledao je sretan na njoj.

Nisam plakao ni nekoliko godina kasnije kad je majka umirala od karcinoma bubrega. Umirala je u bolovima, kod kuće, u svojem krevetu, nije si mogla priuštiti krevet u stacionaru i injekcije protiv bolova. Jedni plaču slušajući Janet Baker, drugi slušajući jauke i krikove u hodnicima i sobama za mučenje istražnog zatvora, a ja naprosto nemam pipu za puštanje osjećaja da oteku iz tijela. Te godine kad je umrla počeli su graditi zid oko Zagreba, a ja sam upoznao Fraktalnu.

Je li sve u redu?, zabrinuto pita Starac.

Stazom prolazi muškarac u uniformi, nosi papire u ruci. U službi je. Čelav je, jak, nosi uniformu i papire. Mogao bi ubiti nekoga, rukama i papirima.

Sve je u redu, odgovaram, samo sam malo otišao u prošlost.

Nemaš tamo što tražiti, sinko, sve je u ovom trenutku.

Čini se da ste u pravu. Zato ću sutra poći dalje.

Što ste uopće tražili ovdje?, upitao je.

Ništa, tu sam samo u prolazu.

Nemojte mi pričati. Ne sličite na Dunav niti na neki brod. Samo su oni ovdje u prolazu.

DVANESTO POGLAVLJE

Vidin san - Razgovor o zmiji otrovnici - Stado kostura - Istina ne poništava laž

Vida je nemirno spavao, znojio se u vreći i okretao, slušajući kroz polusan komešanje i puhanje u grmlju iza šatora, udaljeno kreštanje, lavež lisice, a u zoru se izvukao iz šatora i uz kavu i cigaretu dočekao sunce. Dočekao je i srndaća koji je iskrsnuo na suprotnoj strani livade, osluškivao i njušio zrak, a onda nestao u šumarku.

Što li si ti čuo i nanjušio, a što ja ne mogu?, upitao se Vida zureći u mjesto gdje se do maloprije nalazilo srndaćevo tijelo.

Iz šume bjelograba na sjevernoj padini dozivala je kukavica, svaki put s drugog mjesta, a onda ju je ugledao kako leti rubom šume. Vrlo elegantan let, svaka čast, rekao je naglas. Nenadano se prisjeti noćasnijeg sna.

Čuči na obali dubokoga, bistrog potoka, rukama grabi vodu i pije. Sjene vrtloga putuju pješčanim dnom. Gusta tamnozeleno riječna trava uvija se u struji. Na makadamskoj cesti njegov stari golf kašlje u leru pod ručnom, ugasit će se - neće - hoće - neće - voli me - ne voli. Na drugoj obali prizemnica oličena u bijelo, u dvorištu stoji neka žena zuri u njega otrovnim očima. Pas boje plamena nasrće na ogradu i laje. Posavski gonič. Daj ne pričaj, kaže on psu. Kasno je proljetno popodne. Planinski lanac na horizontu poput olujnih oblaka. Iza njegovih leđa sunce, ispred njega na istočnom nebu diže se blijed mjesec. Pun je. Bit će noćas cirkusa, pomisli.

U sumrak vozi se u brda, prostire vreću za spavanje u zavjetrini, pravi ognjište, pali vatru, peče na štapi komad lovačke kobasice, otvara limenku piva, nazdravlja mjesecu i vjetru u golim krošnjama, i potom zaspi uz vatru.

U zoru ga probudi topot kopita, rzanje konja i nervozni uzvici pred borbu. ZNA da su to ratnici Hadum Jakub-paše, i da čekaju pritajeni tu u Kozjoj dragi, dok su njihova braća po oružju odjahala da navuku vojsku bana Derenčina u smrtonosnu zamku.

Mogao bih, pomisli, sjesti u auto i odvesti se do Derenčinova logora na Krbavskom polju i kazati što mu se sprema, ali neću. Njegov problem. Neka ga razvale Turci kad je toliko glup. Uostalom, tko sam ja da mijenjam povijest?

Pa se izvukao iz vreće, razbuktao vatru, stavio limeni lončić na žar i skuha kavu. Potom je smotao cigaretu, podvijenih nogu sjeo uz vatru, pušio, ispijao kavu i slušao zvukove bitke.

Tada je ugledao Jokića kako se po strmoj kamenoj ploči, pognut, uspinje prema sedlu iznad kolibe.

Nisam se trebao onako razbjesniti jučer, pomisli, morao sam sačuvati živce. Ako ništa drugo, on mi je otvoreno kazao ono što misli, a to je danas rijetkost. Na kraju krajeva, u jednom je u pravu: svatko od nas ima svoj svijet, i svatko ga neprestano pokušava poboljšati. No na neki glup način uvijek ispadne da ljudi, pokušavajući svijet učiniti boljim, samo upropaste stvar, i da bi bilo mnogo pametnije da ga više ne poboljšavamo.

Živiš li bolje nego prije?, upitao ga je nedavno suborac kojeg je sreo u Zagrebu.

Ma kakvi, živim lošije.

Ja isto.

Pa čemu je onda bila potrebna sva ona strka?

Uspevši se na sedlo, Jokić se okrenuo prema livadi. Vida je ustao i iskoraknuo iz sjene maklena. Jokić mu je mahnuo da dođe.

Oprezno se uspinjao ispucalom stjenovitom pločom prekrivenom šljunkom, poštajući se, pazeći da se previše ne oslanja na povrijeđenu nogu. Došavši na sedlo, ugledao je travnatu udolinu posutu grmljem i kamenim gromadama i goli jugoistočni greben, izlomljen, oštar, leđa zmaja. Jokić ga je čekao pokraj kržljivog stabla bazge.

Kako noga?, upitao je.

Hodam, rekao je Vida. Nego, žao mi je što sam se jučer onako ponio.

Ah, imaš vremena, Jokić nije skrivao ironiju, mlad si, naučit ćeš već. A onda je mahnuo glavom prema stablu: Učili su nas da su šarulje bića mraka, da su krive za sve zlo koje nas snalazi.

Na jednoj grani sunčao se poskok. Bojom bi se stopio s granom da nije crne, izlomljene, romboidne pruge na leđima koja je upozoravala: Drži se podalje!

Velik je, rekao je Vida. Zašto mu je vrh repa crven?

Mislim da je ženka, rekao je Jokić.

A zašto joj je rep crven?

Tako, bez nekog posebnog razloga, naprosto je crven. U nekih je smeđ. Pogledaj one kvрге na tijelu, čini se da je skotna. Ili je upravo nešto proždrla.

Vida je promatrao zmiju, koja ničim nije pokazala da je njih dvojica zanimaju. Nije mogao odvojiti pogled od njezina oka boje rđe s okomitom pukotinom zjenice.

Kao djeca ubijali smo ih, rekao je Jokić. Čim bih ga ugledao, ne oklijevajući bih dograbio kamen i navalio. Ubio sam toliko poskoka, ni broja im ne znam. Ali, uvijek su dolazili drugi poskoci.

Misliš da je s ljudima drugačije?, upitao je Vida.

Isto je, odgovorio je Jokić.

Ubijaš li ih i dalje?

Ljude ili poskoke?, lukavo ga je pogledao Jokić.

Poskoke.

Ne. Živim s njima u miru. Al dosta o zmijama, dođi da ti pokažem nešto.

Zaobilazeći kamene gromade i grmove izbili su na travnatu zaravan, ne veću od kakvog vrta u predgrađu, na kojoj se nalazila stožasta gomila za koju je Vida najprije pomislio da su suhe grane izbljedjele na suncu i vjetru. A onda je u toj gomili razabrao životinjske lubanje.

Šta je ovo?!, ustuknuo je.

Moje stado, rekao je mirno Jokić.

Čovječe, rekao je Vida. Zašto si ih ovako naslagao?

Nisam ja, Hanezloti.

Pa da, sinulo je Vidi, mrcinište.

Baš tako. Mjesecima su ovamo dolazili medvjedi, a ovi su ih čekali na onom kuku i skidali ih.

Nije baš sportski ubijati životinje dok jedu, rekao je Vida više za sebe, a onda je među kosturima primijetio lubanju veću od ostalih, s golemim očnjacima.

Tvoj pas?, upitao je.

Murat, rekao je Jokić, a Osman je s druge strane.

Murat i Osman?

Anadolski ovčari, strašni psi. Murat je skočio na jednog lovca, inače policajca iz Zadra, i samo ga je sreća spasila da mu ne raskida grkljan.

A gdje si ti bio?

Tamo. Vezali su me, i tako me ostavili. Tri dana i tri noći sam ležao ovdje. Srećom, nedjeljom mi je ovdje dolazila žena, da nije tako...

I ti si to prijavio policiji?

Jesam. Najprije sam mislio sjebati ih minama. Poskidao sam gomilu nagaznih i odskočnih mina tamo s Tulovih greda, htio sam ih postaviti na onoj uzbrdici prije nego što izbiješ na livadu, i sigurno bih to učinio da nije žene i malog. Uzeo bih im puške i municiju, mogao bih se godinama skrivati ovdje, mahnulo je rukom uokolo.

Dobro je što nisi, rekao je Vida. Nabavit ćeš novo stado.

Jokić ga je pogledao i odmahnuo glavom mršteći se.

Ne radi se o ovcima...

Zašutio je, a onda je s mukom, kao da bljuje, rekao:

Pišali su po meni, i pljuvali me. Nema te vode koja to može oprati, niti vremena u kojem se to može zaboraviti.

U povratku, sjeli su u sjenu kamenog tornja i zapalili cigaretu.

Ono što si jučer govorio ima smisla, počeo je Vida gledajući jaru koja je titrala iznad Bukovice i blještavu površinu Novigradskog zaljeva. Odakle ti te ideje?

Koje ideje?

Pa one kako naši, vaši, Srbi, Hrvati i te stvari ne postoje u zbilji, i to.

Vida ga je proučavao tražeći zamku i upitao:

Rugaš mi se?

Ma kakvi, Vida je i dalje zurio u blještavu površinu zaljeva.

Znaš, rekao je Jokić, kad si stjeran u kut, ili pustiš da te drugi vode i govore ti što ćeš i kako ćeš, ili uključiš vlastiti mozak. U Bosni je bilo onih koji su huškali i govorili da rat nije gotov, da smo izgubili samo jednu bitku, da ćemo okupiti vojsku, vratiti se i osvetiti... Ali meni je bilo jasno da je ta stvar završena. Žena i ja prije rata imali smo posao, ona je bila konobarica u restoranu, ja podvornik u osnovnoj školi, imali smo kuću i imanje, a onda smo preko noći ostali bez ičega. Našli smo se u kraju koji ne poznajemo, među ljudima koje ne znamo, bez posla i krova nad glavom. Tada sam, velim, uključio mozak i počeo razmišljati o svemu, kako je počelo, zašto i takve stvari. Kako to da se ovce, vrapci, ili kokoši, ne dijele prema naciji, vjeri i slično. Nigdje u prirodi nema toga, čovjek je jedina vrsta koja se tako dijeli i koja se zbog toga svađa i kolje otkako je vijeka. Obaziremo se na toliko izmišljenih stvari, toliko toga nam odvlači pažnju od...

Od života, ponudio je Vida.

Da, od života. Glupe kokoši koje se nikad u potpunosti nisu riješile ljuske iz koje su se izlegle, eto što smo mi. Nacija, vjera, država, obitelj, mislio sam, toga se moramo osloboditi i izaći u svijet, a ako to ne učinimo, onda će nam i biti ovako kako nam je sada. Eto, tako sam razmišljao.

Dobro si razmišljao, stari.

Možda i jesam. Ali mi to svejedno ništa ne pomaže. Iako nisam nikoga ubio, mislim civile i to, ničiju kuću zapalio, što svi ovdje vrlo dobro znaju, za Hrvate ću uvijek biti četnik.

Evo, za mene nisi četnik.

Jokić se nasmijao.

Ti si jedan, a što je s ostalih četiri milijuna?

Treba malo vremena, stvari će opet doći na svoje mjesto, rekao je Vida.

Neće, rekao je Jokić. Ovdje stvari nikad neće doći na svoje mjesto. Samo naivci vjeruju da će istina poništiti laž, i da će ispravno poništiti loše. Istina i laž žive jedna pokraj druge, i onda netko vjeruje laži, netko istini, tako je bilo oduvijek i tako će biti ubuduće. Za tebe sam, veliš, ispravan čovjek. Hvala ti na tome. Ali za većinu Hrvata ovdje sam čudovište. A ja sam pritom isti, onakav kakav jesam. Ali nisam se ja vratio zato što sam mislio da će me dočekati raširenih ruku, nego zato što sam ovdje kod kuće.

Kuća vam je bila zapaljena, rekao je Vida. Bila je to više konstatacije nego pitanje.

Da. Ali to smo brzo uredili, premda se i danas čuje po paljevini. Ali nije stvar u tome, niti u tome što sam ja bez posla.

Žena ti radi?

Da, zamisli, u istom restoranu kao i prije rata. Krpamo nekako kraj s krajem kao i većina ljudi ovdje, svi smo što se bijede tiče u istom loncu.

Tu ti mogu pružiti ruku, rekao je Vida gaseći kamenom pločicom opušak. I ja sam na ulici, osjećam se ko zadnje smeće... Najprije su zahtijevali da umiremo od metaka, sad traže da umiremo od gladi, pojma nemam kako smo još živi.

Ma to još i mogu nekako podnijeti, nastavio je Jokić, to što živimo na rate, što nikad ne znamo hoćemo li sutra imati za kruh i račune, ali problem je u tome što me, kud god dođem, na općinu, u ambulantu, bilo kuda, gledaju kao da sam šugav. Što se toga tiče, nikad nećemo biti ravnopravni. Tebe nitko neće tako pogledati. To što sam se borio na drugoj strani, i što sam poražen, to ne znači da me se ostatak života može tretirati kao psa, zar ne?

Nisam o tome dosad razmišljao na taj način, priznao je Vida.

Jasno da nisi, rekao je Jokić.

Skoro će podne, rekao je Vida ustajući, hoćemo li potražiti deblju hladovinu?

TRINAESTO POGLAVLJE

Tko je slomio vjetar? - Pečenjarnica „Tužna suza“ - Lažna obljetnica - Žeđ - Zid baš i nije tako genijalna ideja

Vrtlar sjedi na rasklimanom drvenom stolcu pokraj otvorenih vrata šupe, drži u rukama list istrgnut iz nekih starih novina i čita naglas: „Kupivši glavne izvore vode u regiji, toliko smo osnažili da možemo slomiti i vjetar“.

Stari kineski i japanski pjesnici zinuli bi na ovo. Slomiti vjetar, pomislili bi, kakva vrsta ljudi može to poželjeti? Uništiti slike koje kroz vrijeme prenose stihovi majstora Ryōkana, na primjer.

Pomiješan s vjetrom
pada snijeg;
pomiješan sa snijegom
puše vjetar.

Slomiti dah Zemlje, kakav luđak može to reći? Vjetar je jedina stvar u gradovima koju čovjek nije uspio pripitomiti, napisao je jedan anonimni pisac krajem dvadesetog stoljeća, a sredinom drugog desetljeća dvadesetprvog stoljeća već je postojala sila koja ga može slomiti.

Napredak.

Vrtlar gura novinski list Milinoviću pod nos.

To si ti rekao, zar ne?

Milinović se prisjetio te izjave koju je dao na svečanoj večeri povodom tridesete obljetnice Itexa.

Zapravo, tvrtka baš i nije bila toliko stara, Itex je postojao nekih dvadeset godina, no kako je

Ilija Tešić 1984. na zagrebačkom groblju Miroševac postavio montažnu limenu pečenjarnicu „Tužna suza“, u kojoj su ožalošćeni, osim čevapa, ražnjića i pljeskavica, mogli dobiti gemišt, pivo i žestoka pića, onda je ta godina uzeta kao godina utemeljenja Itexa. Nekoliko godina poslije, pao je Berlinski zid, željezna zavjesa satrta je u prah i pepeo, mnogo država se raspalo, ali ne i limenka „Tužna suza“. Iz nje je najprije izrastao Tešić Commerce, lanac socijalističkih supermarketa koje je Tešić u ratnoj pretvorbi kupio za kikiriki, a ubrzo i megakorporacija Itex, sve prema strategiji uništi pa kupi. Uništavali su velike socijalističke poljoprivredno-industrijske kombinata prodajući njihove proizvode a ne plaćajući im, zatim veleprodajne, maloprodajne i distribucijske lance, sve što je donosilo keš *sad & ovdje*, i onda to kupovali – za kikiriki.

Među stotinama uzvanika na toj večeri isticali su se predsjednik i izvršna podpredsjednica Holdinga, lijevo i desno od Tešića, pa bankari, onda Kardinal, potom kompletna holdinška vlada, zatim ekipa iz konzularnog kora, pa vevlasnici, menadžeri, i biskupi, sve do estradne bižuterije – pjevača, glumaca, teve voditelja, modnih kreatora, manekenki – poznate kao celebrities. Opijen slavljeničkom atmosferom i šampanjcem i sjajem i moći koja je isijavala iz uzvanika i tvorila gotovo vidljivu auru u dvorani za prijeme Tešićeve rezidencije, inače nekadašnje zgrade Sabora, Milinović je pred novinarima izlajao ono o lomljenju vjetra, dodajući kako je Itex nadrastao pojam korporacije i postao prirodna sila. I evo ga godinu dana poslije kako u dronjcima leži na podu šupe, a Vrtlar mu gura pod nos požutjelu stranicu novina u kojoj sve to piše.

Slomiti vjetar, zanimljiva ideja, kako si to mislio izvesti?, pita ga.

To je bila metafora, kaže Milinović.

Glas mu je lišen emocija, poput sintetičkih glasova na gradskim ulicama i na aerodromima:

NE DAJTE NOVAC PROSJACIMA! NE HRANITE GOLUBOVE! NE OSTAVLJAJTE PRTLJAGU
BEZ NADZORA! NE SVIRAJTE NA CESTI! ITEX IZVOR-VODA ČISTE PRIRODE! NE
PJEVAJTE! ZABRANJENO JE IGRATI NOGOMET, BADMINTON, ODBOJKU, KAO I SVE
OSTALE IGRE!

Vrtlar se nagnuo prema njemu.

A što ćeš reći kad ti kažem da sam ja vjetar i da ću ja slomiti tebe. Je li i ovo metafora?

Ubijte me, kaže Milinović.

Čim je to izgovorio, Milinović je osjetio je kako se u njemu nešto budi, neka želja, neka vrlo snažna želja. No, nimalo slična želji koja ga je tjerala kroz život i dogurala na vrh Itexa i City banke, naime da bude iznad drugih. Sad je poželio, ne napredovati, ne domoći se nečega i svladati nešto, ne jačati svoje mjesto u Holdingu, već nestati. Pomisao da će ostati bez svega što je sakupio, bez čitavog imetka, od koje mu se nekad dizala kosa na glavi, više mu uopće nije bila nepodnošljiva. Odjednom se prestao plašiti i smrti. No, ne zato što je shvatio da rođenje nije početak, a smrt kraj, to jest da nema ni početka ni kraja, i da je on samo jedan beznačajni, privremeni oblik u vječnoj izmjeni materije u beskonačnom svemiru i te kerefeke, ma kakvi, nije to Milinoviću nikad palo na pamet, pa tako ni sada. Želja da ga ovaj tip ubije bila je samo bijeg iz sranja u koje je upao, i iz kojeg nije vidio nikakva izlaza. Ništa od onoga čime bi u Holdingu s lakoćom riješio ovu, doduše, vrlo neugodnu situaciju ovdje nije pomagalo. Nikakve veze, poznanstva, novac koji bi ga otkupio iz ruku ovih gadova, ništa. I po prvi put mu se ideja o zidu i Holdingu koju je svojedobno žarko zagovarao učini manje genijalnom. Jebemti, pomisli, pa to ima i loše strane. Kakav je to svijet u kojem je on s jedne strane zida svemoćan, a s druge beznačajniji od psa lutalice.

Ubijte me, ponovio je.

Međutim, Vrtlar nije dobra vila koja će mu ispunjavati želje, uopće ne.

Ma kakvi, rekao mu je gledajući ga veselo. Neću te upucati, to je za bezveznjake, a ti si ipak moj guest of honour. Za tebe imam nešto stvarno posebno. Slomit ću te strašnom silom, vjeruj mi da ćeš na vlastitoj koži osjetiti nešto mnogo jače i od vas koji ste jači od vjetra.

Vrtlar je poznavao žeđ. Osjećao ju je sve one godine na fakultetu. Žeđ za zemljom koju je njegov otac prodao da bi on mogao steći diplomu. Selo umire, govorio je otac, danas samo budale ostaju na zemlji. I tako se Vrtlar našao u Zagrebu. Diploma Ekonomskog fakulteta će mu tobože otvoriti vrata banaka, u kojima je njegov otac vidio sigurnost.

No, njega ekonomija uopće nije zanimala. Za nekoga tko je odmalena radio na zemlji, tko nakon nekoliko dana, čim sjeme proklija, golim okom može vidjeti plodove svojeg truda, tko strepi za urod od prvih proljetnih radova do žetve i transporta u ambar, ekonomija je bila

nekako previše tetkasta. Nešto za mlakonje, vjerovao je. Nije tu bilo ničega što se moglo uzeti u ruke, omirisati, zagristi, ničega što se moglo posaditi u zemlju i čekati da izraste i dozrije. Nije mogao zamisliti da se bavi poslom čiji proizvod ne bi mogao uzeti u ruke. Da provede život praznoruk. I tako se gušio od žeđi i potištenosti.

Istovremeno, Vrtlar nije uopće dvojio da će, ne samo dobro plaćeno, već bilo kako plaćeno mjesto u banci ostati pusti san njegova oca. Bog koji je tu dijelio karte ni ovaj put, kao ni onda, nije bio sklon rataru. Žrtva koju je njegov otac prinio u zemlji odbijena je. Bog se smiješio nekim drugim studentima, čiji su očevi prinijeli neke druge žrtve, i koji su znali kako praznoruki sudjelovati u poslovima. Vrtlar ih je slabo podnosio. Izazivali su u njemu bijes i ogorčenje. I premda je na koncu završio studij, sve te godine morila ga je neutaživa žeđ za zemljom. Diplomirao je 2013., iste godine kad je dovršen zagrebački zid. Diplomu je poštom poslao ocu, a sam je ušetao u skvot Nejestivih. Njihov otpor imao je smisla, ali zašto, zaboga, nenasilni otpor. To mu je izgledalo glupo. Stoje pred policijskim kordonima, izvikuju uvrede i parole, i ništa se ne mijenja.

Njihov bunt, njihov bijes, raspršuju se poput oblaka na nebu, ne ostavljajući nikakva traga, a ti tipovi i dalje sjede u svojim foteljama, smiju im se u lice, i krupnjaju. No, kad je ispred Hanshana zgrabio onog tipa, odvuкао ga na smetlište i upucao, osjetio je da je nakon dugog puta stigao kući. Opet je mogao vidjeti plod svojeg rada.

Nije mi jasno, rekao je Vrtlar zatvarajući vrata šupe za sobom. Tip se godinama grebao i nametao, nema toga što nije učinio da uspije, postao je odvratno bogat, tu su i nagrade, priznanja i što sve ne, a opet se nije usrećio. Kako to?

Fraktalna je sjedila na tlu leđima naslonjena na rascvalo stablo šljive. Pogledala ga je podsmješljivo.

U tvom pitanju leži odgovor, rekla je.

Vrtlar je sjeo pokraj nje i zagledao se prema ogradi od forsitija i rašeljke. Podivljalo šiblje opkolilo je daščaru, čitavi vodokoci mladica izbijali su iz zemlje. Vrtlar nije uređivao ogradu, ali je zato obrezivao voćke, sadio u vrtu povrće, krumpir, jagode, ribizl, marihuanu, sve što su Nejestivi mogli jesti, piti i pušiti. Na stolu ispred šupe kunjala je mačka koja je poput njih za svoj dom odabrala napuštenu zgradu nekadašnje željezničke kolonije.

Ne razumijem te, rekao je, zašto se nije usrećio?

Pa zato što je gradio karijeru, rekla je Fraktalna. Što se čitav život gurao i grebao, kad se imao vremena usrećiti?

ČETRNAESTO POGLAVLJE

Usputni tereti - Radikalni elementi -

Tijelo kaska za nama - Suđenje -

U potrazi za vegetacijom

Spanairov Airbus na liniji Beč-Madrid pun je. Proždiremo prostor i vrijeme brzinom od 800 kilometara na sat. Čitao sam kod Starca neku knjigu o prvim putovanjima željeznicom. Putnicima koji su kočiju netom zamijenili željeznicom činilo se kao da su ispaljeni iz topa. Nije mnogo trebalo da doista počnemo putovati u granatama. Koje su sve brže i brže, pa je samo pitanje dana kad ćemo na cilj stizati prije nego što smo i krenuli.

Okrenemo li ovako ili onako, čovjek je samo usputna roba u prijevozu. Željeznica nije izumljena da olakša i ubrza putovanje ljudi, već da pojeftini i ubrza prijevoz goveda i svinjskih odrezaka, ugljena, željezarije. Putnik je u vlak uskočio tek kasnije. Da početkom devetnaestog stoljeća u Velikoj Britaniji poskupljenje žitarica i hrane nije udvostručilo cijenu životinjske i ljudske radne snage, pitanje je bi li ovisnici o profitu počeli ulagati u izum nečega što će iz lanca zarade izbaciti konje i ljude, a iz čega je na kraju ispala željeznica.

I u avionima je čovjek samo usputni teret. Tek jedna desetina težine koju nose otpada na ljude i njihovu prtljagu, a ostatak na dragocjeniji, profitabilniji teret.

Problem s prijevoznim sredstvima je što je njihova udobnost uglavnom obrnuto proporcionalna brzini. Avion je raj za klaustrofile. Stiješnjen sam na prostor četrdeset puta četrdeset centimetara, otprilike. Ugodnije sam se osjećao u zatvoru. Ne vidim tko je ispred i iza mene. Lijevo i desno od mene su neki mladić i djevojka. Oboma iz ušiju praši glazba. Nešto elektronsko, frenetično, plesno, grozno. Pokušavam je ignorirati, misliti na nešto drugo. Na to kako sam postao sjena svojih starih drugova, na primjer. Kad god se Fraktalna i Vrtlar pomaknu, pomaknem se i ja. Isto tako, netko drugi upravlja njima, kojim, opet, upravlja netko treći, i tako u nedogled. Svi smo nečije sjene. U toj igri mora da se netko povodi za mnom, volio bih znati tko.

Stvarno, kako Fraktalna i Vrtlar putuju u Madrid? Najvjerojatnije autom. Putovanje avionom za nas je rizik otkako su prije deset godina, u ljeto 2010., idioti iz Vijeća ministara Europske Unije donijeli dokument o *radikalnim elementima* koji je policiji i obavještajnim službama omogućio nesmetano prikupljanje podataka o širenju radikalnih poruka i osobama koje predstavljaju prijetnju sigurnosti guzonja i sistema. Kao *radikal* definirana je svaka osoba sa stavovima drukčijim od stavova idiota iz Vijeća ministara.

FAQ

Ako Vijeće ministara EU smatra da godina ima dvanaest mjeseci, a ja da je ta podjela čista glupost, da priroda ne poznaje podjelu na godine, mjesece, dane, sate itd., jesam li ja radikalni element?

Da, vi ste radikalni element.

Što da radim kad otkrijem da sam radikalni element?

Prijavite se u najbližu policijsku postaju, pokajte se i potpišite izjavu da se odričete svojih radikalnih stavova. Ili se jednostavno objesite.

Idioti su dakle zaključili da ozbiljnu prijetnju sigurnosti predstavljaju i antiglobalisti, feministkinje, mirovni i ekološki aktivisti, jogini, komunisti, vegetarijanci, makrobiotičari, islamski vjernici, budisti, aktivisti organizacija za ljudska prava, članovi gay udruga itd. Mi smo na listu dospjeli ne kao otmičari i ubojice, o našem identitetu nitko nije imao pojma, već kao članovi nenasilne grupe direktne akcije. I na svakom aerodromu, ili na bilo kojem drugom mjestu u Europi i SAD-u, svaki nas je drot mogao uhapsiti i deportirati.

Što je još uvijek mnogo bolje od koncentracijskih logora i plinskih komora.

Na suđenju nisam mnogo rekao o Nejestivima. Rekao sam da su Nejestivi supertajna organizacija i da ne znam ničiji pravi identitet. Da ne znam tko je planirao akcije. Da bih dan uoči akcije meglom dobio poziv. Da je slamka odlučivala tko će izvršiti egzekuciju. Ne, ne

želim odgovoriti na to pitanje, jer ni holdinški zakoni ne dopuštaju da okrivljenik svjedoči na vlastitu štetu. Ne, nije mi žao ničega što sam učinio, ni u Nejestivima ni cijelog života uopće. Žao mi je, možda, što nismo uspjeli maznuti Tešića. Pitanje je glupo, jer sve i da želim, ne bih mogao ponoviti ta djela, život se ne sastoji od repriza i drugih šansi. Ne, ne kajem se. Da, svejedno mi je koliko ću dobiti.

Lagao sam što se tiče Nejestivih, i oni su znali da lažem, ali to nikome nije naročito smetalo. Holdinška pravda je bila zadovoljena, mediji su dobili frišku robu, oglašivači su trljali ruke, javnost je bila sita, svi sretni i zadovoljni. I ja na izvjestan način, također.

Fraktalna nije voljela avione, ništa što je brže od bicikla. Premda je vozila automobil, iz dna duše je prezirala tu nakaradnu protezu. Koristila ga je samo u akcijama. Strictly business. Inače bicikl i hodaње. Sve eko-frendli.

Siguran sam da bi na moju primjedbu kako ćemo uskoro stizati na cilj prije nego što krenemo rekla: Što, pa mi već putujemo tako. Zar nas svako putovanje avionom ne dovede na cilj prije nego što se naše tijelo pripremi na to? Naša tijela kaskaju za nama. Jet lag.

Kad smo već kod hodaња, često smo išli u planinu, i tražili vegetaciju, Fraktalna i ja. Fraktalna je vegetacijom smatrala korijenje, listove, stabljike, cvjetove i plodove koji se mogu piti ili jesti, sirovi, kuhani, pirjani, pečeni, svejedno. Ah, šteta ljepote, govorila je gledajući rascvalu bijelu čemeriku, koja živčanom sustavu čovjeka u trenu napravi ono za što su trgovcima i političarima potrebni mjeseci krvave kampanje, sati televizijskog i radio programa, terabajti internetskog prostora, kvadratni kilometri papira, i tone novca. Njezin nervni otrov najprije podraži a zatim paralizira živčani sustav, čovjek postane neosjetljiv, bezvoljan, trom. Slično djelovanje na ljude ima i gledanje televizije, čitanje novina. No, djelovanje čemerike je humanije, ona brzo ubija. Televizija nas desetljećima drži paraliziranima, i tek nas onda ubije.

U proljeće smo vegetaciju tražili na livadama Gorskog kotara, s ranim ljetom već smo bili na planinskim visoravnima, a u kolovozu smo maline, jagode i kupine brali na viskogorskim pašnjacima Velebita, Risnjaka i drugih planina. Na jesen smo se spuštali u kanjon rijeke

Krupe i u voćnjake napuštenih žumberačkih sela i sladili se divljim smokvama i starim sortama krušaka i jabuka.

A onda je Vrtlar upitao onog tipa ispred Hanshana: Je li, a koliko odijela ti možeš sašiti za sat vremena?

Tip ga je prezrivo pogledao i odgovorio da on nije šljaker.

Vrtlar mu je rekao: To vidim.

I odveo ga na smetlište.

Otada više nismo tražili vegetaciju, a sve smo rjeđe i razgovarali.

Što bi ona rekla o ovim bučnim ušima ovdje?

Kucnuo sam mladića po ramenu. Okrenuo se i mrzovoljno me pogledao.

Možete li malo stišati uši, rekao sam.

Izvadio je slušalicu iz uha i rekao: Molim?

Baš me zanima, rekao sam, smrde li još uvijek uličice oko trga Lavapies po mokraći.

PETNAESTO POGLAVLJE

Posuda puna tekuće svjetlosti -

Što čujemo kad nema zvukova? - Bosanac

- Prikovani za život - Novinarka trač-rubrike -

„Kao da možete spriječiti kišu da pada“

Vida otvorenih očiju leži u bistroj svjetlozelenoj tekućini. Takvim mu se čini šator - kao posuda tankih, prozirnih stijenki puna tekuće jutarnje svjetlosti. A on leži na dnu. Na dno je, osim njega, potonula i vrećica instant juhe, čajnik, rezervna plinska kartuša, čutura za vodu i litreni aluminijski lončić za kuhanje.

Ulaz je otvoren. Ispred šatora vidi plinsko kuhalo, grmove raštrkane po livadi, stabla maklena, stjenoviti greben i nebo iznad njega. Nebo je bistro, plavo. Cijelu noć je puhala bura. Šator se povijao pod udarima vjetra, hladna silikonizirana stijenka lizala mu je obraz sve do svitanja, kad je bura stala.

Čuje kukavicu u jutarnjem obilasku, dozivanje ptica koje se obrušavaju na grmove ispred šatora, neko vrijeme brbljaju i potom odlete, čavrljanje im se izgubi u daljini.

Što čujemo kad nema zvukova?, pomisli izvlačeći se iz vreće. Nismo gluhi, moramo nešto čuti i kad nema zvukova.

Leži na dnu šatora punog svjetlosti. Gleda svoja stopala. Oteklina zgloba je splasnula, ostao je samo modri podljev. Na mjestu zmijskog ugriza dvije tamne točkice. Danas bi se mogao spakirati i poći doma. Zašto je uopće došao ovamo? Zbog Roberta, ili zbog... Jebemu, kako se ono zvao onaj Bosanac? Ta imena, kako samo nestanu, kao da su napisana na vodi. Lice puno brazgotina, pokreti, sjećanje na glas, sve je tu, samo nema imena, i Vida odmahne rukom, koga briga za ime, ono je ionako nalijepljeno na čovjeka, etiketa.

Vida nije siguran je li Bosanac došao k njima krajem devedesetčetvrte ili početkom devedesetpete, događaji su se tako brzo izmjenjivali da ih ponekad, premda su sjećanja posve jasna, ne može smjestiti ne samo u određeni mjesec, već ni u godinu. U svakom

slučaju, Bosanac je pričao o nekoj uzvisini iznad Novog Travnika za koju su mjesecima vođene žestoke borbe i gdje ga je haubička granata iskopala iz rova i unakazila mu lice.

Ne znam točno, rekao je, ali mislim da je ta kota uzela nekoliko stotina života. Naših i njihovih zajedno. Njihovih, to se odnosilo na muslimane.

Vidi je u mozgu tada zazvečala riječ zajedno. A Bosančeve riječi protumačio je ovako: Ako u životu to nismo mogli, onda u smrti možemo biti zajedno. Njihove smrti + Naše smrti = Zajedno. To je algebra užasa, horor verzija Romea i Julije, u balkanskoj masovka maniri. A sve to radi nekog bezvrijednog komadića zemlje. Neke kote. I onda ga još sudbina baci na Tulove grede. Na još jednu bezvrijednu kotu. Na dovršetak romanse Zajedno, u hrvatskom molu.

Jedno jutro Bosanac je dobio izravan pogodak protuoklopnim projektilom koji ga je razmazao po stijenama i nebu. Na mjestu gdje je poginuo, Vida je kasnije pronašao jedno dugme s uniforme. Jedno jedino dugme. Bilo je to sve što je ostalo od njega.

Ali Vida nije došao na planinu kopati po uspomenu, mogao je to i kod kuće. Isto tako nije bježao od problema u koje je upao ostavši bez posla. Bježati je teško, kako se uopće može pobjeći? Nema bijega, prikovani smo za život, a onaj tko pobjegne, ne znači da će se i spasiti.

Dvojica koje je poznao dobili su poziv za mobilizaciju. Jedan je prihvatio poziv i otišao u rat, drugi je zbrisao u Sloveniju. Prvi se kući vratio više-manje čitav. Osim nesanice, noćnih mora, znojenja, mučnine, drhtavice, napadaja panike u zatvorenom prostoru s mnogo ljudi.

Drugi se sasvim slučajno našao u unakrsnoj vatri u okršaju pištoljima u nekom baru na slovensko-mađarskoj granici, i danas ga eno u invalidskim kolicima, oduzetih nogu. Plus stalni osjećaj zavisti i srdžbe što je metak završio u njegovoj kičmi, a ne u kičmi čovjeka za susjednim stolom.

Vida više nije znao gdje mu je mjesto, zato je došao u planinu. U svojem domu se nije osjećao kod kuće. Stršao je tamo, bez problema bi ga uočili u igri Odstrani uljeza. Zagreb mu se činio kao samica puna ustajalog zraka koji više nije znao udisati. Gušio se. Imao je osjećaj da mu u utrobi raste biće koje ga izjeda, produbljujući i povećavajući prazninu u

njemu. Počeo je vjerovati da nikad nije živio punije kao onih godina na borbenim linijama, kad je u svakom trenutku mogao dobiti metak ili geler, i kad je svaki trenutak sadržavao sve vrijeme ovog svijeta, svu prošlost, sadašnjost i budućnost. Vojnici u ratu imaju nevjerojatno razvijen osjećaj za sadašnjost, poput životinja. Žive u treptaju oka, ne brinući mnogo o tome što će se dogoditi sutra, pada li kiša, je li hladno, ili koje je doba dana, godišnje doba, koja godina i stoljeće, sve su to sitnice za vojnike. Stvorili su svoj svijet u kojem nema mjesta žvakanju uspomena i planiranju budućnosti, u kojem je svaka sekunda vječnost, u kojem samo dišu, spavaju, jedu...

I rade ono za što ih porezni obveznici i plaćaju da rade.

A onda je sve to u hipu nestalo.

Kad se Vida vratio kući, činilo mu se kao da je bio odsutan desetljećima. Stvari su tamo stajale naglavačke. Njegova supruga je radila, ali nije dobivala plaću. Njihova zgrada nije se više nalazila u ulici Žrtava fašizma, već u ulici Hrvatskih vitezova. Njihov nekadašnji susjed odjednom više nije bio džepar, već tajnik vladajuće stranke. Jedan pekar je postao ministar obrane, neki vozač kamiona postao je industrijalac, a neki konobar građevinski poduzetnik. Novinarka trač-rubrike postala je predsjednicom vlade, zamjenik joj je bio trgovac pornografijom. Kriminalci su postali biznismenima, komunisti klerikalcima, fašisti patriotima, patrioti izdajnicima.

Hanezloti.

Vida je gledao bivšu trač-novinarku na televiziji. Govorila je: Uzjahala sam konja, i uzela uzde u ruke, i sad ću konja usmjeriti u pravom smjeru. Ili: Ne šepa konj zato što je ozlijeđen, već je to znak oporavka ekonomije.

I slične besmislice bez kraja i konca.

Onda su je upozorili da joj popularnost pada zbog konja, pa je okrenula ploču i počela pričati o brodovima: Naš brod sigurno plovi... Naš brod na dobrom je kursu... Držim čvrsto kormilo u rukama...

I Vida je gađao televizor daljinskim upravljačem. A žena mu je rekla: Nemoj, šteta je, taj

televizor je jedna od rijetkih stvari koja funkcionira u ovoj državi.

Vida je izgubio orijentaciju. Kao da je dobio snažan udarac u glavu. U glavi su mu tutnjale riječi koje su promijenile značenje, a on nije uspijevao zapamtiti njihova nova značenja, povezati ih sa stvarima koje po novom predstavljaju. Nije razumio kako to da njegova supruga radi, a ne dobiva plaću. Niti zašto specijalnu policiju šalju na mirne prosvjednike.

Kao da možete spriječiti kišu da pada, rekao je Vidi jedan mladac.

Stajali su jedan nasuprot drugog. Bilo je četrdeset stupnjeva na asfaltu. Mladac je bio u majici kratkih rukava, trifrtaljka i japankama. Lizao je sladoled. Vida se znojio pod punom opremom, u čizmama, sa štitnicima na nogama, prsima, podlakticama, ramenima, pod kacigom sa spuštenim viziorom, sa štitom od pleksiglasa u jednoj ruci i dugačkom palicom od tvrde gume u drugoj.

Kao da postoji dovoljno velik zatvor da nas sve strpate u njega, rekao mu je mladac gledajući ga u oči.

Šta čekaš, rasturi ga, rekao je Vidi zapovjednik.

A Vida je nasrnuo na zapovjednika i rasturio ga.

Zato se Vida popeo na planinu, potražiti odgovore na pitanja na koja mu grad nije odgovarao, no i planina je bila nijema. I sad leži u šatoru punom svjetlosti i osluškuje korake koji se približavaju.

Kakav čudan tip, taj Jokić, misli. Govori možda baš i ne kao oni stari mudraci, ali ono što govori svakako ima smisla. Naročito ono s nacionalnosti i vjerom... Stvarno, kako nešto zbog čega ljudi progone i ubijaju jedni druge može biti dobro?

Vida je ispuzao iz šatora i ugledao Jokića kako hoda rubom šume. Nosio je šalicu u ruci.

Čuo sam te prije pola sata, kaže mu oblačeći hlače. Kako se misliš skrivati u planini kad hodaš kao nosorog.

Otkud ti znaš kako nosorog hoda?

Znam.

Bio si u Africi.

Gledao sam na televiziji.

Na televiziji samo kenjaju, kako im možeš vjerovati.

U redu, u redu, podigao je ruke u zrak Vida. Šta će ti šalice?

Jokić mu je gurnuo šalicu pod nos. Staru, izgrebenu, ulubljenu limenu šalicu s crtežom partizanskih kurira Mirka i Slavka kako pogureni jurišaju na nevidljivog neprijatelja.

Sjećaš se?, upitao ga je.

Kako se ne bih sjećao, rekao je Vida, mrzio sam taj strip.

Lažeš, rekao je Jokić, svi smo ga voljeli.

Šta si naumio sa šalicom, pokloniti mi je?

Ne, pit ću kavu iz nje. Pretpostavljam da ne носиš sa sobom porculanski servis za kavu.

Vida je ulio vodu u čajnik i stavio ga na kuhalo. Svatko je sebi u šalici pomiješao instant kavu i šećer. Pa su sjeli u hlad maklena i šutke čekali da voda prokuha. Proteklih dana često satima ne bi progovorili ni riječ. Možda i nisu bili potrebni jedan drugome, ali su odlično znali biti sami zajedno.

ŠESNAESTO POGLAVLJE

Fontana Palog anđela - Ni centa više crkvi!

- Dok je kartica u redu, sve je u redu - Otok -

Stol Ernesta Hemingwaya

Oko fontane Palog anđela u madridskom parku Retiro okupilo se veselo društvo. Rastafarijanci, anarhisti, pankeri, homići, lezbijke, transeksualci, komunisti i grupa znatiželjnih japanskih turista roje se oko glava metalnih demona iz čijih usta punih šiljatih zuba šikljaju mlazevi vode. Pali anđeo vrišti gore visoko na stupu, prekriven ptičjim izmetom. Iz zvučnika instaliranih na kamionetu dopire glas nevidljivog govornika:

Onaj koji propovijeda skromnost i siromaštvo košta nas deset milijardi eura godišnje, koliko od našeg poreza država daje Vatikanu. A njegov izlet do Španjolske košta nas osam milijuna eura. Želimo li to?

Ne, odgovara mnoštvo i puše u trube, zviždaljke, maše transparentima.

Želimo li legalni abortus?

Da, vrišti, trubi, zviždi, maše mnoštvo.

Neka ne moli ovdje za nas! Neka moli za pedofile u Crkvi, neka moli za licemjere u svećeničkim haljama, mi ga ne trebamo, neka odjebe odavde u svom sotonamobilu!

Mnoštvo vrišti, trubi, maše, skače. Govornika u zvučnicima zamjenjuje dub Lee Scratch Perryja Fire Fe The Vatican.

Gle, kako je zasran, pokazuje Vrtlar na krilatog pobunjenika.

Zaslужio je svako govno koje je dobio, kaže Fraktalna.

Zašto, šta fali Luciferu?

Fraktalna se smije.

Zapravo se to ne tiče njega, pokazuje na uneređeni spomenik, već Bude, to je stih jednog

ludog zen monaha.

Niz Paseo de Uruguay pristiže grupa žena u pratnji bubnjarica napadno napudranih obraza, našminkanih usana i očiju, obučenih u crne topiće i kričavo crvene minice, s crnim mrežastim čarapama i cipelama visokih peta. Žene nose desetak metara dugačak transparent od čvrstog platna NISMO SVETICE – MI SMO KURVE, FEMINISTKINJE, ABORTIRAMO I LUDE SMO.

Znam ovaj transparent, kaže Fraktalna.

Tvoje znanje je neiscrpno, hoćeš o zen-poeziji, hoćeš o feminizmu, hoćeš o psihologiji, o čemu god hoćeš, kaže Vrtlar zajedljivo.

Ja samo vidim ono što gledam, kaže ona.

Šta ti znači, kao da ja ne vidim ono što gledam.

Ma kakvi, ti vidiš samo sebe, kaže ona pakosno. Prije nekoliko godina gledala sam reportažu o protestima protiv pape u Barceloni, i tamo je bio ovaj transparent.

I ti to pamtiš?

Da, super mi je tekst. Tada su ljudi na balkone stavljali transparente s natpisom JA TE NE ČEKAM, i to mi je isto bilo dobro.

Kamionet s razglasom je krenuo prema izlazu iz parka, za njim su pošle bubnjarice i prosvjednici.

ISUS BI DANAS BIO S NAMA

NI CENTA VIŠE CRKVI!

Išli su prema željezničkoj stanici Atocha. Glavnina prosvjednika okupila se oko memorijala poginulima u bombaškom napadu 11. ožujka 2004., gdje je će papa moliti. Promet oko stanice je blokiran, deseci tisuća prosvjednika stoje nasuprot kordonu oklopljenih policajaca potpomognutih konjicom i oklopnim transporterima s rešetkastim ralicama i vodenim topovima. Grad nadlijeću helikopteri.

ISUS NE BI SISAO NAŠ POREZ

UKINUTI VATIKAN, ODMAH!

Na jednom plakatu papa je prikazan sa svastikom na prsima, a plašt mu drže trojica ugojenih muškaraca, jedan u uniformi s generalskim epoletama, drugi u policijskoj uniformi, dok je treći u fraku i s vrećom novca na leđima. Drugi plakat prikazuje dvojicu muškaraca kako se ljube, na njemu piše NO PASARÁN!

Na trećem je prikazan Isus kako grleći Magdalenu gazi papinsku tijaru i grb.

Na uglu kod botaničkog vrta stoji dvadesetak policajaca i iza spuštenih vizira zure u povorku.

Čuj, kaže Vrtlar, a da se ipak maknemo od ovih, ne bih volio imati posla s murjom, može im svašta pasti na pamet, vidiš da su raspižđeni.

Frka, ha, kaže Fraktalna, misliš da se Kardinal požalio papi kako si mu zveknuo miljenika i da su ti sad svi ovi tipovi za petama.

Glup ti je štos. Nismo ovdje došli tražiti probleme.

Nego zašto smo ovdje?

To ti valjda znaš, kaže on, tvoja je ideja bila da dođemo ovamo.

Zbog Lorce, kaže ona.

Zaobišli su policijski kordon i botanički vrt i spustili se na Paseo del Prado. Iz smjera željezničke stanice dopirao je žamor prosvjednika pojačan bubnjevima i zviždaljkama. Prešli su opustjelu, sjenovitu aveniju natkrivenu krošnjama golemih platana, primorskih borova i ariša i uz Calle de las Huertas počeli se uspinjati prema centru grada. Bližilo se podne. Calle de las Huertas jednosmjerna je ulica s mnogo stabala, hladovina je u Madridu dragocjena. Iz vreće za spavanje prostrte na kamenoj klupi ispod stabla bagrema izvlačio se muškarac raščupane kose, lica obraslog bradom. Ugledavši ih, gurnuo je prljavu, zamašćenu kartonsku škrabicu za prošnju prema njima.

Nije novac ono što ti treba, prijatelju, promrmrljala je Fraktalna prolazeći pokraj njega.

Hvala na ljubaznosti i razumijevanju, viknuo je za njom.

Stvarno, zašto mu nisi dala koji cent?, upitao je Vrtlar.

Zato što će i nama uskoro trebati jedna takva škrabica, odgovorila je. Osim ukoliko i ovdje ne počnemo otimati glavonje i lovaše.

Premda su Nejestivi živjeli prema načelu što je manje čovjeku potrebno da bi se osjećao dobro, to su manje mogućnosti da stvari krenu po zlu, oni ipak nisu živjeli od zraka. Struja im, kao što smo vidjeli, nije bila potrebna, vodu su uzimali iz zemlje, velik dio hrane uzimali su iz kontejnera, no tamo nisu mogli pronaći baš sve, recimo čaj, kavu, brašno i začine. Kontejneri za smeće u Zoni nisu bili baš tako dobro opskrbljeni, tamo se u supermarketima prodavala uglavnom roba kojoj je istekao ili samo što nije istekao rok valjanosti, sve ono što bi u Holdingu inače završilo u kontejneru. Novac Nejestivima dakle nije služio kao sredstvo za potpalu. Njime su kupovali vitamine, bjelančevine, minerale, trebao im je i za izlaske, putovanja, benzin. Nisu imali mecenu, a bili su malčice radikalni za pivovare i telekomunikacijske kompanije koje inače rado koriste alternativce za svoje reklame. Zato su olakšavali kartice otetih.

Sistem je bio jednostavan: dok je jedna ekipa odvozila otetog, druga je na njegove kartice šopingirala u Holdingu. Prodavačima niti na kraj pameti nije bilo praviti problem oko toga što netko kupuje dvadeset satova sa certifikatima, ili kompletne zalihe nekih *gadgets*, dapače. Sve dok je kartica u redu – sve je u redu. Trošiti se mora, a svatko tko donese ispravnu karticu i troši dobar je, pošten, ugledan građanin. Kupcima u Zoni još je manje padalo na pamet postavljati pitanja o porijeklu robe, a da su i znali da je neki iPad ili slična stvarčica kupljena na karticu oduzetu holdinškom glavonji, to bi tek bila dobra preporuka, motiv više za kupnju. I novac se taložio u škrabici Nejestivih.

Čist posao.

Nejestivama je na ruku išlo što je Holding zaražen pohlepom, što se moglo podmititi svakog holdinškog službenika, od izvršne predsjednice do policajaca na kontrolnim točkama na ulazima, ovisno o tome što želite i koliko novaca imate. Podmitljivi vrh stvara vlastiti odraz

na dnu. Omjer za podmazivanje kretao se u granicama omjera satnice, otprilike. Ako ste, recimo, s deset tisuća eura mogli podmazati nekog ministra, a mogli ste to čak i za mnogo manju svotu, policajac će vam žmiriti za kojih tristo eura. A stalnim mušterijama žmirit će i za sto eura.

Nejestivi su imali svoje policajce na kontrolnoj točki na Mostu zaslužnih Hanezlota, nekadašnjem Mostu mladosti. Formalno, u Holding su švercali zabranjene knjige, stare pornografske mape, marihuanu i hašiš. No, to im je bila sporedna djelatnost. Važnije im je bilo da policajci zažmire na ono što povremeno prošvercaju iz Holdinga.

A tada se Vanča pobunio protiv toga da Milinovića umore žeđu. Rekao je da mu je to odvratno. Tako su u Amsterdamu, rekao je, nakon što su ih u kavezima prikazali kao eksponate na Svjetskoj izložbi, ostavili afričke Crnce da umru od žeđi i gladi, i otkad se to Nejestivi služe metodama rasista i fašista. Zašto ga jednostavno ne ubiješ, okomio se na Vrtlara.

Kad se Vanča predao policiji Nejestivi su napustili željezničku koloniju i raštrkali se, svatko u potrazi za vlastitom srećom. No sreća i nesreća pojmovi su oko kojih se rijetko kad može složiti dvoje ljudi. Kad god se Vrtlaru posrećilo, netko je nadrapao, pitajte Pavića, Milinovića i druge. Sve dok Vrtlar naposljetku nije zgrabio Kardinalovog mezimca, što je unesrećilo i njega, i tog jadnika, i Kardinala, i Fraktalnu.

Totalni zajeb.

I sad na pristojnoj udaljenosti njih dvoje čekaju da se stvar slegne. Malo je sigurnih skloništa na ovoj rotirajućoj nakupini materije, i da je Vanča propjevao davno bi ih zgrabili, to im je bilo jasno, no ipak su napustili Zonu, tko zna što mu je sve moglo pasti na pamet u zatvoru, plus Crkva. Tko je, uostalom, mogao očekivati da će onako glupo skočiti u naručje policiji. U Beču su saznali da je Vanča pušten iz zatvora, javio im Mišo Kina. Javio im je da se raspitivao za njih i da, koliko je čuo, radi za Milinovićevu udovicu.

Tumaraju uličicama starog Madrida, prolaze pokraj barova, cafea, taverni, hostela, spuštenih željeznih roleta trgovina i garaža prekrivenih grafitima, pokraj radnji za tetoviranje, cvjećarnica, portreta Oscara Wildea naslikanog na keramičkim pločicama,

pokraj VINOS Y TAPAS, JOSE GOMEZ, MIRANDA, DON FLAMENCO, CENTRO DE ESTETICA, EL INTI DE ORO, COMIDAS Y LICORES ispisanih na izlozima, fasadama, limenim tablama i pločama od pleksiglasa.

Znaš, kaže Vrtlar, umoran sam od ovog povlačenja naokolo bez ikakva cilja i smisla. Što uopće radimo ovdje?

Čakamo Vanču, pomislila je Fraktalna.

Kad ga je s terase kafeterije u Kremsu ugledala kako prolazi kroz Steinerne Tor i hoda prema gradskom parku, poželjela je potrčati za njim i reći mu... Što? Nije znala što bi mu točno trebala reći, ali kako je samo muči taj krater nastao Vančinim naprasnim odlaskom. Tada mu je poslala mejl:

„Čije nas oči gledaju iz oksidiranih ogledala
tamo gdje se uspravio pali anđeo?“

To su mrvice koje će, znala je, Vanču dovesti u Madrid, kamo je bila naumila poći.

Na odmoru smo, kaže Fraktalna, opusti se, uživaj.

Dosta mi je odmora. Mjesecima se odmaram, treba mi malo akcije.

Kako bi bilo da upucaš papu.

Stvarno, zašto ne odemo nekamo drugamo, živcira me ovaj grad.

Kamo, na primjer?

Šta ja znam, možda na neki otok.

Pa na otoku smo.

Fraktalna ne cilja ovdje na notornu geografsku činjenicu da su kontinenti zapravo otoci u golemom oceanu koji pokriva Zemlju, već na to da je Španjolska, pored Katalonije i Baskije, jedina europska zemlja gdje su srušili sve spomenike ubojicama iz prošlosti. Isto tako u Španjolskoj ne pretvaraju zatvore u hotele i muzeje, već ih ruše i na njihovom mjestu grade

parkove. Španjolci su četrdeset godina bili taoci generala masovnog ubojice, i to im je čini se dosta za deset generacija. Ulice i trgovi sad se zovu po stablima, cvjetovima, pjesnicima, sviračima, pjevačima... U toj zemlji ne ubijaju više ni ljude, ni bikove. U romanu Kaputt talijanski pisac Curzio Malaparte piše da je Španjolska zemlja čulnosti i mrtvaca. Oni jedu, piju, vole, smiju se, kao da su živi, piše Malaparte, a ustvari su mrtva tijela. Izlaze danju, sjede u kavanama, mole se u crkvama, vuku se kroz živ narod što se smije, voli, pije i pjeva.

Prošlo je mnogo godina otkako je pisan taj roman. Mrtvaca više nema u Španjolskoj, nisu mogli podnijeti bujicu života koja je potekla ulicama gradova i sela kad je umro general. Išli smo tada na ulice, pričala je Fraktalnoj gospođa od koje su unajmili stan, i evo, prošlo je četrdesetpet godina, a mi smo još uvijek vani. Potpuno novo iskustvo, kojeg se nikako ne možemo zasititi.

I premda Španjolska ima policiju, vojsku, poreze, parlament, režije za vodu i struju, premda naplaćuje parking, osim nedjeljom i praznicima, ona je još uvijek otok u odnosu na Švedsku, Njemačku, Nizozemsku ili Rusiju, na primjer.

U Španjolskoj, recimo, ne žele raditi više od pet sati dnevno, subota i nedjelja su slobodni, i čim neki poslodavac počne rogoboriti zbog toga, Španjolci polude, povuku se u svoje kuće i stanove, i ostanu unutra. Trgovine, restorani, muzeji, tvornice, javni prijevoz, aerodromi, hoteli, ništa ne radi, samo gladni turisti tumaraju ulicama, i već nakon nekoliko dana poslodavac povuče svoje riječi, vlada se ispriča građanima, a oni se vrate na posao, i na ulice.

LOCUTORIO LLAMADAS INTERNACIONALES, HOSTAL SARDINERO, CASA SOTO GRABADOR, ALIMENTACION & FRUTERIA, LO OBJETOS DE ARTE, i Fraktalna i Vrtlar izbili su na Plaza de Santa Ana. Okamenjena ptica još polijeće iz ruku okamenjenog Lorce, nikako da odleti. Koje jeftino sranje, uši joj nenadano prizovu Vančine riječi. Zašto konačno ne ostave ptice i ljude na miru.

Vanča je frktao na zlouporabu živih bića u umjetnosti. Jedino su na nekim japanskim crtežima i grafikama, tvrdio je, prikazana živa živa bića. Tamo se njihova tijela stapaju s okolinom, umjetnikova namjera nije ubiti ih, iščupati ih iz svijeta, omeđiti oštrim linijama, preparirati i prikovati na papir, znao je da su ona samo na trenutak ovdje, i da će već u sljedećem trenutku otići dalje, i ti crteži prikazuju trenutak, a ne pticu, čovjeka, što li već. A ovaj Lorca i ova ptica su kruti poput osušenog stabla, mrtvi da mrtviji ne mogu biti, i kao da svijetu nije dosta jedan mrtvi Lorca, ljudi su ih proizveli na tisuće, koji užas.

Vrtlar je zastao ispred prozora pivnice Alemana i zavirio unutra.

Čini se dobro mjesto, ima dosta ljudi, hajmo popiti pivo.

Ne tu.

Zašto, šta fali mjestu?

To je navodno bila omiljena rupa Ernesta Hemingwaya, pa je sad opsjedaju turisti.

Di je problem, i mi smo turisti.

Turisti su gori od muha. Vanča i ja smo sjeli baš za tobožnji Hemingwayev stol...

Ah, ti i tvoj Vanča, prekinuo ju je, dokle ćeš pričati o njemu?

Fraktalna ga je pogledala kruto.

U svakom slučaju, nastavila je, sjedili smo za tim stolom i ručali, i svatko, ama baš svatko tko je ušao, prišao je stolu i slikao nas.

Pa što onda? Nisu pucali u vas.

A što se tiče Vanče, počela je i zašutjela.

Progovorila je tek kad su sjeli na terasu kafea Central na Plaza del Angel.

Nisi valjda ljubomoran?, pogledala ga je preko čaše piva.

Ne baš, odgovorio je. Samo me živcira to što njuška za nama, a još više to što mu šalješ upute. Zašto to radiš?

Plašiš ga se?

Ne, šta mi može?

Prijaviti nas policiji, na primjer.

Da je to htio, imao je dovoljno vremena da to učini.

Nego, otkud ti to da mu šaljem upute? Špijuniraš me?

Ne znam kako je drukčije mogao iskrsnuti u onoj austrijskoj selendri. Nije vidovit, ne?

Da, u pravu si, pišem mu. Ne mogu zaboraviti način na koji je onda otišao. Nismo se ni pozdravili, a tako se ne rastaješ s bliskim prijateljem.

Ti ga još uvijek voliš, zar ne?

Fraktalna se zamislila.

Ne, ne volim ga, rekla je. Samo bih se, kažem, voljela pozdraviti s njim kako spada.

SEDMNAESTO POGLAVLJE

Zabava na trgu Lavapies -

Lastavice ubojice - Señor Wang -

Mala voćna patologija - Zauzimanje stava -

„Put se utire koracima“

Trg Lavapies ne smrdi po mokraći.

Lavapies ipak nije dvorac Versailles u kojem su francuski kraljevi toliko mokrili da i danas, dvjestopedeset godina otkako su otišli iz njega, zaudara na amonijak. Dok su kraljevi još mokrili po Versaillesu, Lavapies je bio pristojna četvrt radnika i boraca s bikovima koji su samo u iznimnim trenucima mokrili uokolo, najčešće za vrijeme fiesta. Ostalo je tako i poslije, kad su borci s bikovima izumrli, a Lavapies naselili imigranti iz Kine, Afrike, Južne Amerike i s karipskih otoka - četvrt zaudara na amonijak samo kad na trg i okolne ulice postave štandove s churrosima i pivom i počne fiesta. Iz noći u noć svi su vani, piju. U takvoj situaciji čovjek se mora negdje olakšati, najzgodnije je između parkiranih automobila, ili jednostavno na pločnik, kemijskih toaleta je uvijek premalo, ili su na pogrešnom mjestu, vonj urina diže se s noćnog asfalta.

Noćima smo ga udisali Fraktalna i ja onog ljeta u iznajmljenom stančiću iznad cafea Guridi u Calle del Ave Maria. Čim bismo zatvorili prozore, gušili smo se od vrućine, ventilator na stropu slabo je tu pomagao, a kroz otvorene prozore kuljao je unutra taj vonj, nismo si mogli pomoći. Dugo u noć svi su hodali između štandova i pili, a djeca su se igrala u pješčaniku na trgu Lavapies. Ispred izloga kineske trgovine sjedili su čileanski imigranti i uz gitaru tulili neke svoje pjesme, pokraj njih, na ulazu u zgradu, okruženi kibicama dva Indijca igrali su šah, mladi Karibljani hodali su gore-dolje ulicom i ispuštali oblake dima gandže, u osvijetljenim prozorima zgrade prekoputa parovi su večerali, gledali televiziju, ljubili se i milovali, iz libanonskog restorana svaku noć se čulo bubnjanje, i iz noći u noć taj zvuk ljudskog jata.

U zoru bi nastupila kratkotrajna tišina, a onda bi došao red na lastavice i kamione čistoće.

Čistači su polijevali pločnike tekućinom za čišćenje i ispirali ih snažnim mlazovima vode. Mješavina urina, sredstva za čišćenje i vode slijevala se u kanalizaciju, pa u rijeku, odakle se to isparavalo, stvaralo oblake i vraćalo se na zemlju u kapima kiše koja je škropila polja ječma i plantaže hmelja, od kojeg se onda proizvodilo pivo.

Perpetuummobile.

A što su dotle radile lastavice?

One su „cvit“, „vitevitevit“ i „crr“ sjekle jutarnje nebo, ubijale kukce i odnosile ih u gnijezda mladima da ih pojedu. Jutro je mirisalo na klor, fosfate i formaldehid, a lišće bagrema treperilo je na vjetru. Tada smo konačno mogli zaspati.

Ovaj put međutim cijela četvrt Lavapies miriše na bagreme, u punom su cvatu. Na Internetu nisam pronašao apartman iznad cafea Guridi. Repriza nikad nije kao premijera, ne, bilo bi jezivo da jest. Unajmio sam apartmančić u Calle del Sombrerete, iznad radnje Wang Wei Import Export Taiyuan Madrid. Spominjem ovo jer je na izlog s unutarnje strane bila nalijepljena obavijest da traže radnika. Izlog je pun raznobojnih šalova, marama, lepeza i ogrlica, a u radnji se još moglo pronaći majica, bluza, košulja, haljina, hlača i suknji po cijeni od jednog do pet eura.

Ne razmišljajući, čim sam odložio torbu u apartman, javio sam se na oglas. Gazdu, zdepastog, ćelavog Kineza, nije smetalo što ne govorim ni španjolski ni kineski. Štoviše, činilo se da je vrlo zadovoljan zbog toga. Kako smo se sporazumjevali? Pidžin englišk. On je i izmišljen za situacije poput ove. Pidžin se sastojao od sljedećeg: kako je vlasnik ujedno i jedini zaposlenik, mijenjao bih ga u radnji prema potrebi, sat, dva dnevno, dok on ode na ručak, ili u nabavu robe, a usput bih sređivao radnju. Za početak mi može ponuditi deset eura dnevno. Pružio sam mu ruku. Pogodba mi je odgovarala, premda je dnevnicica bila mizerna. Trenutno mi nije bilo toliko do novca, Udovica je još uvijek bila strpljiva. Ali konačno ću se ujutro probuditi s osjećajem da ću taj dan napraviti nešto. Pomest ću radnju i pločnik ispred nje, oprati izlog, složiti ću robu po vrsti i veličini...

Radit ću.

Poslije sam otišao u nabavu. Na Calle de Argumosa još popravljaju izloge razbijene u

prekjučerašnjem sukobu demonstranata i policije. Čitao sam na portalima o ratobornoj grupi koja je inzistirala da policija smjesti uhapsi papu kao najodgovornijeg za pedofiliju i druge nastranosti u Crkvi. Neka vas je toliko, vikali su policiji, on je doista nastran tip, i pokraj vas se osjećamo sigurnijim. U poruci poslanoj medijima uoči papina dolaska zaprijetili su da će, ne učini li država nešto, proglasiti papu legalnom metom i sami se obračunati s njim.

Kupio sam kavu, vrećicu čaja Golden Yunnan, teglu šumskog meda i kruh. Zatim sam na tržnici uzeo breskve, naranče, banane, nekoliko komada pitaje i po košaricu tamarinda i fizalisa, moja mala, privatna voćna patologija.

U našoj kući voća nikad nije bilo u izobilju. Sjećam se da je majci bilo neugodno kad smo zajedno išli u supermarket. Prošla bi kroz odjel voća šutke, pogleda uprtog u pod. Premda sam bio dijete, znao sam u čemu je stvar i nisam zanovijetao. I danas to nadoknađujem. Fućka mi se za vitamine, minerale i te stvari, košara voća daje mi sigurnost, manje se plašim sljedećeg trenutka, sutrašnjica mi se čini obećavajućom. U zatvoru mi je najviše nedostajalo voće.

Večerao sam kruh i med. Potom sam nožem raspolovio plod pitaje, zmajevog voća. Bijelo meso prošarano crnim košticama kao negativ snimke noćnog neba. Na dodir je mekano i nježno poput mesa svježije ribe. Jedući, gledao sam kako se zavjesa na francuskom prozoru uvija na povjetarcu.

Te noći sanjao sam kako hodam nekom ulicom. Bilo je ljeto. Hodajući, imao sam osjećaj da visim naglavačke. Pada topla, gusta kiša. Nemam se kamo skloniti. Staklena nadstrešnica autobusne stanice već je zauzeta. Sve kuće su bez vrata, trgovine također. Razmočeni omot Twix čokolade na pločniku. Tako bih se rado sklonio na suho. Najednom sam se našao u grmu punom trnja. Ne znam kako sam upao tamo. Izvlačim se. Trnje mi se zabija u ruku, grančice se lome i ostaju zabijene u mojim rukama.

Probudile su me lastavice. Virnuo sam kroz otvoren prozor. Nebo je čisto, kao poslije kiše. Mirišu bagremi. Pod strehom je naredano nekoliko lastavičjih gnijezda. Kaže se da one grade gnijezda na kućama dobrih ljudi. Vježbao sam pola sata, istuširao se, pa skuhao čaj. Držali smo do dobre forme u Nejestivima, Fraktalna je svakodnevno vodila vježbe joge, koristilo je u poslu. U zatvoru sam nastavio s jogom pojačavši je vježbama u teretani. To je

uglavnom držalo podalje od mene one jačiproždireslabijeg tipove tamo. Nekoliko tjedana dobivao sam i davao batine, prije nego što su me konačno ostavili na miru. To se zove zauzimanje stava. Poput onog vani, ni onaj svijet unutra nije mi se uopće sviđao, nisam želio sudjelovati u njemu. Nisam otišao tamo da sklapam prijateljstva i saveze. Stanoviti ugled u zatvoru, pored činjenice što sam pripadao organizaciji koja je, kako su govorili, „rokala guzonje“, osiguravalo mi je i to što je moj otac ubio policajca. Pročulo se to brzo u zatvoru, da sam sin čovjeka koji je jednim udarcem šake sredio murjaka. Ta i slične priče kruže po ćelijama svih zatvora, i mnogi su mi poslije toga prišli i tapšali me prijateljski po ramenu. Nisu poznavali mojeg oca. Nisu pojma imali da moj otac nije ubio policajca, već sadističkog gada koji je sprečavao ljude da nahrane vlastitu obitelj.

Pio sam čaj i promatrao bambusove štapove zabodene u drveno postolje na podu, golemi češalj krivih zubaca. Vjerojatno neka instalacija. Zapravo mi se sviđa. Može ga čovjek gledati i pustiti misli kuda im je volja. Kao kad gleda vjetar u krošnjama drveća, ili ustalasano more.

Popio sam posljednji gutljaj čaja i uključio svoju prijenosnu Toshiba. U pošti je bilo samo nekoliko spamova od indijskih i kineskih online prodavača elektronike. Uopće nisu jeftini, s obzirom na to da prodaju smeće. Naše cijene bile su mnogo povoljnije, a uređaji prvoklasni. Zaista, da smo se tada ozbiljnije latili posla s otetim karticama i preprodajom robe, danas smo mogli biti ugledni građani Holdinga i baviti se graditeljstvom i nekretninama, na primjer. Nitko ne bi pitao odakle nam lova, tamo to nikome nije važno, naročito u poslu s nekretninama.

Tu je i stara poruka od Fraktalne. Čije nas oči gledaju iz oksidiranih ogledala? Ti njezini koani! Često smo se dopisivali zagonetkama i koanima, što zbog internetskih i telekomunikacijskih špija, što zbog moždane gimnastike, i stvarno je znala smisliti pogane koane, ali ovaj je bio tako jednostavan. Njegov smisao nije bio: Dođi u Madrid, već: Želim te vidjeti. Zašto? Što hoće od mene? Prao sam šalicu i čajnik i zamišljao naš susret. Mogao sam zamisliti kako sjedimo u nekom cafeu ili hodamo ulicom, ali nisam mogao zamisliti o čemu pričamo. Nemam joj što reći. Možda bih je jedino mogao upitati zašto ne pošalje sve dođavola i ne vrati se kući.

Ona se ima kamo vratiti. Roditelji su joj, koliko znam, još uvijek živi. Oboje su arhitekti, imaju ured u Zagrebu unutar zida, i dobre poslovne i političke veze. Predobre, rekao bih, što je Fraktalnu i udaljilo, a na kraju i otjeralo od njih. Tako ih je milijarder Ilija Tešić angažirao da zgradu Sabora projektiraju i dizajniraju kao privatnu rezidenciju, zbog čega je Fraktalna danima bila bijesna, toliko bijesna da je predložila da otmemo njezinog starog. Inače nije baš

voljela pričati o njima.

Što se mene tiče, nisam se imao kamo vratiti. Stan su mi oduzeli čim je majka umrla. Dugovali smo mnogo za režije, nije bilo načina da to platim, pa je stan stavljen na dražbu. Nisam pretjerano žalio zbog toga. Nakon svega što se dogodilo, ne bih ni mogao stanovati u njemu.

Mozilla Thunderbird javlja da je stigla nova poruka. Fraktalna je ovaj put kao kurira iskoristila Antonija Machada:

„Putniče, tek tragovi su
tvoji put, i ništa više;
putniče, ne postoji put,
put se utire koracima.
koracima utiremo put,
a kad svrnemo pogled,
ugledamo stazu kojom
nikad više kročit nećemo.
Putniče, ne postoji put,
samo brazde morske.

Petak, jedanaest prijedodne“.

Señor Wang stajao je ispred ulaza u radnju. Kimnuo sam mu i nasmiješio mu se. Uzvratio mi je osmijeh. Je li ovo možda početak jednog velikog prijateljstva?

Trabajo?, upitao sam ga.

Later. Una hora, podigao je kažiprst u zrak.

Good. Hasta pronto.

Pidžin.

Pošao sam niz ulicu prema trgu Lavapies, i malo poslije ušao u cafe Guridi. Ništa se tu nije promijenilo u deset godina. Iste crvene i bijele pločice na podu, potporni stupovi od lijevanog željeza, visoki stropovi i štukature, drveni stolci, uza zid poredane klupe

podstavljene crvenim pliřom, bijele kamene ploče stolova, prozori s bruřenim ornamentima u obliku medaljona: buketi cvijeća i vitice. Visok, izdužen řank s jednom pipom za pivo i policom s bocama. I visoki zidovi od oksidiranih ogledala. Kladio bih se da je i konobar isti. Premda je zauzeto svega nekoliko stolova, trebalo mu je petnaest minuta da se doklati do mene i upita me řto ću. Naručio sam churros i čokoladu.

OSAMNAESTO POGLAVLJE

Čuvar kontejnera - Sjene jače od tijela

Radite!, rekao je policajac.

Istim jezikom kojim je u Ustavu napisano sve ono o pravu na rad i slobodi rada, i zaradi kojom radnik sebi i obitelji može osigurati slobodan i dostojan život, te o slabima, nemoćnima, nezaposlenima i nesposobnima o kojima će država brinuti, i kojim su Ivanu Vidi napisana tri otkaza, tim istim jezikom policajac kezeći se govori neka idu raditi četvorici gladnih muškaraca kojima je uskraćeno pravo na rad. Sa slobodom i dostojanstvom ta četvorica nemaju problema. Nitko im to, osim njih samih, ne može ni dati ni oduzeti, to im je posve jasno. A što se sloboda i dostojanstvo spominju u ustavu, to je samo trabunjanje lažljivih, potkupljivih imbecila koji o tome ništa ne znaju. Dostojanstven može biti i čovjek gladan, u dronjcima, prljavih noktiju i masne kose, a slobodan i onaj tko je osuđen na doživotnu robiju. Dostojanstvo nisu manikirani nokti, čista košulja i debeli bankovni računi.

Radite!, kaže policajac Vidi i trojici njegovih drugova koji su došli uzeti hranu iz kontejnera za otpad u stražnjem dvorištu Itexovog supermarketa.

Ovdje im priječi uzeti hranu, tamo osigurava ovrhovoditelje, negdje drugdje ispaljuje suzavac na demonstrante, sve su to različita lica jednog te istog ljudskog zakona. Vida je promotrio policajca. Stajao je blago raskrečenih nogu nasred dvorišta, potpuno siguran u sebe i u ono što čini, njegova sjena padala je na lokvicu motornog ulja i zgužvanu limenku piva. Vidi se činilo da mu je sjena jača od tijela.

Znaš li da postoje ljudi čije su sjene jače od njihovih tijela, rekao je Jokić gledajući kako se Vida pakira, i da njihovo tijelo slijedi sjenu, a ne ona tijelo.

Koju to biljku uzimaš, odvratio je Vida, nisam primijetio ovdje buniku.

Trpao je u ruksak vreću za spavanje, platnenu vreću s plinskom kartušom i posuđem, te najlonsku vreću s robom. Najlonsku vrećicu s limenkom kave, preostalom tjesteninom i vrećicama instant juhe ostavio je Jokiću. Ostavio mu je i pištolj s rezervnim spremnikom i kutijom metaka.

Trebat će ti, rekao je pružajući mu ga.

Šta ću s njim?

Pucaj na oblake.

A ne, to bi stvarno bio grijeh.

Onda ga čuvaj za sljedeći rat.

Glupo zvuči, rekao je Jokić, ali mislim da ćeš mi nedostajati.

Nemoj mi se samo rasplakati, rekao je Vida. Otkud ti ono sa sjenama?

Bez veze, pala mi je na pamet jedna stara priča iz ovog kraja. Ovdje su djecu plašili pričama o ljudima kojima gospodare njihove sjene.

Pričaš li ti svom sinu takve priče?

Ne baš. Ne želim ga plašiti. Radije mu pričam priče ohrabrenja.

Na primjer?

Šta ja znam. Kad siđem dolje, ispričat ću mu priču o jednom dobrom Hrvatu kojeg sam sreo.

Ja nisam dobar.

Tko kaže da je to priča o tebi? Važno je da na našu djecu ne prenesemo naše strahove i mržnje. Samo tako ćemo spriječiti da se i oni jednom međusobno ne pokolju, kao što smo to učinili mi.

Vida ga ja šutke gledao. Onda je uprtio ruksak i podesio naramenice.

Gdje te mogu pronaći kad opet dođem?, upitao je.

Bez brige, pronaći ćeš me. Šta ćeš uopće u Zagrebu?

Pa, osim što su mi tamo žena i sin, vjerojatno ću potražiti i nekakav posao.

I sad čuje policajca kako im govori:

Radite!

To je sve što želimo, rekao je Vida, ali nema posla.

To nije moj problem, hranu ne možete uzeti.

Ti štitiš ušljivi kontejner, a tko štiti naše obitelji i nas?

Policajac je slegnuo ramenima.

To će ionako završiti na smetlištu, bio je strpljiv Vida.

Kopajte po smetlištu, ovdje nećete.

Kakav si ti to čovjek?

Ja bih vam možda i dopustio da uzmete iz kontejnera, ali zakon to ne dopušta.

Oni koji su donijeli taj zakon nikad nisu osjetili glad.

Policajčeva sjena zapovjedila je policajcu da odmahne rukom prema njima kao da tjera muhe. A Vida je iskoraknuo i svom snagom ga udario šakom u grkljan. Policajac se uhvatio za vrat, pao i krkljajući se trzao, a njegov kolega je ustuknuo i podigao ruke.

Mene se to ne tiče, rekao je, uzmite što god hoćete.

Idite odavde, rekao je Vida drugovima i policajcu, i oni su ga poslušali.

Onaj na tlu umirio se. Vida je znao da je mrtav. Čučnuo je pokraj njega i uzeo mu pištolj iz futrole. Zatim ga je otkočio, ubacio metak u cijev, prinio cijev sljepoočnici i povukao obarač.

DEVETNAESTO POGLAVLJE

Prostor spaja - Kako prepoznati diktatora?

Prostor ne razdvaja, već spaja, znaju to oni koji povremeno mućnu glavom. Da ne spaja, ne bismo mogli prijeći razdaljinu do kupaonice, ili do trgovine, ili do autobusne stanice, ili do blagajne u kinu. Fraktalna i Vrtlar koriste to čudesno svojstvo prostora i prolazeći ispod luka golemog rimskog akvedukta spajaju se s gradskim trgom. Sjene stupova pružaju se preko trga i po fasadama kuća. Zebra od svjetlosti i sjene. Zatim se njih dvoje spajaju sa stepenicama između zidina od žute opeke, pa onda s uskom ulicom, prolaze pokraj kuće pročelja od kamenih šiljaka, a nekoliko minuta kasnije spojiti će se s unutarnjim dvorištem jedne kuće. Kuća je oličena u svjetlonarančasto, zidovi dvorišta obrasli su puzavicama, zapušten travnjak, kamenom popločana staza što vodi do ulaznih vrata.

I ti misliš da će Vanča doći ovamo?, pita Vrtlar osvrćući se uokolo.

Da, kaže Fraktalna.

Zašto su one tamo krletke prazne?

Zato što u njima nema ptica.

Vrlo duhovito.

Uspeli su se na prvi kat i ne zastajkujući obišli sobe.

Kakav je uopće ovo muzej?, raspitivao se Vrtlar.

Tu je jednom živio jedan pjesnik.

Nije baš da im posao ide.

Fraktalna je slegnula ramenima.

I kad Vanča dođe, što ćemo onda?, nastavio je Vrtlar. Ljubiti se utroje?

Ništa, oprostiti ćemo se od njega, i onda ćemo otići odavde.

A ako ne dođe?

Šuti!

Spustili su se u dvorište i sjeli na kamenu klupu uza zid kuće. Sljedećih pola sata sjedili su u tišini, a Vanča se nije pojavio. Stazom je prošlo samo nekoliko sredovječnih turista. Ušli bi u kuću i brzo izišli iz nje. Tamo se ništa nije prodavalo. Niti se moglo vidjeti išta osim starog namještaja, vitrina i polica s knjigama, gramofona i nekih drugih stvari koje su pripadale jednom davno umrlom pjesniku.

Dokle ćemo čekati?, pita Vrtlar ustajući s klupe.

Glupa sam što sam i pomislila da će doći, idemo, zaputila se prema izlazu.

Kamo ćemo sad?

Već ćemo nešto smisliti.

Znaš što me nakon svega najviše muči?, rekao je potišteno, zastavši na dvorišnim vratima. To što nismo imali nikakve šanse da pobijedimo.

Naravno da nismo, ali nije uopće štos u tome.

Nego u čemu?

U čemu?, namrštila se i pošla niz ulicu. Nakon svih ovih godina tebi to još nije jasno. Pa u tome da pokažemo da nismo moroni. Da nam se ne sviđa kako je svijet uređen. Da se ne želimo prilagoditi pravilima koja su nam nametnuta. Uostalom, otkad je znak inteligencije prilagoditi se. Prije će biti da je to znak pokornosti.

Ne vidimo ih, rekao je Vrtlar, ne znamo tko su. Ispalo je da je TO protiv čega smo se borili potpuno otporno i na metke. S čime mi, zapravo, imamo posla?

IZ BROŠURE „PREDATORSKI KAPITALIZAM ZA VANZEMALJCE“ U IZDANJU GRUPE
DIREKTNE AKCIJE „NEJESTIVI“ (POGLAVLJE „KAKO PREPOZNATI DIKTATORA“)

NE nosi vojničku uniformu, šapku, beretku, brčiće, brkove

NE ubija političke protivnike, pjesnike, filozofe, bića iz drugih galaktika

Pripadnike druge rase, vjere, narodnosti NE UBIJA zato što su pripadnici druge rase, vjere i narodnosti, već ih ubija zato što stoje na putu njegovim poslovima
UGLAVNOM ne paradira u javnosti
UBIJA novinare, aktiviste za ljudska prava i zaštitu okoliša
ŠPIJUNIRA Zemljane putem kamera, Interneta, mobilne telefonije
ISPIRE MOZAK Zemljanima svih uzrasta, rasa, vjera i narodnosti, putem elektronskih i tiskanih medija, Interneta, jumbo plakata i zvučnika na ulicama, trgovima, aerodromima, stanicama javnog prijevoza, te u trgovačkim centrima
USAĐUJE IM U MOZAK da su ono što oblače, što voze, gdje stanuju, što slušaju, čime telefoniraju...
(...)

Bujaju iz naše ovisnosti o stvarima, kaže Fraktalna. Hrani ih naša glad, mi im dajemo moć. Moć je strašna, svaka sljedeća doza moći mora biti veća od prethodne. Samo tako se osjećaju živima. Past će kad prestanemo kupovati sve te gluposti koje proizvode i prodaju. Možda je stvarno jedini put onaj Tamnih kapuljača.

A možda bismo, kaže Vrtlar, mogli pronaći neko mjesto gdje nema tih krpelja.

Nemoj biti glup, ne postoji takvo mjesto.

Kako to možemo znati ako ga ne potražimo?

DVADESETO POGLAVLJE

Prodavač pjesama - Raskid s Udovicom

- Čajnik Antonija Machada - Vrtlarovo lice -

Odlazak

Ostat ću u Madridu. Premda su im kipovi ružni, ovdje još uvijek cijene poeziju, a pritom ne ubijaju pjesnike, i grad je pun lastavica.

Ima jedan stari ovdje, svaki dan dođe pred tržnicu u Calle de Santa Isabel i rasprostire na pločnik prostirku od trske na koju poreda knjige i diskove sa zarzuelama, španjolskim operetama. Među knjigama nalazi se i engleski prijevod izabranih Machadovih pjesama *The Road Is Made By Walking*, knjigu koju je Fraktalna stalno nosila u ruksaku kad smo se upoznali. Iz nekog nejasnog razloga stari baš za nju traži vrtoglavih pedeset eura, dok su cijene ostalih knjiga pristojne, tri-četiri eura svaka. Želim tu knjigu, ali ne baš toliko da za nju istresem pet svojih dnevnica. Pokušao sam se cjenkati, no stari nije htio ni čuti. Štoviše, kad sam mu sljedeći dan prišao, on je knjigu spremio u kožnu torbu i rekao da ta knjiga nije za mene.

Ne mislite li da je cijena previsoka?

Poezija se ne mjeri brojevima i novcima, odgovorio je. Tko se želi baviti brojevima i cjenkati se, neka čita nešto drugo.

Ispričao sam to Wangu i upitao ga što misli o tome, a on se samo nasmijao i odmahnuo rukom. Wang i ja često razgovaramo. Pidžin engleski nije baš za duge, sadržajne razgovore, zato se on brzo prebaci na kineski, ja na hrvatski. Tada razgovori postanu ugodni, zanimljivi, i traju. Ne razumijem ni jednu riječ koju izgovori, ni on mene ne razumije ni riječ, i sve je u najboljem redu. Nikakvih problema i nesporazuma. Romain Gary, francuski pisac također zabranjen u Holdingu, tvrdio je da ljudi i narodi jedni drugima razbijaju njuške ne zato što se ne razumiju, već upravo zato što se itekako dobro razumiju. Što se Wanga i mene tiče, nastavimo li ovaj kinesko-hrvatski dijalog, do smrti ćemo živjeti u miru i slozi.

Ostat ću, kažem, neko vrijeme u Madridu.

Jučer sam meglom obavijestio Udovicu da naš dogovor više ne vrijedi. Prije ili poslije ona bi ga raskinula. Njena mržnja ne može vječno plamtjeti, jednom će se morati pomiriti sa sobom i sa svijetom. Ne mogu međutim reći da nije bila široke ruke, tim više što sam bio jednako jalov kao i prethodnici, na računu imam dovoljno za pet-šest mjeseci mirnog života. A poslije ću već nešto smisliti. Možda mi Wang poveća plaću, možda postanemo partneri, tko zna.

Uživam u poslu. Slažem robu na police, metem pločnik, perem izlog, razgovaram s kupcima, pijem čaj s Wangom u predvečerje još jednog dana. Zadovoljan sam. Jučer me je Wang čak častio ručkom, arroz basmati especial de la India, najjeftinije što možeš dobiti u restorančiću prekoputa, no ipak.

Uzeo sam slobodan dan u petak i otišao u Segoviju. U muzej Antonija Machada došao sam ranije od dogovorenog. Prolazio sam sobama nastojeći osjetiti prisutnost nekadašnjeg stanara. Uzalud. U spavaćoj sobi krevet je pospremljen, vješalica bez odjeće, prazna pletena škrinja na komodi. Na kredencu u blagovaonici prazna keramička zdjela za voće, boca nekog pića i staklene čašice, u kuhinji, na peći obzidanoj bijelim pločicama stajao je željezni čajnik. Knjige u vitrinama, slike i fotografije na zidovima, željezni umivaonik u kutu s emajliranim lavrom, kantom za vodu i krčagom za polijevanje, gramofon, ploče. Sve u svemu, samo još jedan okamenjeni spomenik, ništa više.

Zatim sam stao pokraj prozora i čekao. Došli su na vrijeme. Gledao sam kako hodaju popločanom stazom. Vrtlara bih teško prepoznao da nije u društvu s Fraktalnom. Ima toliko obično lice da ga zaboraviš čim ti se makne s očiju. Lice bez neke osobitosti za koju ćeš se zakačiti. Uvijek mi je trebalo nekoliko trenutaka da ga prepoznam kad bismo se slučajno susreli negdje na ulici. Lice savršeno za kriminalca, ili špijuna. Što li je ona našla u njemu, pomislio sam gledajući ih. Što god to bilo, to više nije moj problem, ako je ikad i bio.

Fraktalna je u jednom trenutku podigla pogled prema prozoru iza kojeg sam stajao, no u njemu je mogla vidjeti samo odraze krovova i neba, mene ne. Malo poslije čuo sam kako se uspinju drvenim stubama, pa sam prekoračio konop koji je priječio ulaz u radnu sobu i sklonio se iza vrata. Neće ulaziti u radnu sobu, ovo ipak nije otmica koja bi nalagala takav oprez, već prijateljski susret, ne? Hodali su brzo, čuo sam kako razgovaraju. Tada su prošli

pokraj vrata iza kojih sam se skrivao, mogao sam ih dotaknuti da sam iskoračio i ispružio ruku. Što sam osjetio kad sam ih čuo? Ništa. Više me je uzburkavala pomisao na mrtvog Machada nego njihovo prisustvo. Ako osjećaš mrtve, oni su živi. Ako ne osjećaš žive, oni su mrtvi. Stvarno, zašto je htjela da se nađemo? Sve da kojim slučajem i imamo što reći jedno drugome, mogli smo to učiniti mejlom, mobitelom, govornom poštom. Te stvari izmišljene su za razmjenu informacija. A ništa drugo razmijeniti ona i ja nemamo osim golih informacija, više ne.

Nakon njih dvoje, kroz sobe je ne zaustavljajući se prošlo nekoliko starijih turista. Na kat se zatim popela i službenica muzeja. Bila je uznemirena.

Je li sve u redu?, upitala je.

Stajao sam pokraj prozora i promatrao dvorište.

Nisam kradljivac, samo mi je ugodno ovdje, rekao sam. Je li vrijeme posjeta ograničeno?

Naravno da nije, nasmiješila se, no rijetki se zadrže tako dugo, samo protrče.

Onda sam ih opet ugledao. Razgovarajući, hodali su niz popločanu stazu i zastali na ulazu u dvorište. Vrtlarovo lice bilo je tužno, ili mi se to samo pričinilo. Zatim su prošli kroz kapiju i otišli niz ulicu.

Zurio sam u mjesto na kojem su do maloprije stajali. O tome se, na koncu, samo i radi. O odlascima. Samo onaj tko je bio ovdje na početku, bit će tu i na kraju. Mi ostali tek prolazimo kroz ovo što nazivamo raznim imenima, a ne znamo što je. Smislili smo imena za sva bića, stvari i pojave, hvatamo se za riječi kao za slamke, a ništa ne razumijemo, Starac je onda znao o čemu govori. Utuvili smo si da smo važni, da odlučujemo, gradimo, stvaramo, činimo, stječemo, mijenjamo, imamo, znamo, mislimo, posjedujemo, a zapravo samo prolazimo.

Ponekad zastanemo, napravimo nešto, kažemo nešto, i onda prođemo kroz neku kapiju, nestanemo.

Edo Popović

Rođen 1957. u Livnu, a 1968. preselio u Zagreb. Studirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Danas živi između Zagreba i Stranice Gornje u Ribničkoj dolini. Knjige su mu prevedene na desetak jezika.

Objavio: *Ponoćni boogie* (priče, 1987), *San žutih zmija* (priče, 2000), *Kameni pas : refuli* (dnevnička proza, 2001), *Izlaz Zagreb jug* (roman, 2003), *Igrači* (roman, 2006), *Tetovirane priče* (priče, u saradnji s Igorom Hofbauerom, 2006), *Oči* (roman, 2007), *Priručnik za hodače* (putopisno-esejistička proza, 2009), *Lomljenje vjetra* (roman, 2011), *Ponoćni boogie i druge priče* (priče, posebno izdanje povodom 25 godina objavljivanja, 2012), *U Velebitu* (putopisno-esejistička proza, 2013), *Mjesečev meridijan* (roman, 2015), *Poglavnikov pudl* (roman, 2016), *Čovjek i planina* (putopisno-esejistička proza, 2018), *Zapisi iz Stranice Gornje* (autobiografska proza, zajedno s Ljiljanom Đorđević, 2019), *Kako sam brojio ružičaste robote* (roman, 2021), *Hrvatski pasijans* (roman, 2024).

Biblioteka Online

knjiga 250

Edo Popović

LOMLJENJE VJETRA

© 2024 Edo Popović

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2024

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Krešimir Pintarić

Fotografija

Scott Webb / Pexels.com

Objavljeno

15. rujna 2024.

ISBN 978-953-374-273-1 (HTML)

ISBN 978-953-374-274-8 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-275-5 (PDF)

ISBN 978-953-374-276-2 (MOBI)

Prvo izdanje

OceanMore, Zagreb, 2011.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Zagreba i Ministarstva kulture i medija
Republike Hrvatske.**